

képes
melléklet

1985.
június 8.

MAGYAR HÍRLAP

VÁLASZTÁS- TÖRTÉNELEM

BESZKÁRTISTÁK!

Ha azt akarjátok,
hogy
az országgyűlésben

KÉPVISELŐTÖK

legyen

SZAVAZZATOK

HÁLYRA

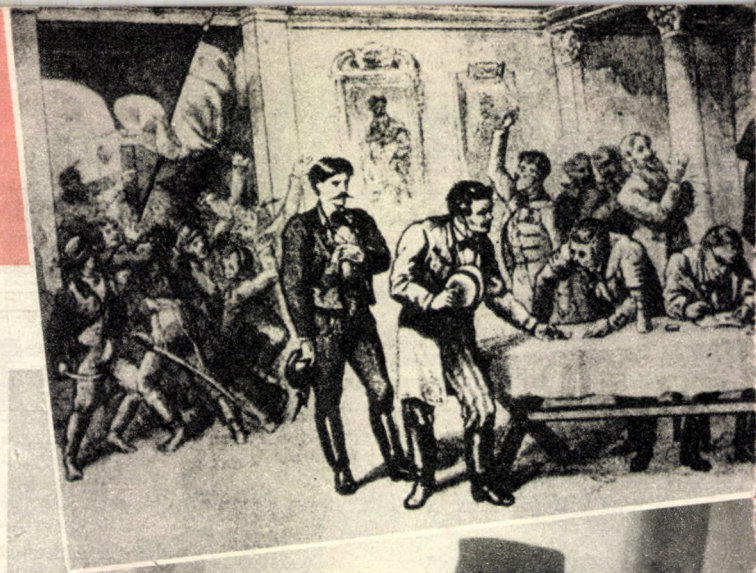
EGY TÉMA — TÖBB OLDALON, EGY TÉMA — TÖBB OLDALRÓL

Ma választ az ország. Választ — immár a szó értelmező szótárszerű értelmében — hiszen az új választójogi törvény szerint a jelölő gyűlések résztvevői legalább két kandidátust állítottak az egyes országgyűlési és tanácsági posztokra. Választanak a polgárok — de nemcsak két vagy több személy, hanem a különböző érdekekre, célokra, közösségi törekvésekre támaszkodó egyéni programok között is. Ki melyiket tartja fontosnak, reálisnak, könnyebben megvalósíthatónak, melyik indulót célratoróbbnak, tudatosabbnak, rokonszenvesebbnek...

A mai nap — a jelölő gyűlések és a választási kampány két hónapja után — az egyre szélesedő szocialista demokrácia fontos állomása. Igaz — mint egy, a jogtudományi egyetemen végzett vizsgálatból kitetszik — akadtak visszás jelenségek, előfordultak szervezési zavarok, mindez összességében azonban nem teszi vitathatóvá, hogy az új választójogi törvény kiállta a próbát.

A választás egyszerre eszköz és következmény. Eszköze a demokráciának — új, felelős törvényhozó és önkormányzati-népképviselői testületek alakítására, amelyek azután hatnak majd az országos, illetve a helyi politika, a gazdasági fejlődés, a közművelődés irányára. És következménye a demokráciának, hiszen lehetővé teszi, hogy az állampolgárok a nekik leginkább megfelelő követeket delegálják a központi és a helyi képviseletbe.

Ebből a szempontból nem közömbös, miként alakult az utóbbi száznál több esztendőben a magyar választójog és a választási-szavazási gyakorlat; nem közömbös, milyen tapasztalatokra jutottunk az idej jelölő gyűlések kapcsán; nem közömbös, hogyan alakulnak és mivel foglalkoznak majd a különböző demokratikus testületek. Mindez, amiről összeállításunk szól, persze csak előzménye a mai választásnak. A munka dandárja valójában holnapután, az első hétköznapon kezdődik — s tart öt évig, szakadatlan. A következő választásokig.

VÁLASZTÁS-TÖRTÉNELEM

Egyedülálló az első, 1848. évi választójogi reformban, hogy sem kormányválság következménye, sem kormányválság kiváltója nem volt. A múlt század második felének és az 1900-as évek elejének választójogi harcai ugyanis egyik vagy másik ismérvet következetesen kimerítették. De térjünk vissza 1848-ra.

Az V. tc. jószerivel nem is reformnak, de a magyar választójog megalapozásának tekinthető. A XVI—XVII. századtól gyakorolt választási rend ugyanis a szó szoros értelmében rendi, a vármegyei közgyűlések delegálták az országgyűlés képviselőit — körülbelül afféle kiválasztással és megbízatással, mint aminek maradványai az amerikai elektori feladattal járnak.

A 48-as törvény a kétszáz ezer kiváltságos — főként nemes — választó helyett 800 ezer polgári választót teremtett azzal, hogy a birtok cenzusának mértéke szerint városokban, rendezett tanácsú községekben 300 ezüst forint értékű ingatlanról, más községekben az egynegyed jobbágytelek tulajdonánál húzta meg a választópolgárság alsó határát. Jövedelmi cenzus szerint választópolgárok lehetnek, akik földbirtokukból vagy tőkájükből száz ezüst forint évenkénti állandó és biztos jövedelmet mutathattak ki. Foglalkozásuk szerint, akik mint „kézművesek, kereskedők, gyárosok telepedve vannak, ha tulajdon műhellyel vagy kereskedési teleppel vagy gyárral bírnak, és a kézművesek, folytosan legalább egy segéddel dolgoznak”.

Ami pedig a képzettségi cenzust illeti: „tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akadémiai művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók, azon választókerületben, ahol állandó lakásuk van”. Az említettek kivül választójogukat megőrizték mindazok, akik a feudális választójog kiténtettjei voltak: a nemesi jogon választók. A kiegyezés után a 80-as, 90-es évek nagy választójogi csatáinak, választási bírósági tárgyalásainak többnyire éppen ők az okai és az alanyai.

Mert hogy vajonhoz vagy megkülönböztetett tiszteletben álló foglalkozáshoz nem volt kötött választópolgárságuk, és igen nagy számban kerültek

Két választás –
majd 80 év
a történelmi különbség

közülük a hétszilvafásnál is szegényebb nemesek közé a pártok választási hadjáratainak megvesztegetési hadműveletei, elsősorban reájuk irányultak. De a 48-as V. tc. egyéb rendelkezéseit aligha érheti gáncs; az akkori Nyugat-Európa, sőt az Észak-Amerikai Egyesült Államok is különféle cenzusokat alkalmaztak a választójog meghatározásakor. Így például a francia alkotmány adócenzust irt elő és kifejezetten kizárta a választójogból a cselédek és mindazokat, „akik gazdai hatalom alatt állanak”, Angliában pedig a különféle cenzusrendeletek forgatása bárkit választóvá vagy választásra nem jogosulttá tehetett a pillanatnyi — területi — hatalmi érdekek szerint.

Mindenesetre ezt az 1848-as törvényt vitatták meg 1872-ben. Nem reformjavaslat, hanem a világosabb — vagy arra törekvő — értelmezés volt a vita tárgya. Tisza Kálmán ezeket a kemény szavakat találta az akkoriban már kifejldött választási korrupció megbélyegzésére: „Megengedem, hogy lehet Magyarországon még valaha

parlament — bár remélem, hogy nem lesz — mely bolondságokat fog csinálni, de ettől nem azért félek, mert a népnek alsó osztályát látnám demoralizálva, hanem félek azért, mert a magukat jobbakká, vagyonosabbakká, műveltebbnek tartók vannak demoralizálva. Mert nézzük meg, uraim, az alsóbbrendi választók hol vannak demoralizálva? 1861-ben az egyedüli osztály, mely demoralizáltnak, megvesztegethetőnek mutatta magát, igen kevés kivétellel a régi nemesi osztály volt, melyet évtizedeken keresztül saját jobbjait demoralizáltak. 1865-ben már oly helyeken, hol 1861-ben a műveltebbek a vagyonosabbak megismertették a népet a megvesztegetés métegyével, már elterjedt az... Nem a vagyonosabbakat félttem tehát én azon szegényebb osztálytól, de addig, míg törvények nem lesznek a megvesztegetés ellen, félttem azon ma még romlatlan osztály erkölcsiségét, a vagyonosabbak, a műveltebbek és jobbak-tól.”

Korai volt a féltés. A romlatlan osztályok messze voltak attól, hogy eladható szavazatokért bármit fölajánljanak. 1874-ben a választójogi reform ismételt vitájakor nagyobbrészt a különféle cenzusok újramegállapítása volt a téma. De itt már határozottan pártpolitikai megfontolások érvényesültek. A szélsőbalon álló — persze a szabadelvű centrumhoz képest ott álló — Gubody Sándor így érvelt: „Meg-

mondjam-e Önöknek, miért történik mindez? Azért, mert különösen az alföldi magyar városokban ezrei vannak az oly kisebbszerű birtokosoknak, kiket három választás alkalmával úgy ismertek meg, mint kiválólag ellenzékietek. A kisiparosok túlnyomó többsége a magyar városokban ellenzékieteknek bizonyult, s annál fogva, ha a kormány majoritásra törekszik, ezeket el kell távolítani a szavazóurnáktól.” A kormánypart nyomására az 1874. évi XXIII. tc. végül is arányában apasztotta a választók számát. 1870-ben az össznépeség 6,73 százaléka, 1900-ban 5,93 százaléka volt választójogosult.

Néhány intermezzo után — mint amilyenek az 1899, 1902, 1904 és 1905 évi viták — 1913-ban került újra a Tisztelt Ház elé a választójog. Fontos előzmény volt 1905-ben az Ausztria és Magyarország között kirobbant katonaiállítási és költségvetési vita „járuléka”: a választójogi vitával lyosbíttott kormányválság. Ritka eset a Monarchia történetében: bécsi sügásra Kristóffy József lép fel a magyar ellenzék ellen, minden korábbinál liberálisabb választójogi programmal. A kor sajátossága: a vitának ezt a részét egyik fél sem vette túlzottan komolyan. Sokkal inkább olyan tárgyalási alapnak tekintették, amelyből a „szükséghez képest” mindkét fél szívest-örömet engedett. A Kristóffy-féle tervezet mindenestre eltemette-

„Gömörben, a putnoki választáson alulmaradt Ragályi Miksa párthívei azt hozták fel a győztes balpárti „önkéntes követjelölt” Hevessy Bertalannal szemben, hogy az 1865. október 30-án a kerület főhelyén tartott országos vásár alkalmával „a barom- és lóvásár közötti országútra kiállott; az arra jövőket 's menőket magához szólítva szivar kínálgatás mellett 's a megszólitottnak szavazására áruikk-ként alkudozott”. Ugyanezt tették megbízásából közeli rokonai, akik különösen a „szesz- és bor-ítatás” terén jeleskedtek. A petíció szerint a pénzen való szavazatvásárlás a választás alkalmával is folyt...”

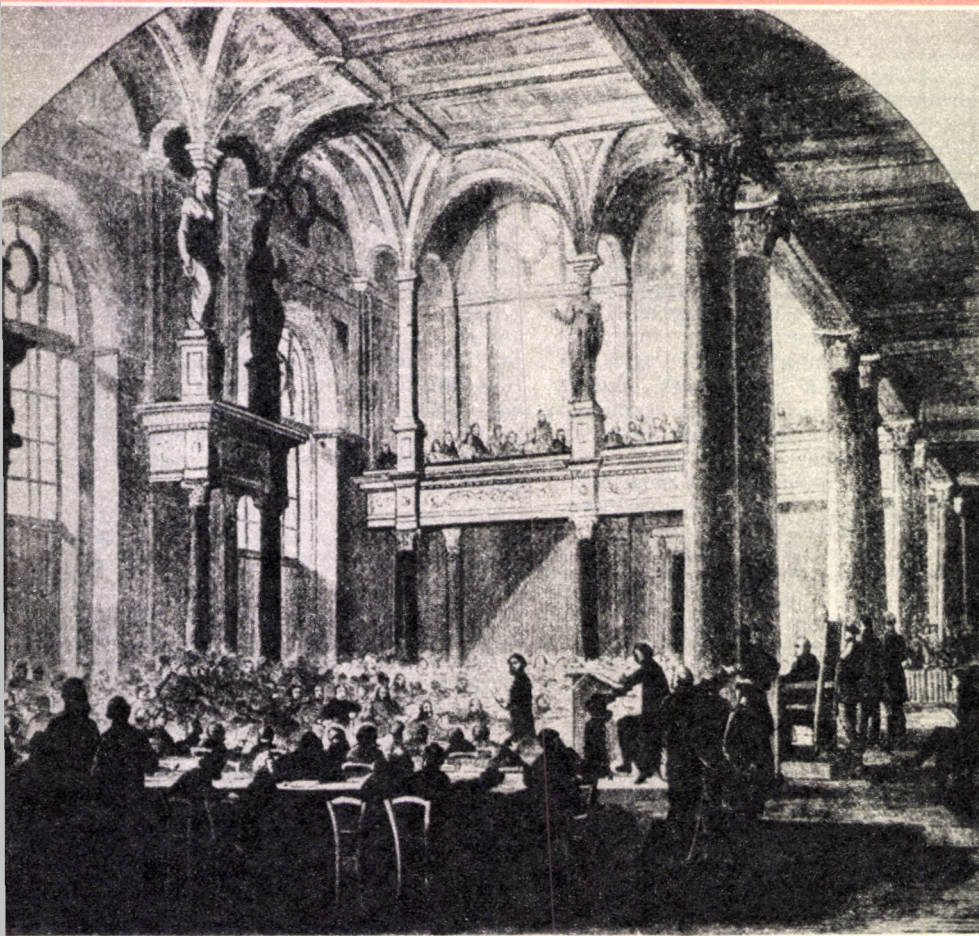
... A vesztegetés bizonyítása igen nehéz volt, hiszen csak ritkán sikerült az ellenfeleknek kétségtelenül igazoló leveleket, elszámolásokat, utalványokat stb. megszerezni. Ha valahogyan sikerült is a peticionálók-nak ilyen bizonyítékokhoz jutni, az eljáró szervek nem mindig méltatták ezeket kellő figyelemre. Így pl. Wodliáner Albert ellenfelei a második ügyben csatolták

Jókai János érsekújvári kortes pecsétjével ellátott „Két itze bor, egy adag peccsenye 's kenyér. Értéke 50 tr” szövegű, valamint a kis-kéri jegyző által kiállított és a községi pecséttel ellátott, 2 forintra szóló eredetinek tűnő utalványokat. Minthogy azonban ezek eredetiségét a kiállító letagadták, az állandó igazolási bizottság napirendre tért fölöttük.

A megvesztegetett választók önbeismerése sem volt önmagában elfogadható bizonyíték. Amint az állandó igazolási bizottság Tolnay Gábor ügyében ki-mondta, „a bizonyítók azon része, mely saját maga iránt oly kevés tisztelettel viseltetik, miképp nem állal valomást tenni arról, hogy állítólagosan megvesztegetve meggyőződése ellen szavazott, következésképp egyik leg-főbbeségebb polgári jogát áruba bocsátotta, már erkölcsi szempontból sem lehet fejlojogát arra, hogy tanúságtétele bár legcsekélyebb figyelembe vehető legyen”...

... Az 1884—1887. évi képviselőház időszakában egy olyan eset volt, amelyről részletesebben kell szól-

nunk. Az 1884. június 15-én Szentendrén (Pest, Pilis, Solt, Kiskun vm.) a kerület korábban képviselő Luppá Péterrel szemben 43 szavazattöbbséggel megválasztott Krausz Lajos kormányparti képviselő ellen a legnyomósabb vádpontok a jelölt beleegyezésével üzött nagyméretű vesztegetésben (1874: XXXIII. tc. 96. §) és etetés-ításban (97. §) összpontosultak. Tizenkét számbéli választó úgy nyilatkozott, hogy Nyirák Gyula kijelentette előttük: „azon esetre, ha a zsámbéki választók Krausz Lajosra fog-nak szavazni, fel van hatalmazva azon ígért tételére, hogy ... a ... képviselő-jelölt a község... összes adónátralékát kifizeti, a községi kutat megcsináltatja — és ezen felül minden választónak ... szavazatáért 10 forintot és fuvardíj címén 6 forintot kész fizetni”. Ugyanennyi választó igazolta azt is, hogy Perbálon a kisbíró kidoboltatta: Krausz a szavazatokért 8—10 forintot kész fizetni, és „a községi nagy korcsmában a Krausz-párt részére nagy áldomás léssen”. Egy másik bizonyítványban hat sziget-monostori választó állítot-

A T. Ház 1868-ban

ta, hogy szavazatukért 10–25 forintot ígértek...

... Literáty Ödön vizsgáló biztos javaslatában a tanúvallomásokot összegezve azt állapította meg, hogy „úgy az egyik — mint a másik párt részéről a korteskedés minden megengedett és meg nem engedett nemei fel lettek használva, s főként constatálható, hogy Zsámbék községben oly közvélemény, mely politikai pártállás tekintetéből alakult volna, nem létezett, s így a közvélemény meghamisításáról, avagy arról, hogy a választás eredménye a választók többségének szavazatával meg nem egyező, szó sem lehet”...

... Az 1887–1892. évi képviselőház idején a Jákóhalmán (Jász, Nagykun, Szolnok vm.) megválasztott Éles Henrik kormánypárti képviselőt egyebek közt azért is támadták a függetlenségi Thassy Géza párthíve, mert a választás előtt közhivatalnokai visszaélések fordultak elő a kerületben. Így pl. a jászfelsőszyentgyörgyi bíró megfélemlítésül éjnek idején a község börtönébe záratott őt választópolgárt, az ellenzéki érzelmű jászdózsai főbíró felfüggesztésére pe-

dig éppen a választás előtt került sor. A melléletek nélkül beadott petíció említett pontjai kapcsán Rubinek József, a képviselő ügyvédje a VII. bíráló bizottság 1887. október 15-i ülésén elmondta, hogy az őt ellenzéki választó azért záratott el, mert azzal voltak gyanúsíthatók, hogy letépték a szabadelvű párt zászlaját, amikor pedig a főbíró kérdőre vonta őket, kihívóan és illetlenül viselkedtek. A másik esettel kapcsolatban elmondta, hogy Halmay főszolgabíró a fegyelmi eljárás során azért függesztette fel Tóth Gy. János jászdózsai főbíró, mert a rend- és csendfenntartás helyett a kocsmbán maga is tetteges erőszakot alkalmazott egy kormánypárti választóval szemben. A bizottság ezután — noha a választási eljárással kapcsolatban is voltak kifogások — nem látott okot a vizsgálat elrendelésére, hanem 3:2 arányban igazolta a mandátumot.

A néppárti gyűlések szoros felügyelete miatt panasz merült fel az 1885. december 5–6-i időközi választás alkalmával a stomfai (Pozsony vm.) kerületben megválasztott Latkóczy

Imre kormánypárti képviselő mandátuma ellen is, ezt azonban az 1892–1896. évi IV. bíráló bizottság, „mint ide nem tartozó körülmény”-t, amely a választási aktus törvényességét nem befolyásolja, nem vette figyelembe.

Az 1896. őszi általános választásokon a nagy ellenzéki múltú Egerben Lukács László pénzügyminiszter 503:500 arányban győzött Szederkényi Nándor, a város függetlenségi és 48-as párti képviselője ellen. A kérvényezők szerint a mandátum megszerzését nagyban elősegítette, hogy a fiánáncok hivatali hatalmukkal visszaéve fenyegették az ellenzéki érzelmű egri kocsmbárosokat. A nagyobb nyomatok kedvéért a választás előtt a szokottnál gyorsabban és szigorúbban ellenőrizték őket, és ennek következtében az egri pénzügyigazgató három vendéglistától megvonta az italmérségi engedélyt...

(Részletek

Ruszoly József

A választási bíráskodás

Magyarországon 1848/1948

c. könyvből)

tett — alig néhányan maradtak. Így például Andrássy Gyula, Kossuth Ferenc, Vázsonyi Vilmos, akik a következő esztendőben is elő-előálltak a népképviselő megválasztásának többé-kevésbé reális eszméjével.

Ezek voltak tehát az 1913. évi XIV. tc. előzményei. Jellemző az indoklás: „terhes örökségnek” nevezi a parlamenti reform megalkotását. És valóban, nem lelkesedéssel nyúl hozzá a jogkiterjesztéshez, hanem félelemmel, és amíg egyik oldalon kiterjeszti a jogokat, másfelől nyomban korlátokat állít fel. Jellemző példa, hogy az új törvény eltörli a 48-ban megszabott, egynegyed úrbéri telekre vonatkozó censzust, de ugyanakkor kiköti, hogy a kisbirtokosok azon felül, hogy legalább 20 korona adót fizessenek, írni-olvasni is tudjanak. Sokkal nagyobb rétegeket érintett viszont a korhatár felemelése, 1874-ben még az egyéb feltételnek megfelelőek 20 éves koruktól választhatnak, 1913-ban a választási életkort a betöltött 30. életévben szabták meg. Vázsonyi Vilmos számításai szerint a Tisza István nevével össze-

Kortestanya — a vicclapok így vélekedtek a „választások tisztaságáról”

kötött választási törvény az ígért 74 százalékos jogkiterjesztéssel szemben jóval szerényebb volt.

A háború második szakaszában a kormánytól balra álló vagy éppen ellenzéki képviselők új és új választójogi javaslatokkal állottak elő. A konzervatív politika nem mulasztotta el megjegyezni: a háborús erőfeszítések idején az ilyen „felforgató”, izgató indítványok a hazaárulás határát súrolják. Hosszan folyt a vita például az egyéb vagyoni vagy iskolázottsági címekkel nem, de harctéri kitüntetésekkel rendelkezők választójogáról; néhanéha szóba került a saját jogú női választás lehetősége is, 1917 után azonban — mikor bizonyos rész kérdéseken végül is döntést hozott a Tisztelet Ház — végül is a történelem szavazott.

Vincze Péter

Cenzusok, pártok

A választójognak önmagában nincs értéke, mert csak szervezeti, jogi keretet ad a társadalom politikai mozgásának, az állampolgárok politikai jogainak. A választójog akkor „jó”, ha a mozgás számára teret enged, és akkor „rossz”, ha korlátozza azt.

A Tanácsköztársaság után a proletár állam demokratikus választójogi tervei még élénken éltek a köztudatban. Ezért az új kormány rendelete megtartotta a választás titkosságát, és a cenzus — a kizáró okok — tekintetében is óvatos volt. Három év múlva azonban visszaállították a szavazás nyíltságát és a választójogot iskolai végzettséghez kötötték. A nők jogosultságát jelentő életkort 30 évre emelték fel és hat elemi elvégzéséhez kötötték.

A Horthy-rendszer első választójogi törvénye 1925-ben csak azokban a nagyobb városokban engedte a szavazás titkosságát, ahol több képviselőt választottak. A nagyvárosokban ezt a megkülönböztetést összekötötték a lajstromos — azaz arányos — képviseleti rendszerrel, nehogy „veszendőbe menjenek” a polgári szavazatok ott, ahol munkástöbbség van. A választás kötelező volt, azért, hogy a „kevésbé öntudatosak meg ne feledkezzenek” e jogukról. A kisebb helységeken azonban egyéni kerületi rend-

szert vezettek be, itt nem volt arányos elosztás, hanem a kortesrendszer és a nyílt szavazás garantálta a kormánypárti nagy többséget. A törvény a férfiktól a 24., a nőktől a 30. évük betöltését követelte meg ahhoz, hogy szavazhassanak, és emellett tízezer magyarországi állampolgárságot, valamint kétszázötven egyhelyben lakást írt elő az iskolázottsági cenzus mellett.

A korszak utolsó választójogi törvénye 1938-ban visszaállította ugyan a titkosságot, mégis úgy alakította a feltételeket, hogy alapvető változás ne következhesen be. A konzervatívabb vidéki lakosság szavazatát készer számították: az egyéni kerületben és a törvényhatósági lajstromon.

Még korábbi is hozhatnánk példákat a választójogi alapelvek csorbítására, mert az elnyomás kedvelt eszköze volt. A XX. század eleji Andrássy-féle törvényjavaslat idején a lakosságnak csupán hat-hét százaléka szavazhatott. Ezért a javaslat akkor három csoportba osztotta a szavazásra jogosultakat, így volt, akinek három, másnak két szavazati joga is lett, ugyanakkor tíz analfabéta választhatott egy szavazati joggal rendelkező megbízott szavazót. A miniszteri indoklásból kiderül, hogy a „nemzetfenntartó rétegek” monopóliumát kívánták megőrizni. Jellemző, hogy az ország lakosságának több mint 70 százaléka volt kizárva mindenféle választásból.

A választójog egyenlőségének, vagyis a szavazatok azonos értékének elvét sértette az, hogy akinek az egyéni választókerületben szavazó jussa volt, az a lajstromos kerületben is szavazhatott. A különböző nagyságú választókerületek létrehozásával a leadott szavazatok értéke is eltérő volt. Nem mindegy, hogy ötezer vagy hétézer állampolgár választ-e egy képviselőt, hiszen akkor az utóbbiban több mint dupláját éri egy voks. Ezzel a módszerrel érték el például 1932-ben, hogy míg a legkisebb kerületben 1108-an választottak maguknak képviselőt, addig a Vihar-sarokban 22 ezer 250 szavazóra jutott egy.

A harmadik választójogi alapelvek, a titkosságot érthető módon az ellenék követelte, mert a bizottság előtti hangos szavazás sokakat eltántorított az őszinteségtől.

Visszatérő kérdés, vajon melyik a demokratikusabb választás: a lajstromos vagy az egyéni? Mindkettő mellett és ellen is szólnak érvek. Többpártrendszer esetén a lajstromos megoldás azért demokratikusabb, mert a pártoknak arányos képviseletet jelent. Minden párt annyi képviselőjével van jelen a törvényhozásban, vagy a helyi szerveknél, ahányan szavaztak rájuk. Egy párt esetén (vagy ott, ahol több párt van ugyan, de azok többnyire csak nevükben különböznek egymástól) értelmetlen az arányosság követelménye, és inkább megfelel az egyéni kerületi megoldás.

Magyarországon 1945-ben az egyéni választókerület azt jelentette volna, hogy az a párt kap mandátumot, amely a legtöbb voksot mondhatja az adott kerületben magáénak, míg a többi párt jelöltjei képviselet nélkül maradnak. Bár többen emellett szálltak síkra, a koalíció pártjai a lajstromos eljárás mellett álltak ki, és végül is az ő álláspontjuk kerekedett felül.

A törvény hosszas csatározások után született meg, s a korabeli nyugati sajtó szerint is Európa egyik legdemokratikusabb választójogi kódexe volt. A jogosultak száma

Választások 1945-ben — plakátok a tankcsapdán, s a pártlapok címlapján

a megelőző választáshoz képest majdnem megháromszorozódott. Eltörölték a választhatóság feltételeit, így aki választott, azt választhatták is.

A választási demokratizmust erősítendő a választási bizottságot a pártok küldötteiből állították össze. Csupán a szakszerűség érdekében nevezett ki melléjük három bírót az igazságügy-miniszter.

A 45-ös választások után megalakult nemzetgyűlés 1946. február 1-én köztársasággá kiáltotta ki az országot. Ugyanakkor a reakció az éles politikai helyzetben nem akart újabb választásokat, és amikor ez elkerülhetelenné vált, azt követelte: helyezték hatályon kívül a választójogi kódexet. „Tiszta demokráciát” és „tisztá választást” követeltek. Véleményük szerint senkit sem lehet kizárni a választójogból. A fasiszták választójogának megvonását úgy tüntették fel, mintha százszekeret ért volna jogfosztás. A módosítás parlamenti vitáján, 1947-ben megpróbálták a tervezetet lehetetlenné tenni, ez azonban nem sikerült.

Véglegesítették tehát a választójogi törvényt! Ez volt az az év, amikor áttértünk az egykamarás országgyűlésre. Az elvi jelentőségű döntések mellett késhegyig menő viták után tovább szűkítették a fasiszta pártok volt tagjainak választójogát és választhatóságát. Nem kaptak választójogot azok sem, akiket a felszabadulás után internáltak, vagy meghatározott fasiszta egyesületeknek vezetői voltak, akiket politikai okokból B-listáztak, vagy nyugdíjukat elvonták, és végül azoknak, akik nyugatra menekültek és 1945. október 31-ig nem tértek haza.

Az 1947. évi képviselő-választásokon a Függetlenségi Front négy pártja győzött. A választójogosultak száma egyre nőtt, ezért 47-ben tizennégyezerre, majd két év múlva tizenhatezerre emelték az egy mandátum elnyeréséhez szükséges voksok számát. Ugyanebben az évben — 1949-ben — a nemzeti bizottságok feloszlottak, és szerepüket a Magyar Függetlenségi Népfront szervei vették át.

Ismét választható lett mindenki, aki választhatott, ugyanis első alkotmányunk visszatért ehhez az elvhez, egyszersmind megerősítette a választások alapelveit. A képviselők beszámoltathatók és visszahívhatók lettek, még ha akkoriban ez a felelősség csupán elvi jelentőségű volt is. Mégis fejlődést jelentett ez, mert addig csak arról dönt-hetett a szavazó, hogy ki üljön egy ideig a törvényhozói székben. Az új politikai helyzet felvetette a képviselő-tartalmi továbbfejlesztésének kérdését; 1949 tavaszán már nem külön pártok, hanem a Függetlenségi Népfrontba tömörült pártok indultak. Bár ez volt az első népfrontválasztás, a pártok még érezhetően ott húzódtak a népfront mögött. Egyébként már a 45-ös törvény is lehetővé tette a pártok választási szövetségét, ám ez 47-ben még csupán laza elvi együttműködés volt. Két év múlva viszont már a jelöltlista is közös lett. A lajstrom úgy jött létre, hogy a pártok — erőviszonyaiknak megfelelően — megegyeztek a mandátumok elosztásában.

A jelszó ez volt: „Szavazz a népfontra!”

Az 1953-as választásokon az állampolgárok már vagy a népfontra, vagy ellene adták le szavazatukat, ami még jobban aláhúzta a választások demonstratív jellegét. A vá-

lasztójogi korhatárt 18 évben határozták meg. Az időközben létrejött helyi államhatalmi szervek, a tanácsok végezték a névjegyzékek összeállítását, a választási bizottságok kinevezését. A tömegszervezetek és a munkahelyek jelölő gyűlésein hangzottak el a javaslatok, melyekből a Függetlenségi Népfront megyei és budapesti bizottságai összeállították a jelöltek jegyzékét, ami ezután az Országos Választási Bizottság elé került. Minden 32 ezer lakosra egy képviselőt kellett választani. Ha a megmaradt töredék meghaladta a 16 ezret, a képviselők számát eggyel emelték. Mivel a népfront egy lajstrommal indult, szükséges volt a pótképviselői intézmény bevezetése is.

A tanácstagok választásáról külön törvény intézkedett 1954-ben. Az alapvető szabályok megegyeztek a képviselő-választással, de megszűnt a lajstromos választás. Igaz, ez tartalmában még nem sok újat hozott, hiszen ekkor is a népfontra vagy ellene szavazhattak, ha nem is lajstrom, hanem egyetlen jelölt alapján.

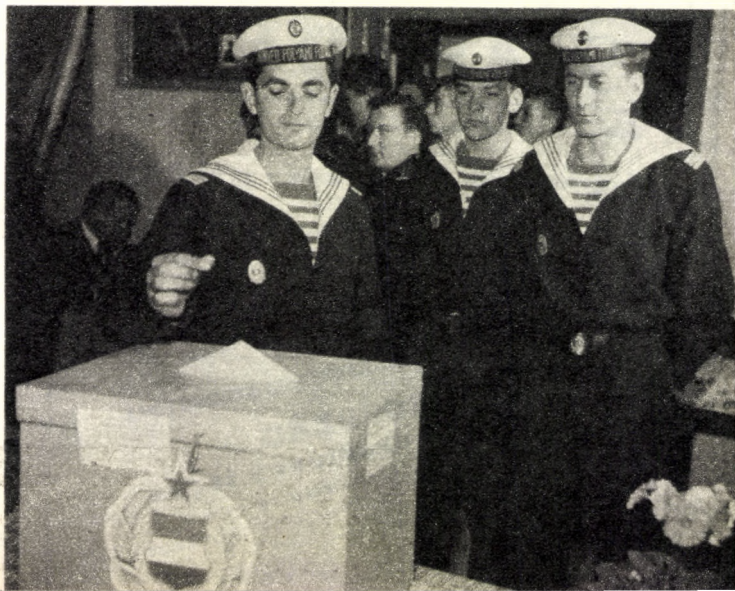
A legjelentősebb változást a községi és városi tanács-tagok jelölésében hozta a módosítás: az egyéni választókerületi rendszer egyetlen jelölő gyűlés megszervezésével párosult. A községekben a tanács tag jelölése érdekében kerületenként egy gyűlést hívtak össze területi alapon. (Az üzemi jelölés a gyakorlatban nem érvényesült.) A gyűlésen a népfront előterjesztette javaslatát, amit a jelenlevők vagy elfogadtak, vagy más személyt ajánlottak.

Az 1970. évi III. törvény ezt az általános gyakorlatot tette kötelezővé. Természetesen ennek ellenére jelentős különbség maradt a helyi tanács tagok és a képviselők jelölése között, már csak az eltérő nagyságú választókerületek miatt is. Ez a törvény a képviselő-tartalmát igyekezett megváltoztatni. A képviselő lényege: az államiságot érintő különböző érdekek megfogalmazása. Ezért még közvetlenebbül kívánták érvényesíteni az állampolgári akaratot a képviselők és a tanács tagok kiválasztásában. A jelölő gyűléseken több jelöltet is állítottak.

Sokat vitatkoztak azon, hogy a választók többségének meg kell-e jelennie a jelölő gyűlésen vagy sem. Ezt a kívánalmat a jelölés célja nem indokolja, mert az nem feltétlen akkor demokratikus, ha az abszolút többség támogatja. Ha ugyanis ilyen többséget követelnénk már ebben a szakaszban, akkor lényegében kétszer választanánk: egyszer jelölés címen nyíltan, majd a választáson titkosan.

Az egyre élénkebb szakmai-politikai viták nyomán két évvel ezelőtt — eddig soha nem látott méretű — társadalmi vitára bocsátották az új választójogi törvény tervezetét, majd 1983-ban el is fogadták. Ma ennek alapján választunk tanács tagokat és képviselőket.

Ács György

Ők, százötvenezeren

A négy jogi kar magyar államjogi tanszékének irányításával (Pécsett *Ádám Antal* egyetemi tanár, Miskolcon *Holló András* egyetemi docens, Szegeden *Tóth Károly* adjunktus, Budapesten *Kukorelli István* adjunktus vezetésével) ifjú joghallgatók tanulmányozták a jelölő gyűléseket Budapesten, Baranya, Borsod és Csongrád megyében.

A jurátusok részletes kérdőíveket töltöttek ki, hogy megtudják: kik szóltak fel és mit mondtak... Bár még nem készültek el a kérdőívek feldolgozásával (vizsgaidőszak van) a vélemények előzetes összesítéséről már beszámolhatunk.

Kukorelli István véleménye szerint a jelölő gyűlések különösebb *zökkenők nélkül*, de nem konfliktusmentesen zajlottak. A hozzászólások jó része azonban nem az alóadáson érintett gondolatokhoz kapcsolódott, hanem a választókerület gondjaihoz, mindennapjaihoz, s ezeken a fórumokon nagyon sok egyéni panasz hangzott el. Az eddigi információk szerint a jelölő gyűlések *közvetlen demokratikus fórumok* voltak, sokszor nem a jelöltek és programjaik álltak a középpontban, bár a jelöltek szerepeltetése lényegesen élénkebb volt, mint a korábbi választásokon.

A tanácsági jelölő gyűléseken *többen vettek részt*, mint korábban. A lakóhelyi mozgósítás eredménytelensége azonban változatlanul szembetűnő, pedig valamennyi állampolgár értesítést kapott a tanácsági jelölő gyűlések helyéről, idejéről.

Megnövekedett az érdeklődés a képviselői jelölések iránt is. Több helyütt sokan *nem tudtak bejutni* a jelölő gyűlés színhelyére a zsúfoltság miatt. Mások nem tudtak a jelölő gyűlés helyéről, idejéről — főként az állandó lakosok közül. A gyűlések szervezése, a részvétel biztonsága érdekében, az *üzemi-munkahelyi elv* segítségével történt. A kis-

települések lakóinak helyzete a politikai részvétel szempontjából nehéz volt. Ahol a rendezvény színhelye az érdeklődéshez képest kicsinek bizonyult célszerűbb lett volna újabb jelölő gyűlést szervezni.

A jelölő gyűlésen való részvétel, a „jelenlét” jogossága elemi erővel nyilvánult meg a mostani képviselői jelölő gyűléseken. Sokan „törvényességi kérdést” csináltak az ügyből. Csak egy kérdést kiragadván; a jelölő gyűléseken megjelent állampolgárok adatait tárgyilagosan el kell különítenünk a választókerület valamennyi jelölő gyűlésén részt vevő „körtörcsoportok” létszámától. Különösen egyes választókerületek székhelytelepüléseinek „utazó-csapatái” váltottak ki nemtetszést a második és a harmadik jelölő gyűlés színhelyén. A kisebb településeken ezzel megnehezítették a helybeliek részvételét.

A jelölő gyűlések elnökei, előadói, a jelöltekre javaslatot tevő személyek általában felkészültek feladataikra. A jelölt személyére való javaslatot két oldalról érte kritika: többnyire *életrajzi adatokat* jelentettek be a politikai arculat helyett, nem mindig volt meg az esélyegyenlőség a bejelentettek között, másrészt ritkán utaltak a népfront mögötti *bázisszerve*, amely ajánlotta a jelöltet.

A jelölések tanulságait leszűrve a joghallgatók megállapították: szélesebb társadalmi alapokra kell helyezni a jelölést és ennek érdekében kell aktivizálni az állampolgárokat. A kiválasztásban, a szervezésben, a mozgósításban pedig a politikai eszközök dominálnak. E célok a gyakorlatban többnyire megvalósultak. A választópolgárok végül is „megmozdultak”, megértették a törvény szándékait, hozzászóltak, véleményt mondtak.

A választójogi törvény jelentősen csökkentette a tanácsagok számát, a ket-

Jelölőgyűlés 1947-ben

tős jelölés miatt mégis több személy kiválasztására volt szükség, mint korábban. A helyi népfrontszervek tisztviselői a településeken működő társadalmi szervezetektől, üzemeiktől, intézményektől kértek személyi javaslatokat a tanácságjelöltekre. Akadtak olyan tanácsági választókerületek, ahol öt-hat név forgott, s ha a 42 725 tanácsági választókerületben csupán három-négy névvel számolunk, ez *csaknem 150 ezer érintettet* jelent.

A képviselői presztízs összehasonlíthatatlanul nagyobb a tanácsaginnál. Ez megkönnyítette a kiválasztást, épp úgy, mint a nagyobb vállalkozó szellem. (Több önjelölt is fellépett.) A korábbi képviselők 60 százaléka vállalta a kettős jelölést.

A Hazafias Népfront mel-

lett a különböző társadalmi érdekképviselői szervek érdemi részvételét az előzetes koordinációban érdemes külön is vizsgálni. A jelölés társadalmi alapja kiszélesedett, a „kádersondázás” több lakóhelyi, munkahelyi, társadalmi, politikai szervezet együttműködését igényelte. Jelentősen növekedtek a népfront közjogi feladatai, a népfront tisztviselőire óriási teher nehezedett.

A *képviselőjelölti javaslatok 97 százalékát, a tanácságjelölti javaslatok 98,5 százalékát fogadta el a jelölő gyűlés*. Kukorelli István úgy értékeli hogy a jelölő gyűlések végül az előzetes népfrontkiválasztást legitimálták.

A mai választások erről még pontosabb képet adhatnak. **A. Gy.**

Néhai, nagynevű kollégánk, lapjának kitűnő szerkesztője egy alkalommal, mikor a szerény tehetségű szerző cikkekcskéje megjelenésének elmaradását reklámalta, gondterhelten kitérítette íróasztalán a frissen nyomott újságot, és ímígyen panaszkodott: „hova is tehettem volna az írásodat? Látod, hogy minden tele van szöveggel!”

Nos, talán nemcsak önjelölt Pulitzerrek, de önös érdektől nem vezéreltetett olvasó(ink) számára is érdekes-szórakoztató lehet: hogyan is lesz tele minden szöveggel-képpel. Most, és következő hetekben afféle „háztáj rovatot” teszünk közre, nem utolsósorban azért, mert rövidesen „minden másként lesz tele”, az Athenaeum Nyomda rekonstrukciója következtében megváltozik lapunk formája, s előállításának módja.

Lássuk például: mennyi tortúrán megy át egy kézirat, attól kezdve, hogy a szerkesztőségéből a nyomdába kerül. (A tortúrák ennek előtte sem kisebbek — de erről sorozatunk későbbi cikkében szólnak.)

Jó esetben nem a kéziratokkal „előntött” nyomdai fiók legmélyebb sarkában húzódik meg a mű, hanem egy fürgekező emberhez, a szedőhöz jut. A „jó eseten” sokat ront az, hogy egy éppen száz esztendő masinán lényegül át ólomsorokká a papírra vetett szöveg. 1885-ben találta fel ugyanis bizonyos Ottmar Mergenthaler a Linotype szedőgépet. Ennek a masinának dédunokái zörögnek még a mi nyomdánk szedőtermében. Hozzá kell tennünk a „dédunoka” meghatározás nem a gépek fiatalságát minősíti, hanem azt, hogy nem esett messze a fájától — érdemleges változtatást a száz évvel ez előtti konstrukcióhoz képest alig találunk a két-három évtizede gyártott gépeken. Az újonnan gyártottakon pedig azért nem, mert ilyenek nincsenek. Linotype gépet — tudomásunk szerint — már sehol a világon nem gyártanak. Az elektronikus szedése a jelen; a jövőről nem is beszélve.

Nálunk mindenesetre még kellemesen csilingelnek a gép tárolórekeszeiből lehulló, értelmes sorrendbe helyezkedő rézmatricák, hasukon egy-egy betű negatív formájával; panaszosan fel-

nyikordul a masina, ahogy a forró ólom belezúdul a sorra összeállt betűket befogadó vályúba, nagyot koppan, s azután nem hallgat el, ahogy a kész sort kiveti a gép. A Magyar Hírlap egy-egy oldalán összesen úgy 600 ilyen ólomsor fér el; a Képes Mellékletben — ha fényképet nem közölnénk — átlagosan 240. Tessék elképzelni: egy szombati szám előállítása mennyi kopogással jár!

A százéves technikával előállított ólomsorok fél-évezredes — némileg megreformált — helyszínére érkeznek: a kéziszedőkhöz, a tördelőasztalra. Újságoldalá itt formálódna, itt „kapnak” címet, illusztrációt, a nyomdahibák kijavítása után innen kezdi pályafutását most már egyre „újságszerűbb” állapotban a cikk. Mindenekelőtt egy szép préssre kerül. Nem mintha sok esetben nem lenne amúgy is lapos, hanem hogy egy vastag kartont reáprésselve ismét csak megkapjuk a betűk ama negatív lenyomatát, amellyel már a szedőmatricákon találkozunk. Mint jeleztük: a prés szép. Egyike azoknak, melyeket számontart az ipari műemlékek katalógusa.

Az újságoldal lenyomatával a karton az öntődébe jut — félhengerré hajlítják, „torkába forró ólomot öntenek” — s ha megszilárdult a súlyos ólomfélhenger, bemelik helyére, a nyomógépre.

Ha minden sikerül. De mint Murphy törvényeiből tudjuk: „Ami el tud romlani, az el is romlik... Semmi nem olyan egyszerű, mint amilyennek látszik... Ha többféle dolog is elromolhat, biztos, hogy az romlik el közülük, amelyik a legnagyobb kárt okozza... A természet mindig a rejtett hibák pártján áll...”

Nos, esetünkben előfordulhat: 1. Túl nagy nyomást kapott az oldal. 2. Túl kicsit. 3. Ez az öntődében derül ki. 4. Nem derül ki, de „elég” a kartonmatrica. 4. Ilyenkor újra kell preselni az oldalt. 5. De ezt csak akkor teheted meg, ha újakkal pótolod a nagy nyomás alatt „beroppant” sorokat. 6. Semmi ilyesmi nem történik, de dühöngve tapasztalod, hogy a kész újság címeinek betűi olvashatatlanok, egyes cikkek sorainak csak fölső, vagy alsó fele

HÁZTÁJI KÖZLEMÉNYEK (1.)

Gutenberg idenéz

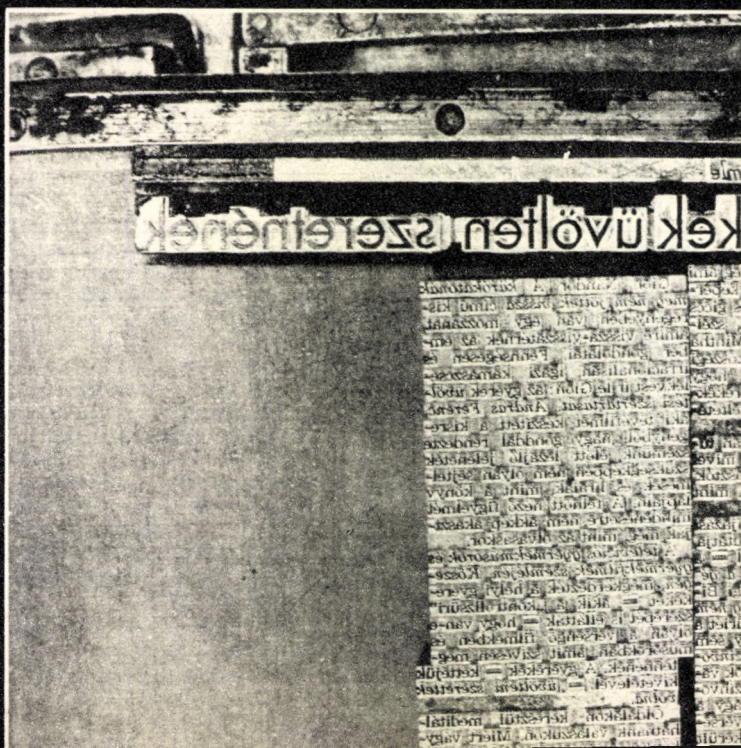
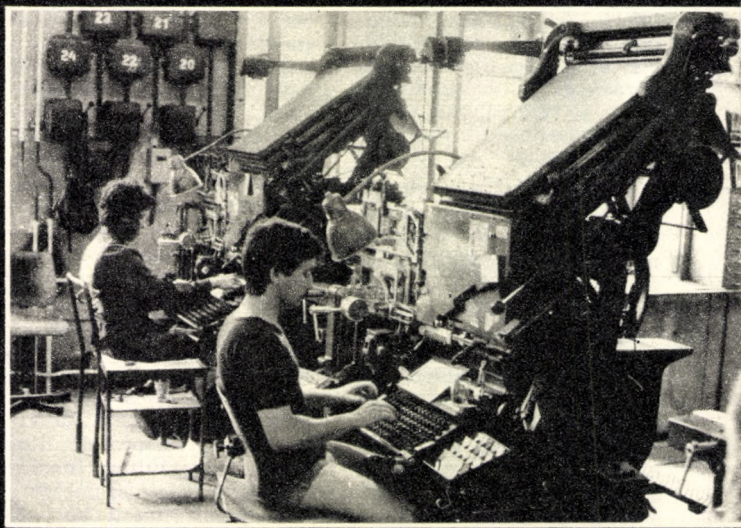
látszik. 7. Ilyenkor kezdheted előlről az egészet.

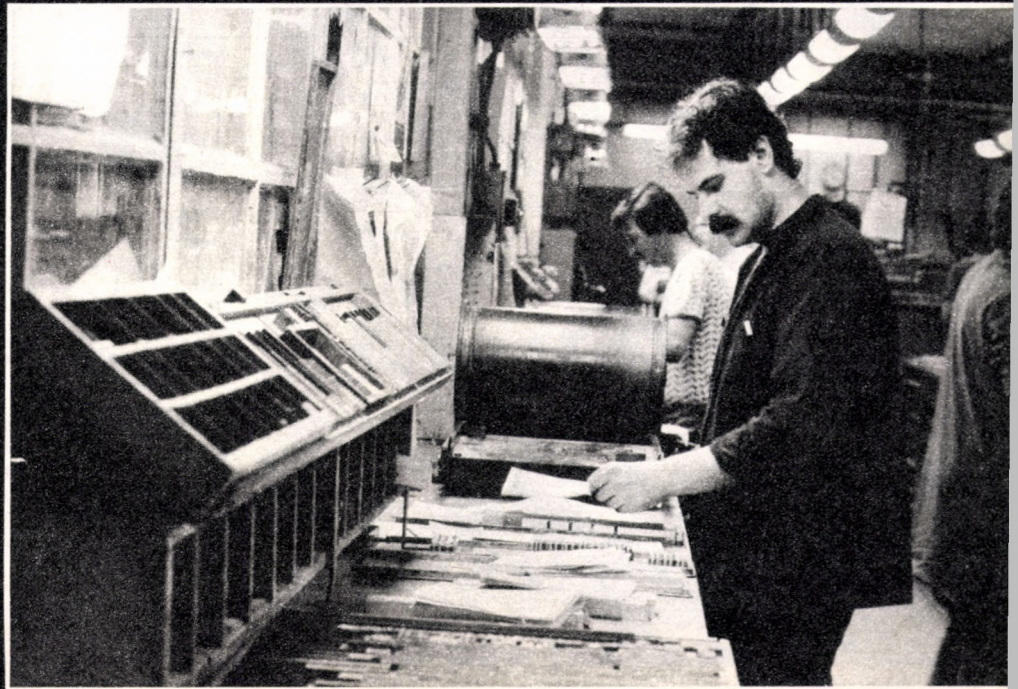
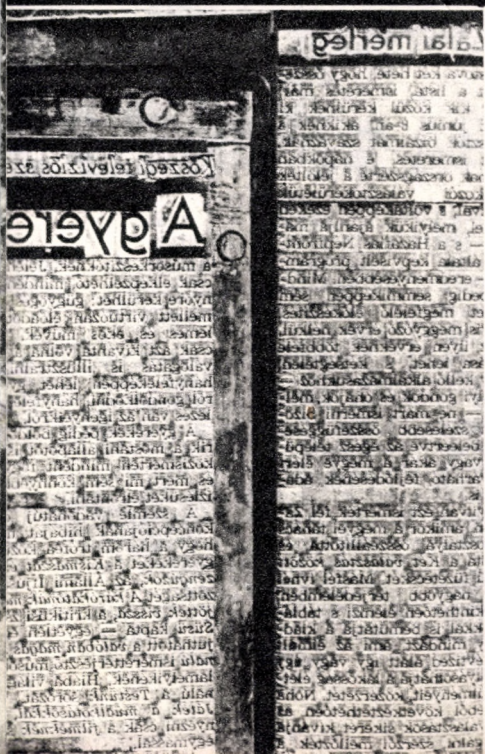
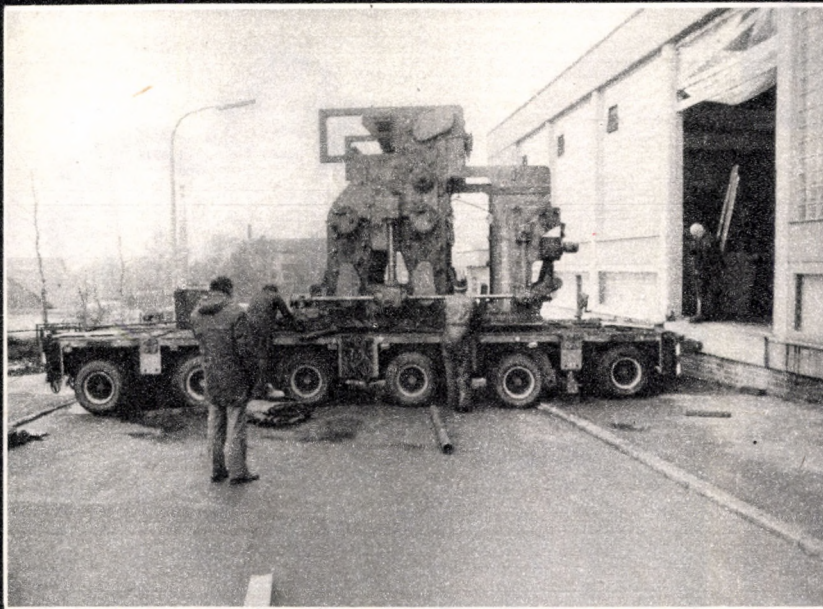
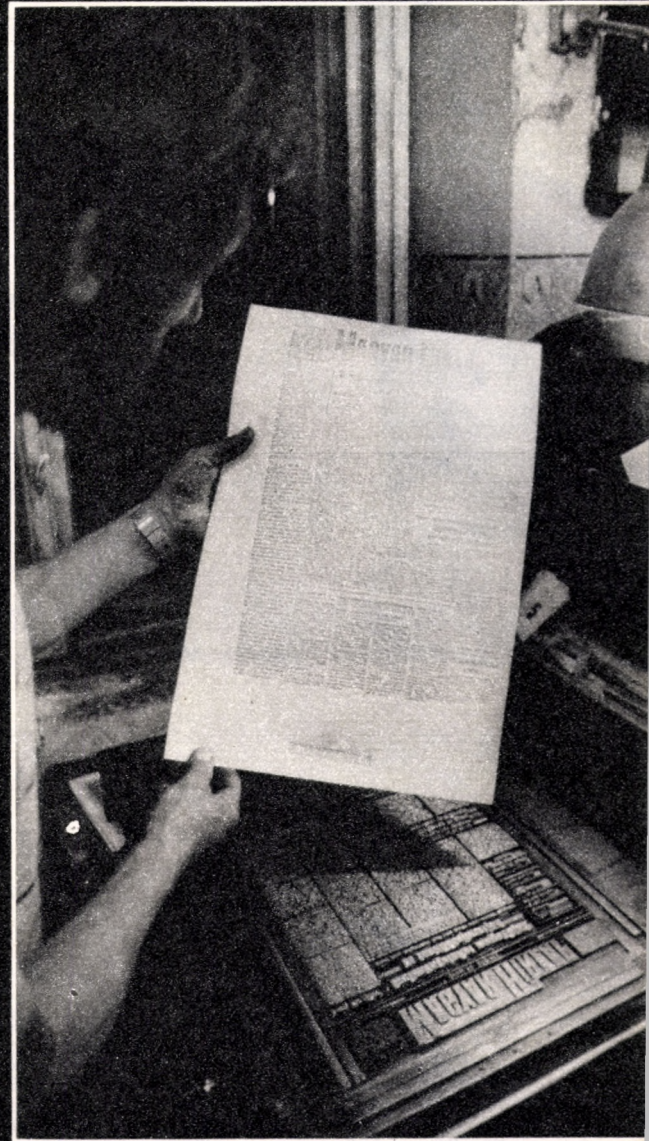
A régi technológia eme részét cseréli fel új, gyökeresen más eljárással a nyáron nyomdánk. És persze: az újságkészítés végpontján álló monstrumot — a

nyomógépet. De erről legközelebb. Addig is tartasuk észben a Murphy törvényeihez fűzött O' Toole-féle kommentárt: „Murphy optimista volt”.

Vinceze Péter

Szalay Zoltán felvételei

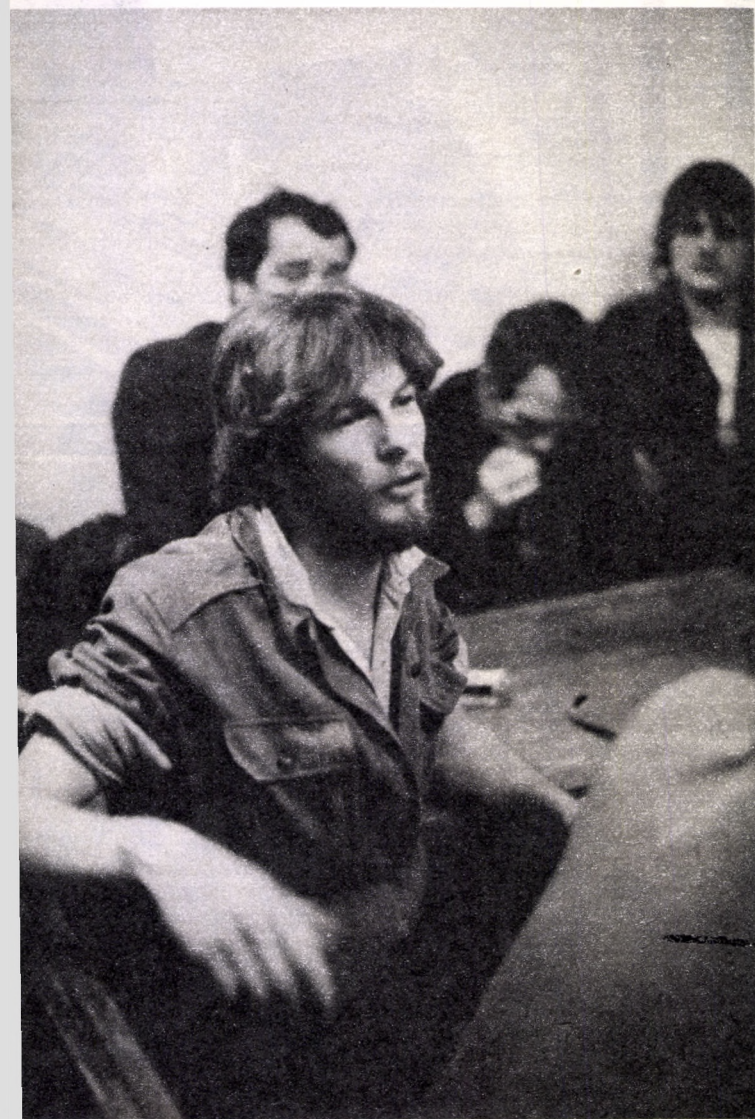

A tej beszél...

Egy héttel ezelőtt *Tej, verítékkal* című riportunk megjelenésének napján — pontosabban éjszakáján — a Budapesti Tejipari Vállalat Rottenbiller utcai depójában munkaértekezletet hívott össze a telepvezető. Ugyanis néhány, az éjszakai tejkiszállítással kapcsolatos probléma — különösen cikkünk hatására — ugyancsak kiéleződött.

Éjfélkor, a depó sápadtfenyű, vasszekrényekkel és lócákkal „berendezett” várójában gyülekeztek a kihordók. A főnökük Matulai Tibor kerülte a „sok beszédet”, akárcsak mi, ő is inkább az emberek véleményére volt kíváncsi.

felmondását... Mert nem tudott senkinek nemet mondani. Sokan ezt használták ki. Ő egyszer sem kiabált velünk, megértette, ha valaki az éjjeli kezdésre „kiütötte magát” vagy elaludt. Igyekezett átszervezni a járatokat, hogy ne legyen

(Az előzményekről: múlt heti írásunkban szó esett róla, hogy a kiszállítás körülményei kezdetlegesek. Kevés az ember, az autó, sokszor késik az áru, reggelre ellopják a tejet, a vajat az üzletek előtt, lehetetlen jól megszervezni a munkát. Ennek köszönhetően a telep éjszakai műszakvezetője néhány hete, miután beadta a felmondását, hazament, kinyitotta a gáztűzhely csapjait: meghalt.)

— Az egyszer biztos, hogy V. T. nagyon rendes srác volt — meséli egyikük. — Talán ezért is adta be a

fennakadás, a hiányzók napjait meg igazolta.

— Meg is csináltunk neki mindent. Neki meg... — bámul maga elé egy fiatalember. — Ha szólt; be kell ugrani más helyett, akkor nem volt duma. Hitünk neki és ő is nekünk. Lehet, hogy ez a csibészbecsület?

— Ez nem az — szól közbe a telepvezető. — V. T. halkszavú volt, engedékeny. Szerintem ezt használták ki. Az utóbbi időben lazult is a fegyelem.

— Májusban 3 fő volt italos — kezdi a felsorolást Horváth Attila mű-

De csalhat az eladó is, honnan tudjuk mi azt. Végül aztán mi fizetjük a hiányt. Sokszor kétszer is levonják tőlünk. Ígérték, emelik a fizetést... Nos kiderült, hogy nem megy. Mert aki jól dolgozik, az havonta kap egy pár százás prémiumot. Ha kap. Átlagban még a nyolcezer sincs meg havonta.

— A másik: rengeteg a visszaáru. A kereskedelem annyit rendel, amennyit akar. Ha a nyakán marad, akkor másnap hozzuk ide a telepre, aztán mehet a szemébe. Micsoda pazarlás ez? Amikor nincs elegendő tej.

— Nagy mérkőzés ért véget — mondja a telepvezető. — Úgy néz ki, hogy a kereskedelem és a tejipar hamarosan szerződést ír alá a szoros rendelkezésről. Ez azt jelenti, hogy a jövőben várhatóan csökkenni fog a felesleges rendelések száma, mert ezentúl a bolt nem adhatja vissza féláron a poharas és egyéb árut. Vagyis: nemcsak mi leszünk felelősek a tejért, hanem az üzletek is.

— Jó, jó, csökken a kiszállított és a szemébe dobott tejfő, de ezzel együtt csökkenni fog a mi teljesítményünk is, hiszen mi darabra, tálcára kapjuk a bért — szól közbe valaki. — De legalább javulnak a munkafeltételek. Egy autót sem kell túlpakolni, több idő marad a szervezésre és ami a legfontosabb: kevesebb tej megy veszendőbe — magyarázza a műszakvezető.

— Még ez is rajtunk csattan. Esküszöm, ha nem utálnám a kötött munkaidőt, máshová mennék dolgozni — zúgolódnak a közlékenyebbek.

Fél három után, amikor a cigarettafüsttől már alig látjuk egymást, valaki feláll:

— Szóval V. T. haláláért mi is felelősek vagyunk. Ha másért nem, hát azért, mert kihasználtuk őt. De ilyen körülmények között mindenki igyekszik a dol-

gok könnyebb végét fogni, ha lehetősége van rá. Nem tudom, hogy a kereskedelemmel kötött áruforgalmi szerződésnek milyen eredménye lesz majd ha megkötik. Ami minket illet, rajtunk nem segít sokat. Nekünk vagy magasabb teljesítménybér kell, vagy normálisabb munkakörülmények.

Szakállas, katonainges fiatalember hurrogja le:

— Javaslom menjünk pakolni. Kit érdekel az, hogy itt miről dumálunk?

Helyettük a tej beszél...

(franka)

szakvezető. — Kettő megtagadták a munkát, közülük az egyik többször is...

— Mi 20 ezer embernek szállítjuk ki minden reggel a tejet és mennyiért? — hangoskodik egy régi tejes. — Az embert meglopják a suhancok is. Volt olyan, hogy odamentem hozzájuk, és azt mondták: húzzam a csíkot, mert kapok egyet. Az egyik kolléga nem fogadta meg a tanácsukat, most betegálmányban van. De legalább megfizetnék. Éjjelente 100 mázsát kell le-fel rakogatni, rettegni, hogy mit lopnak el reggelre a bolt elől.

A felszabadulás utáni első könyvnapon – Illés Endre, Sándor Pál egy asztalnál

Furcsa kézfogás – József főherceg és a „népi” kiadó, Cserépfalvi Imre, 1939-ben

KÖNYV- NAP NAPLÓ

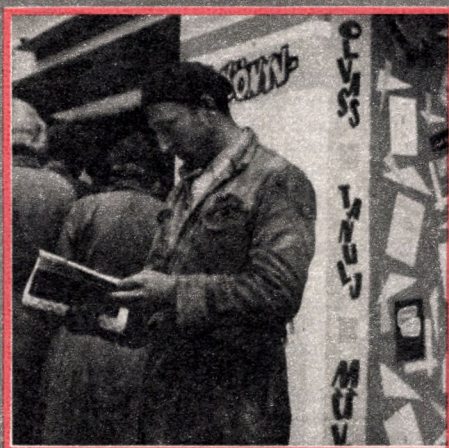
1936: Bánffy Miklós, Kemény János
és Karinthy Frigyes diskurzusa

Féja Geza és Horváth Béla dedikál

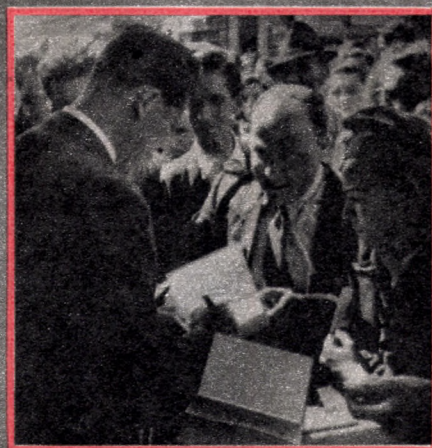
Uray Tivadar és Fazekas Erzsébet a sátor előtt

1945 – a Krisztina körüti könyvsátornán
Ritka pillanat – Veres Péternek
Rákosi Mátyás dedikál

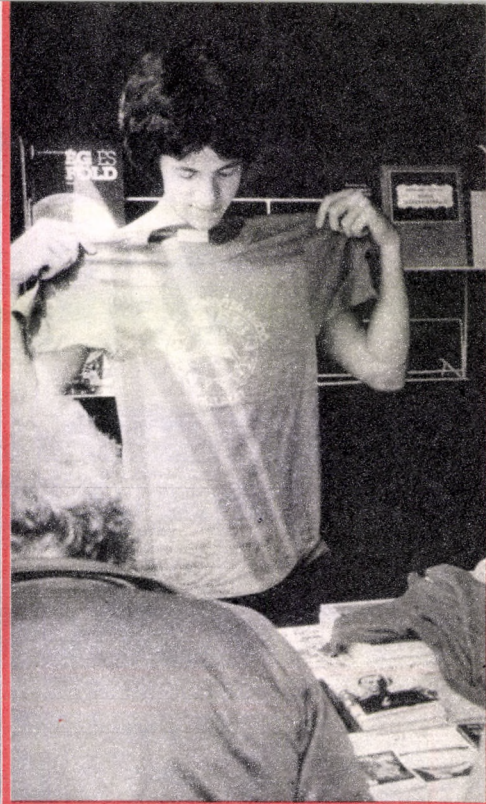
1958., Csepel, Marosán György és olvasói

1945 – özönlik az új olvasó sereg

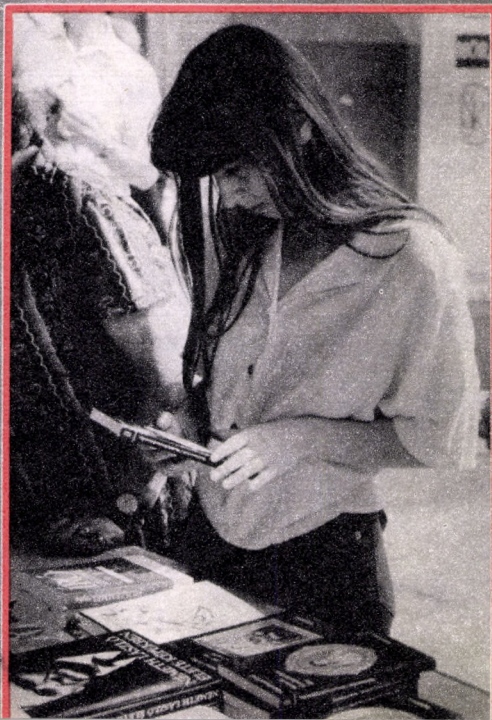

Az oldal képsit Bojár Sándor készítette

KÖNYV- NAP NAPLÓ

Könyvhét – 1985. Grnák László felvételei

A

— A MALÉV menetrend-szerű járata Zürich felől megérkezett — közli a hangosbeszélő és a repülőtér jól ismert teraszán megpezdül az élet. Családtagok, rokonok virágcsokrot szorongatnak, és a buszból kilépőket integetés fogadja.

Fülöp Andrással, a MALÉV főpilótájával — aki 30 perccel ezelőtt úgy tette le a TU-t, hogy még a rutinos világutazók is elismerően bólintottak — irodájában beszélgetünk.

— Mi a különbség pilóta és főpilóta között?

— Mindenekelőtt az, hogy erre a beszélgetésre nem egy presszóban kerül sor, hanem az irodámban. Vagyis számomra még közel sem fejeződött be a mai nap azal, hogy hazahoztam a gépet Zürichből. A délután az elméleté, vagyis a papírmunkáé. És bőven van mit tennem, hiszen a főpilótának nemcsak a repülőgép vezetése a feladata, de munkaköréhez tartozik a repülés biztonságának ezernyi apró-csepről teendője, az ellenőrzési feladatok ellátása, a kiképzéshez kapcsolódó tennivalók elvégzése is.

— Mikor kezdett repülni?

— 1948-ban, mint sportrepülő, vitorlázó szálltam először gépre, majd 1949-től a hadseregnél teljesítettem szolgálatot. A MALÉV-nél, vagyis a polgári légiforgalomban 1958 óta dolgozom, és légiforgalmi társaságunk valamennyi típusú gépén több ezer órát repültem. Emlékszem, az első utam Szófiába vezetett, és azóta sok város repülőtere jól ismert számomra.

— A pilótáknál nem kilométerben, órára mérik a levegőben eltöltött időt. Ön mennyit repült?

— A nyilvántartásban 17-18 ezer óra szerepel eddig.

FŐPILOTA

— Miután 1977 óta a MALÉV főpilótája, így jól ismeri a légitársaság múltját. Mit tart a legnagyobb eredménynek?

— Mindenekelőtt azt, hogy sikerült magas színvonalra emelni a hajózó állomány kiképzését. Mindez azt jelenti, hogy a szó valódi értelmében pilótákat nevelünk, olyan embereket, akik a repülőgép-vezetéshez szükséges minden ismerettel — vagyis a rádiós és navigációs tudással — is rendelkeznek. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy egyetlen MALÉV-pilóta is el tudna vezetni biztonságosan egy gépet. Ez a jól előkészített és szervezettel gondosan felépített kiképzés teszi lehetővé, hogy a MALÉV-gépek pilótafülkéjében elegendő három embernek helyet foglalni, míg más légitársaságok 4-5 fős hajózó személyzettel szállnak föl.

— Mint amolyan „földhözragadt” ember, úgy gondolom, kristálytisza idő, szélsénde kell a jó repüléshez. Így van ez?

— Természetesen nem hátrány, ha jók a látási viszonyok, de ami a szelet illeti, mi pilóták jobban örülünk, ha felszállás után erős hátszelet kapunk. Ez ugyanis akár 20-30 perccel is megrövidítheti a repülési időt, nem beszélve arról, hogy jelentős üzemanyag-megtakarításra is lehetőségünk van.

— Sokszor, sokan próbálták már megfogalmazni, hogy milyen nagyszerű érzés repülni. Önnek milyen élményt nyújt, ha felszáll gépével?

— Úgy hiszem, sokan belebuktak már abba, hogy megpróbálták színes szavakkal elmagyarázni, milyen érzés ez. Szerintem teljesen fölösleges ecsetelni ezt az érzést, elmondani úgy sem lehet, csak érezni. Én

inkább abból indulnék ki, hogy szerencsés helyzetben vagyok, ugyanis munkám egyszerre érdekel, szórakoztat, kielégít. Márpedig annak az embernek, aki azt csinálja, ami a hobbija, amit szeret, és ráadásul ezért még pénzt is kap, nemigen lehet oka panaszra. Miután a munka nekem szórakozás is, nehezen értem meg azokat az embereket, akik nyugnek, kellemtelen kötelességnek tartják a munkát.

— Hobbi, szórakozás. Azért ne felejtjük el, a repülés veszélyes üzem, és nagy a felelőssége annak, aki ott ül a pilótafülkében.

— Kétségtelen, a rizikó benne van a pakliban, bár én soha nem gondolok erre. Például kifejezetten szeretek ködben leszállni, mert ilyenkor magam előtt is bizonyíthatom képességeimet, valósággal földob egy ilyen feladat. Természetesen az sem közömbös, hogy mögöttem 150 ember, ül, kellemes, biztonságos utazásukért én vagyok a felelős.

— Hová indul legközelebb?

— Vasárnap Algírba repülök egy IL-18-as teher szállító géppel, elvégre a főpilótának is ki kell vennie a részét a hétvégi munkából. Utána Frankfurt következik.

— Meddig kívánja még köszönteni gépe fedélzetén az utasokat?

— Idén nyugdíjba megyek, 57 éves vagyok. Egész bizonyos, hogy nem szakadok el a repüléstől, hiszem, hogy lesz alkalom a jövőben is arra, hogy gépre szálljak. Érzem, hogy repülés és vadászat nélkül — ez a másik nagy szerelem — nem is tudnék megélni.

Forró Péter

Toth Béla felvételei

Idézet a Magyar Hírlap mellékletében Pinceüzet címen tavaly október 6-án megjelent riportból:

„Alólunk már félig kicsúszott a föld, a lenti lakásokat egytől egyik lebontották — mutatja a kerítésen túli pusztaságot a háziasszony. — A fáskamra és a véce alá van dúcolva, jószerivel egyikbe se merek belépni. Sajnos a fiaim bátrabbak, de ha valamelyik huzamosabb ideig tartózkodik odakint, akkor már kiver a hideg veríték.

Megnézzük a házat is, amelynek egyetlen olyan fala sincs, amit nem borítanának repedések.

— *A maga helyében én itt egy perig se laknék* — csúszik ki a számon.

— Volt róla szó, hogy elköltöztetnek, de a kétezer forint nyugdíjamból én egy lakótelepi otthon rezsijét nem vállalhatom. Valami hasonló kis ház kellene, mint ez, olyan viszont egyelőre nem akad.

Mielőtt elköszönnénk, az asszony fölveszi a botját és fölajánlja, hogy lekísér bennünket a telek alá vezető lépcsősoron, elvégre az aládúcolás csak onnan látszik igazán. Nos, ha odafönt távozásra biztattam Szöllösinét, akkor itt már érvekre sincs szükségem. Az egész baromfiudvar szinte a levegőben lóg, akkor se lennék meglepődve, ha a partoldal azonnal a nyakunkba zuhanna.”

Szöllösi Lajosné levele a szerkesztőséghöz 1985. április 30-án (rövidítve):

A határidők

„Talán január eleje lehetett, amikor Fekete Mihály, a városi tanácstól berontott hozzám egy hatalmas magnóval, és egy hölgy kísérével. Azonnal bekapcsolta a magnót és az újságcikk fénymásolatából felolvasta a rám vonatkozó részt, s hozzáfűzte, hogy az írás a városi tanácsot elmarasztalta. Kijelentette, hogy a házamat kisajátítják, gyorsított eljárással felértékelik, és hamarosan választhatok: vagy tanácsi lakást kapok, vagy az értékét fizetik ki. Mindez nem tartott hat percnél tovább, és ahogyan berontottak, ugyanúgy távoztak. Még a magnóra rá kellett mondanom a véleményemet, hogy elfogadom-e a kisajátítást.

Elég hosszú idő eltelt, mire újból felkerestem, és átadott egy példányt a felértékelésből, amiben 410 ezer forint szerepelt. Tanú előtt kijelentette: három hét alatt az összeget is megkapom, addig keressek magamnak házat. Megkért, menjek be, vagy üzenjek, hogy elfogadom-e az összeget, és hogy nem fellebbezek. Mert tőlem kitéllik, hogy utólag pereskedem velük, ha már képes voltam arra, hogy az újságírókat rájuk szabadítottam. Hiába mondtam, hogy nem én hívtam önöket.

Jelenleg körülbelül két hónapja betegálmányban van Fekete Mihály. Bárki érdeklődik az ügyemben, mindenki azt a választ kapja, hogy egyedül ő dönthet, senki más. A többi egyéb dolgot megtudja a mellékelt másolatból, amit megküldök, hogy tájékozódhasson. Hiába írtam a Heves megyei tanács műszaki osztályvezetőjének, pont egy hónappal ezelőtt, ő ugyanúgy egyetlen sort sem válaszolt a mai napig.”

Részletek Szöllösi Lajosné leveléből, amelyet a megyei tanács illetékeséhez címzett, 1985. április 2-án:

„Alulírott, azzal a kéréssel fordulok Önökhöz, hogy ügyemet kivizsgálni és segítséget nyújtani szíveskedjenek...”

Találtam hosszas keresés után egy kis házrészlet, amihez még negyvenezer forint kölcsönt kellett felvennem, mivel 450 ezer forintba kerül. Mivel arra felhatalmazást kaptam, hogy a meghatározott összeg erejéig nyugodtan kereshetek lakást, több mindenemet eladtam, és ötezer forint előleget fizettem úgy, hogy március 15-ig a teljes összeget átadom. Erről a lakástulajdonos és én ajánlott levélben értesítettük a műszaki osztályt, és kértük, válaszoljanak: megkapom-e a pénzt addig. Semmiféle levelemre eddig még választ nem kaptam, de szóban Fekete Mihály számtalanszor kijelentette, hogy nyugodt legyek, minden el van intézve, csak az igazgatási osztálynak kell átadni az iratokat, és ők azonnal továbbítják az összeget az OTP-nek.

Az ügy nagyon sürgős lenne, mivel ilyen összegért, sajnos csak lebontásra alkalmas házat lehet kapni. Ez az egyetlen, ami festés után azonnal lakható lenne. A tulajdonos örökké nem várhat, mivel negyedmagával kicsi a lakás, és nagyobb szeretne venni.

Nagyon kérem Önöket, mint fölöttes szervünket, tegyenek határozott intézkedést, hogy az igazgatási osztály megkapja az iratokat és mihamarabb átutalassa az OTP-nek az összeget.”

Néhány sikertelen próbálkozás után 1985. május 7-én telefonon végleg tisztáztuk, hogy 16-án megyünk Eger-

végezetéig?

be, s a városi tanácson dr. Bakos Antal elnökhelyettes fogad, jelen lesz Fekete Mihály csoportvezető is. A megyei tanács építési és vízügyi osztályának vezetője, Zámboi Ferenc elfoglaltsága miatt nem tartózkodik otthon, de távollétében megbízza az illetékes személyt, hogy tájékoztasson bennünket.

Az egri városi tanács elnökhelyettesi irodájában 1985. május 16-án:

— Senki sem fogja elhinni nekünk, hogy ez véletlen egybeesés, de május 8-án kiküldtük az értesítést Szöllösi Lajosnénak, hogy átveheti a kisa-játítási összeget — mondja dr. Bakos Antal. — Egyébként itt vannak az iratok, amelyekből világosan kiderül, hogy nem máról holnapra döntöttünk, hanem folyamatosan foglalkoztunk az ügyvel.

— A hivatalos írások futólagos áttanulmányozása is meggyőző, ám ez még mindig nem ad választ arra, miért kellett bizonytalanságban tartani ily sokáig ügyfelüket?

— Minket is biztattak. Az az 55 millió forint, amiből Szöllösiné kisa-játítását fedezhetjük, csak április 11-én állt rendelkezésünkre. Nézze, mi elég komoly helyről kaptuk az információkat, ezért ígérhettünk biztosra. Természetesen nem tagadom, hogy hasonló esetben én is komolyan nyugtalanokodtam volna.

— Ez az ügy nem ma keletkezett, hanem több mint két esztendeje, a támfalszakadással — szolt közbe Fekete Mihály. — Egyébként nem értem, miért vádol engem Szöllösiné, hiszen ahányszor csak találkoztunk, mindig a lehető legudvariasabb hangnemben folyt köztünk a beszélgetés, és barátságossá váltunk el. Arról pedig nem tehetek, hogy hosszú hetekig az ágyat nyomtam, egyszerűen nem tudtam járni.

— A számos tanulság egyike az, hogy egyetlen ember kiesése miatt nem állhat meg a gépezet — jelenti ki a tanácselnök-helyettes. — A szervezeti formánkat úgy alakítjuk át, hogy ez többé ne fordulhasson elő.

Zámboi Ferenc levele Szöllösi Lajosnéhoz, 1985. május 7-i dátummal:

„Értesítjük, hogy az építési és vízügyi osztályhoz címzett beadványát intézkedés végett Eger város tanácsa vb. műszaki osztályára továbbítottuk azzal, hogy az ügy elintézéséről 1985. május 14-ig tájékoztasson.”

1985. május 16. Heves megyei tanács. Bak László építési csoportvezető:

— Száztizennyolc település tartozik hozzám, ehhez képest nagyon kevesen vagyunk.

— Ön járt el ebben az ügyben?

— Nem, egy kollégánóm.

— A hölgynek nincs gyakorlata? Vagy nem ismeri a 30 napos határidőt?

— Nem kezdő, legalább három éve dolgozik nálunk. Abban igaza van, hogy a 30 napot tartanunk kellett volna de hát már az imént említettem: a létszám... Az osztályvezető pedig csak engem hatalmazott fel nyilatkozni, őt nem.

1985. május 16. Eger, Darvas u. 49.:

— Egy hét alatt több minden történt, mint két esztendő alatt. Kedden mehetek fölvenni a pénzt.

1985. május 16. Eger, Lenin út 78.:

— Szöllösiné megkapja a pénzt? De hát ez nagyszerű, akkor végre mi is lakás után nézhetünk! — lelkesedik Somogyi Józsefné. — Biztos ez?! Ugye biztos, mert nekünk már annyi mindent mondtak...

— És mi lesz a május 31-i kiköltözéssel? — aggodalmaskodik a férj. — Ennyi idő alatt lehetetlen lakáshoz jutni...

— Azt az ígéretet kaptuk, hogy ez egyszer önöknek nem kell tartaniuk a határidőt.

Braun Ágoston

Fotók: Grnák László

Szomorú idők járnak
a whiskygyártókra
Nagy-Britanniában.
A királyi italból soha nem látott
készletek halmozódtak fel:
nyolc és fél milliárd palacknyi
pihen a tárlókban!
Ezzel a mennyiséggel
akár 8–10 esztendeig is
locsolhatnák torkukat
a világ whiskykedvelői.
A statisztikák tanúsága szerint
ugyan az elmúlt öt évben
46 százalékkal csökkent
a világ whiskygyártása,
s 16 százalékkal
esett vissza az eladás,
a raktárkészletek mégis
veszélyes méreteket öltenek.

Dagály a whisky- tengeren

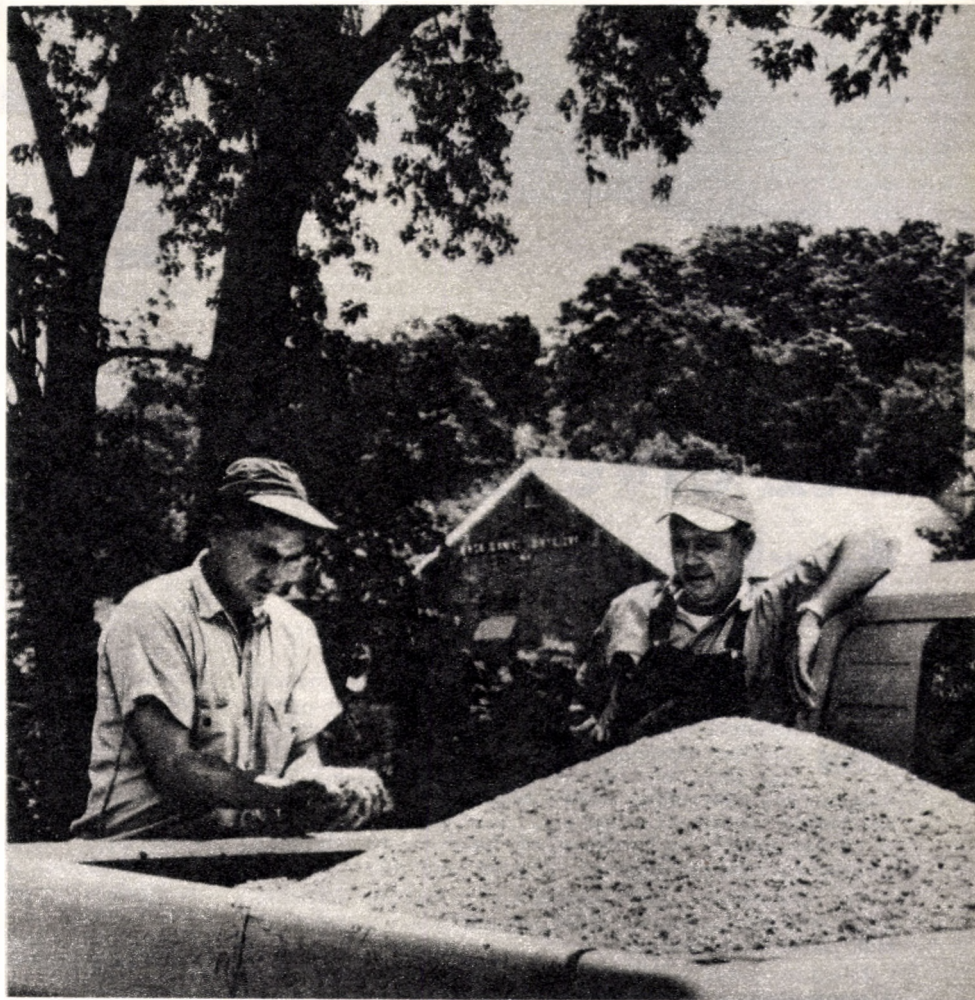
A több esztendeje tartó whisky-dekonjunkcióra több tényezőre vezethető vissza. A gyártók, a forgalmazók és a piackutatók 1978-ban óriási hibát követtek el. Abban az esztendőben rekordot ért el a világ whiskyfogyasztása, a sikertől megittasult szakemberek arra számítottak, hogy folytatódik a dinamikus növekedés, s ennek megfelelően jócskán bővítették a termelőkapacitásokat. A szeszgőzös tervek azonban nem „jöttek be”, s az iparág napjainkban drága árat fizet a tévedésért.

Számottevő változás következett be az alkoholos italok fogyasztásstruktúrájában. A whisky rovására előtérbe került a vodka, gin, rum, bor stb. — s mind népszerűbb a konyak is. (A konyak térhódítását jól jellemzi az Egyesült Államok példája: 1984-ben 14 százalékkal emelkedett a francia konyak USA-ba irányuló kivitele, s elérte a 29,5 millió palackot. A nyugat-európai ország évente 128 millió palack konyakot szállít külföldre.)

A whisky számára különösen a könnyebb asztali borok jelentenek konkurenciát, hiszen a „hegy levéből” csupán az USA-ban 48 százalékkal nőtt a fogyasztás az elmúlt öt évben. Szakértők véleménye szerint a fogyasztási apályhoz az is hozzájárult, hogy a korábban whisky kortyolgató hölgyek manapság inkább koktélok koccintgatnak.

Ami tovább növeli a skót-keserveket: időközben több országban megtanulták a whiskygyártást. A japán vagy a francia „főzetek” nem sokkal maradnak el a skót mögött, a vásárlók viszont vannak annyira „skótok”, hogy figyeljenek a tetemes árkülönbségre.

A skót whiskytermelés 29 százalékat a kontinentális Európában isszák meg, 28 százalékat az Egyesült Államokban, míg Nagy-Britannia részese-dése 18 százalék. A kivitelre kerülő ital 78 százaléka palackban, 22 száza-

léka pedig hordóban hagyja el a szigetországot. Elsősorban a palackozott italok kivitele esett vissza, kisebb volt a csökkenés a hordós export esetében. Viszont az „ömlesztett” whiskyn az eladónak 80 százalékkal kevesebb a haszna, mint a palackozott ital esetében.

A világ elsőszámú whiskygyártó cége a Distillers Co. plc. (DCL), amely a világ exportjának 40 százalékát bonyolítja le. Legnépszerűbb márkája, a Johnnie Walker, az eladások 80 százalékát képviseli a cégen belül. A sétapálcás, piros zsakettes úriember 1984-ben 1,4 milliárd dolláros forgalmat „hozott”, az adózás előtti profit 230 millió dollár volt. Ez 8 százalékkal kevesebb, mint az 1983-as adat. Az óriáscég ugyan még nyereséges, de profitja az elmúlt hat évben meredeken csökkent, hiszen a túlméretezett kapacitás, valamint a hatalmas raktározási költségek sok tőkét kötnek le.

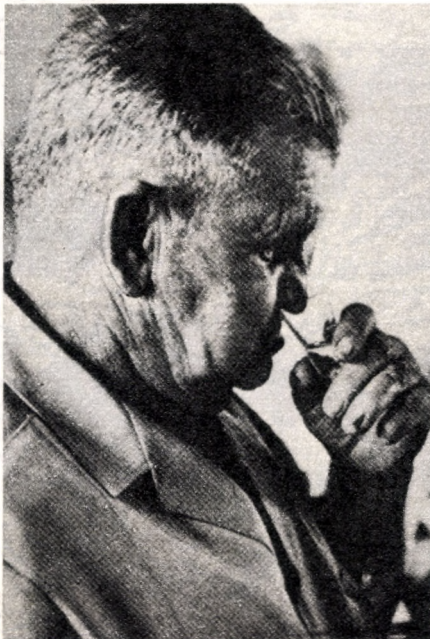
1980. és 1984. között a DCL 16 whisky-lepárló üzemét volt kénytelen bezárni, csak így sikerült megmenekülnie a veszteségek halmozódásától. Még a Johnnie Walker is csak nagy nehézségek árán — költséges reklám „bevetésével” — képes állva tartani a céget, hiszen a piros és a fekete címkes nedűk fogyasztása is csökken. Pedig a

„Sétáló Jancsi” — a reklámszakemberek véleménye szerint — a nyugati világ második legismertebb márkája a Coca Cola után.

A kisebb gyártócégek többségükben veszteségesek. Az elmúlt években jócskán visszaesett az olyan „nemes” márkák fogyasztása is, mint a Black and White, Ballantines, Teachers, Haig, Dewars, Cutty Shark, Chivas Regal. A megrendült cégek világszerte nagy reklámkampányba kezdtek — nem kis anyagi áldozatok árán. A Skót Whiskygyártók Szövetsége például koncentrált támadást indított nemrégiben a japán és az amerikai fogyasztók visszahódításáért. A minta adott volt, hiszen a francia konyakipar néhány évvel ezelőtt hasonló akciót bonyolított le.

Az évtized hátralévő esztendői meghatározóak lesznek a skót whisky gyártói számára. Amennyiben nem emelkedik számottevően a kereslet, előbb a kisebb, majd a nagyobb cégek kerülnek csődgyanús helyzetbe, s folytatódik a kapacitások leépítése, a dolgozók elbocsátása. A vállalatok anyagi tartalékai már nem sokáig elegendőek a kedvezőtlen piaci helyzet elviselésére. A keserű tényeket nemigen tudják leöblíteni egy „jó adag whiskyvel”.

G. Gy.—Sz. P.

Az elveszett térképtáska

Csengő riasztotta 1940 szeptemberének egy napján a Kijev közelében állomásozó harcokszó egység telephelyének őrparancsnokát. A futva érkező tiszthelyettesnek jelentették: a bázis közelében egy férfi tűnt fel kerékpárral, megállt a bokros magaslaton, s javítgatni kezdte biciklijét. Furcsa eljárással. Szinte ügyet sem vetett arra, amit csinál — tekintete a kerítés mögött, a harcokszó kalandozott. Alaposan szemügyre vehetett mindent — majd elkerekedett.

Az őrparancsnok gyors leírást kért a férfiről, s riadóztatta az őrség tagjait. Az őrség felkutatta a környéket, de már senkit sem találtak.

Jelentést tettek a katonai elhárításnak. Az ügy Pavel Alekszandrovics ezredesnek, a páncélos hadosztály katonai elhárításának vezetőjéhez került, aki elrendelte: a jövőben ne igyekezzenek látványos módon fellépni az ilyen esetekben, hanem rejtett úton riasszák az elhárítást. Arról is intézkedett — mert több hasonló jelzés is befutott az előző hetekben —, hogy rejtett figyelemmel igyekezzenek megtudni: ki őgyleg a laktanyák, repülőterek, gyakorlóterek környékén.

Nem kellett sokáig várniuk a kerékpáros férfira. Teleobjektívvel fényképet is készítettek róla, követték, s hamarosan megállapították, hogy Grigorij Makszimovics Makszimov kijevi lakos „túrázik” rendszeresen katonai objektumok környékén.

Azonnali kihallgatásától — a nagyobb hal reményében — eltekintettek. Elrendelték szoros operatív ellenőrzését. Már a kezdetben számos kémkedésre utaló adat került a Makszimov-dossziéba.

Biciklijének műszaki állapota komoly kívánnivalókat hagyott maga után — a meghibásodások számából ítélve. A „helyszíni javítások” sorozatban követték egymást. Előfordult, hogy beszélgetést kezdeményezett az objektumok előtt álló őrkkel, és közben folytatta a megfigyelést.

A repülőter közelében a kémelhárítók azt is lefénképezték, amikor Makszimov távcsővel figyelte a katonai repülőgépek fel-, illetve leszállását. Közben többször is a karórájára tekintett. Feltehetően a gépek startolási, landolási, illetve repülési sebességét mérte.

Figyelte a harcokszó gyakorlóterét, valamint a közeli löteret is. A gyakorlatok befejezése után több esetben is átkutatta a terepet, megmérte, vizsgálta a különböző nyomokat.

Pável Alekszandrovics ezredes a rendelkezésére álló adatok értékelése után összefoglaló jelentést terjesztett fel a központnak, amihez átfogó tervet is csatolt a horog kivetésére — egy szerföltött vonzó „csalival”.

Egy harcokszó tiszt parancsnoki táskáját „felejtették” a gyakorlóterén, benne — természetesen félrevezető — adatokat tartalmazó iratokat és térképeket helyeztek el. Makszimov „szerencsésen” megtalálta a táskát, óvatosan a kabátja alá csúszította, majd elhagyta a gyakorlóteret.

A kombinációs tervnek megfelelően a milícia szerveinél — a bűnügyi rendőrségnél — elrendelték a parancsnoki táska, az iratok és a térkép tárgykörözését, természetesen anélkül, hogy felfedték volna az eltűnés körülményeit. Az ügyeket is értesítették, hogy amennyiben valaki beszolgáltatná a táskát, soron kívül jelentsék a megadott telefonszámon. Közben készítettek egy egészen másfajta „térképet” is — Makszimov személyéről, ismerőseiről, környezetéről.

Grigorij Makszimovics Makszimov életrajzi adatai szerint átlagos szovjet állampolgár volt. Apja a Vörös Hadsereg tisztje volt, majd — 1922-ben bekövetkezett haláláig — a kijevi városi szovjetben dolgozott, köztisztviselőként álló funkcionáriusként. Anyja — aki özvegyasszonyként nevelte és taníttatta fiát — állami nyugdíjban részesült. Makszimov iskolai tanulmányait kitűnő eredménnyel fejezte be, majd a Kirov Gépgyárban dolgozott technikusként, később pedig művezető lett.

A Makszimovék környezetéből többeket meghallgattak. Egyikük arról tett említést, hogy Makszimov anyját még Pétervárról ismeri, ahol előzőleg is férjénél volt. A férjét Andrej Korlanovics Korlanovnak hívták. Fehérgárdista tiszt lett — a szovjethatalom győzelme után Franciaországba szökött. A fellelhető iratokban azonban sehol sem találtak olyan adatokat, melyek ezt az állítást alátámasztották volna. A dokumentumok csak arról szóltak, hogy Makszimov Leningrádban született — egy évvel a szülők házasságkötése előtt.

A kémelhárítók természetesen igyekeztek az Andrej Korlanovics Korlanovra vonatkozó anyagokat is összegyűjteni. Ez a munka már több eredménnyel járt. Házasságkötési okmányai szerint feleségének leánykori neve azonos volt Makszimov anyjával. Ez ugyan egyszerű véletlen is lehetett, ezért tovább folytatták a kutatást. Korlanov a cári hadsereg vezérkari századosaként, a katonai felderítésnél teljesített szolgálatot. Később Kornjilov tábornok oldalán harcolt a szovjethatalom ellen.

Az adatok bizonyították azt is, hogy Korlanov kapcsolatban volt a pétervári francia misszióval, és több összeküvésben vett részt, amely a szovjethatalom ellen irányult. Az októberi forradalom győzelme után Korlanov Franciaországba szökött. 1923-ban Franciaországból áttelepült Németországba, ahol Hitler hatalomra jutásának idején az orosz reakciós emigránszervezet egyik vezetője lett és lelkesen támogatta a náci mozgalmat. Később a Krupp Művekhez került, s Hans Hagelmann néven a gyár nemzetközi ügyeinek intézője volt. A kijevi felderítőtisztek: Nyikita Osztrovszkij és Vlagyimir Petrovszkij őrnagy haladéktalanul Leningrádba utaztak, hogy megállapítsák: van-e és milyen összefüggés Korlanov és a kémtevékenységgel gyanúsítható Makszimov között.

Leningrádban a két őrnagy — a helyi szervek segítségével — megismerkedett egy Frederich fedőnevű személlyel, aki annak idején barátja és munkatársa volt Korlanovnak, s Párizsban segítséget nyújtott neki francia állampolgárok beszervezésében is. Egyikük az Artur fedőnevet kapta. A francia hadiflottánál teljesített szolgálatot hadnagyi rendfokozatban és gépészmérnöki diplomával rendelkezett. Apjának szerszámgépgyárai voltak Párizsban, Belgiumban, Hollandiában és Németországban. Apjának halála után leszerelt a hadseregből és átvette a párizsi gyár irányítását. A cári felderítő szolgálat akkor sem szakította meg vele az összeköttetést, a kormány hozzájárulásával nagyobb összeggel

támogatták üzleti vállalkozásait. Ez érthető volt, hiszen a gyár jelentős részt vállalt a francia hadiipar, illetve haditechnika fejlesztésében.

Frederich elmondta azt is: Artur 1925—30 között többször járt a Szovjetunióban, ahol különböző műszaki tárgyalásokon vett részt. Ekkor ő — a szovjet felderítés utasítására — többször is találkozott vele. Így tudta meg, hogy Korlanov 1923 után Németországban élt. Véleménye szerint a volt cári tiszt tájékoztatta a náciakat korábbi felderítő múltjáról, ismertette külföldi munkatársait és azok tevékenységét is. Valószínű, ezért újította fel az ügynöki kapcsolatot Artúrral, valamint a többi Franciaországban élő ügynökkel. Ami pedig a családi ügyeket illeti: Korlanov Franciaországba távozásakor nemcsak a feleségét, hanem Grigorij nevű, néhány hónapos fiát is Szovjet-Országokban hagyta.

Korlanov egy Moszkva környéki földbirtokos lányát vette feleségül, akit a cári katonai felderítésnél ismert meg. Az asszony a forradalmi események előtt és alatt ügynöki feladatokat hajtott végre. A szovjethatalom létrejötte után — Korlanov utasítására — beépült a pétervári városi szovjetbe. Itt ismerkedett meg a második férjével — aki azt hitte róla: elhagyott lányanya. Előbb közös háztartásban éltek, majd összeházasodtak. Az új férj a gyereket a saját nevére irattatta, majd rövid idő után elköltöztek Pétervárról Kijevbe.

Frederich még egy meglepetést tartogatott:

Amikor Artúr az egyik alkalommal a Szovjetunióban tartózkodott és találkozott vele, említette, hogy Korlanov kiszökése óta is tartja a kapcsolatot a családjával, és anyagiilag is támogatja őket.

Ezek az információk teljesen új megvilágításba helyezték a Makszimov-ügyet.

A kémelhárítók munkájához jelentős segítséget nyújtott Vologynszkij ezredes, aki Artúrt Párizsban ismert meg. Többször meghívták a Szovjetunió párizsi nagykövetségének fogadásaira, miután az üzleti életben jelentős és befolyásos személynek tartották. Néhány alkalommal részt vett a Szovjetunióban folyó különböző üzleti tárgyalásokon is. Az ezredes szerint „Artúr értékes politikai és gazdasági információkkal rendelkezett”. Többek között tőle is kaptak híreket Németország hadiiparának gyors ütemű fejlődéséről, valamint a német, az angol és a francia nagytőke kialakulóban lévő együttműködéséről.

Artúr az információkért diszkrétciót kért cserébe. Különösen, ami a Berlinben élő Andrej Korlanovics Korlanovhoz fűződő kapcsolatait illette.

„Az a megítélésünk — folytatta az ezredes —, hogy Artúr valamiért nagyon komolyan neheztel Korlanovra. Lényegében tőle tudtam meg Korlanov álnevét is.”

Előkerültek a Kornjilov-féle ellenforradalmi összeesküvés bukása után készült kihallgatási jegyzőkönyvek is. Volt például vallomás arról, hogy Korlanov, mikor a cári katonai hírszerzés tisztjeként az első világháborút megelőző időszakban a berlini orosz nagykövetségen dolgozott, értékes kapcsolatokat épített ki a Berlinben működő francia, angol és svéd külképviseleti szervekkel és ezt később Kornjilov tábornok javára igyekezett hasznosítani. Egy másik jegyzőkönyv megerősítette, hogy Korlanov a házasságkötése előtt és utána is ügynökként foglalkoztatta feleségét.

Az irattárban tucatnyi „érdekes” személy neve fordult elő, akiknek az ellenőrzését — Osztrovszkij őrnagy kérésére — az állambiztonsági szervek leningrádi bizottságának munkatársai soron kívül megkezdték. Egyikük, Jurij Asztanovics Asztanov 58 éves férfi, 15 évi börtön letöltése után Makszimov lakóhelyén, Kijevben telepedett le.

1940. november 21-én reggel a kijevi milícia központi ügyeletének tisztje jelentette a katonai elhárításnak, hogy a 12-es számú őrsön jelentkezett egy férfi, aki egy harcokszóztiszi oldaltáskát talált, és azt kívánta leadni. A táskában a Pravda 1940. november 20-i száma volt.

A „becsületes megtaláló” Makszimov volt. (Folytatjuk)

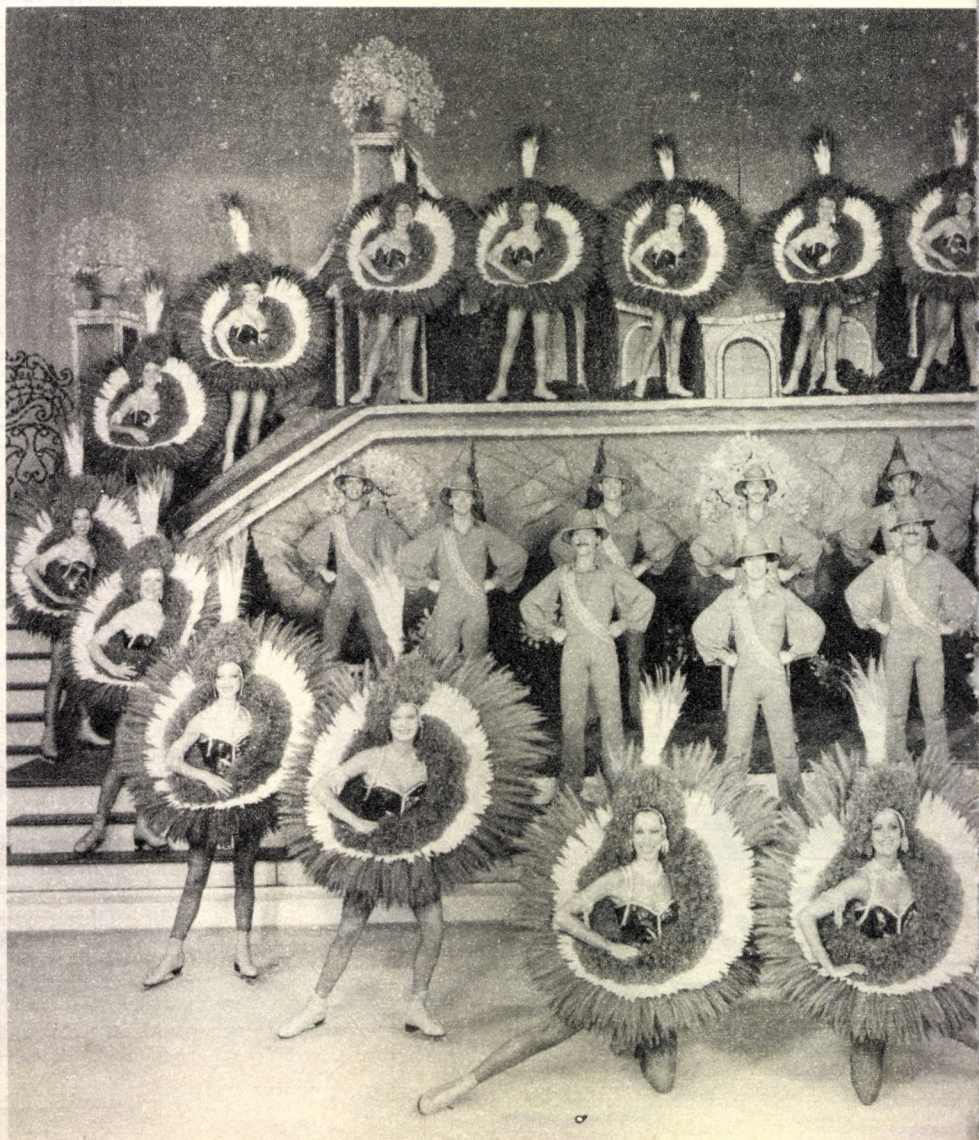
Június 24—30. között a Budapest Sportcsarnokban szórakoztatja 10 előadón át a magyar közönséget a világhírű Holiday on Ice jégrevü.

A revü éppen most tart a negyedik x-nél, hiszen 1945-ben alapították az Egyesült Államokban, pontosabban Wisconsin Államban, Milwaukee-ben. Üzletemberek egy csoportja hozta akkor a merész döntést, hogy a jégrevüt turnéra kell küldeni. „Mi legyen a show neve?” — tette fel a kérdést az első megbeszélés egyik résztvevője. S mivel a nyári szabadságolások éppen akkor kezdődtek, valaki gondolkodás nélkül rávágta: „Holiday on Ice” — „Szabadság a jégen”. A név csatát nyert. A premier — a legeslegeső — még abban az évben megtörtént Atlantában, Georgia államban. A szervezők nem mentek „jégre”, nem is „fáztak rá” a csak nevében hideg produk-

cióra. A szerénykedetből a Holiday a műfaj legnagyobbstílusú show-jává fejlődött. Nem véletlen, hogy a Guinness Book, azaz a Rekordok könyve a világ legköltségesebb élő előadású szórakoztatásaként tartja nyilván. A kosztümök mintegy másfél millió dollárba kerülnek, gyakran a legismertebb párizsi, londoni és bécsi divatházak tervezőinek munkái. Az együttes öt külön-külön turnézó revüből áll, minden produkciónak saját ruhafőnöke van, revüként 750 kosztümöt gondoznak.

A világítás, a hangosítórendszerek, a speciális effektusok, a jéggyártógépek és mindaz, ami ahhoz kell, hogy évi 2600 előadást tarthassanak, további dollármilliókat emészt fel. Egyetlen revühöz például 10 kilométer elektromos kábelre van szükség, hogy a 6 tonna súlyú „fénygépezet” a spe-

Szabadság a

ciális effektusok létrehozóit csatlakoztatni lehessen. Az sem olcsó, amikor a társulat az egyik helyről a másikra utazik. A Holiday on Ice 163 konténerrel a világ legnagyobb magánfelhasználója; a társulat tagjai autóbusszal, vonattal, charter-gépekkel vagy — mint most Csehszlovákiából Magyarországra — lakókocsikkal utaznak.

A társulat képviselői természetesen ott vannak minden jelentős nemzetközi és világversenyen és a legjobbakat csábító ajánlatokkal igyekeznek szerződtetni. A budapesti műsornak is angol, amerikai, nyugatnémet, magyar és más nemzetiségű sztárjai vannak. Tudásra és nevekre van szüksége a revűnek, hisz arra tódul a közönség. Ami pedig a balettkart illeti; a legte-

hetségesebbek csapatostul tódulnak a próbaútásra.

Az Amerikában alapított revű Budapestben amerikai programot ad? A válasz: nem. Minden új műsor Bernben, Svájc fővárosában látja meg a napvilágot. Ott van a revű főhadiszállása, ahol az International Arena Productionnál azon dolgoznak, hogy évről évre mind az öt revű más és más, újabb és újabb műsorral hódíthassa meg ismét közönségét. Az ötletért, a színrevitelért és a produkció vezetéséért az elsődleges felelősséget két koreográfus — az amerikai Ted Shuffle és az angol Stephanie Andros — viseli. A párizsi színházi producerek néhány olyan legismertebbjeinek a támogatását élvezi, mint Jacques Chazot, Robert Hossein, valamint Raymond Rouleau. Természetesen fontos szerepe van a zenének is. Ez az ismert párizsi komponista, Andre Muscat és a Holiday saját zenei vezetőjének, Maurice Anellinek együttműködésének „összhangzata”.

A sztárok mellett a balettkarban 28 lány és 10 fiú gyakorol heti hat próbában, hogy tökéletes legyen a műsor. Hogy ez miként sikerült? Rövidesen Budapestben is eldönthetik. Egy hét alatt 10 előadást tartanak.

Magyarország mellett idei programjukban még 34 ország több mint 150 városa szerepel. Az öt revű műsorát évente 6 millióan tekintik meg. Az együttes „leg”-jei között tartják nyilván a moszkvai vendégszereplést, amikor a Lenin Sportpalotában a 8 hetes vendéjáték első napja előtt eladták az összes jegyet, így 1,6 millió szovjet néző élvezte a 25 évvel ezelőtti előadásokat.

A budapesti kétórás műsor sztárjai: Atoy Wilson Kaliforniából. (Los Angelesből származik, egyik letehetségesebb és legizgatóbb jégstárja manapság a show-világnak. Aranyérmet nyert az Egyesült Államok bajnokságán és a profi világbajnokságon is ámulatba ejtette a nézőket.) A londoni Tracey Solomon mozgásán azonnal érződik, hogy korábban balettet tanult, a nyugatnémet Angela Brück pedig manökenként kezdte pályafutását, majd klasszikus és dzsessztánc oktatásra íratta be mamája. Ami Carter pályafutása nem egészen egyenes — műszaki egyetemen tanult, majd bronz- és ezüstérmet nyert az Egyesült Államok bajnokságán és akkor nyergelt át a revű aranyló világába. Duncan Whaley szülei még a varietékben szórakoztatták a nézőket, fiuk ma a jég nagyszerű bohóca. Az együttes magyar sztárja, a tízszeres bajnok Vajda László, aki most mutatkozik be először új szerepében a hazai közönség előtt.

Rózsa B. György

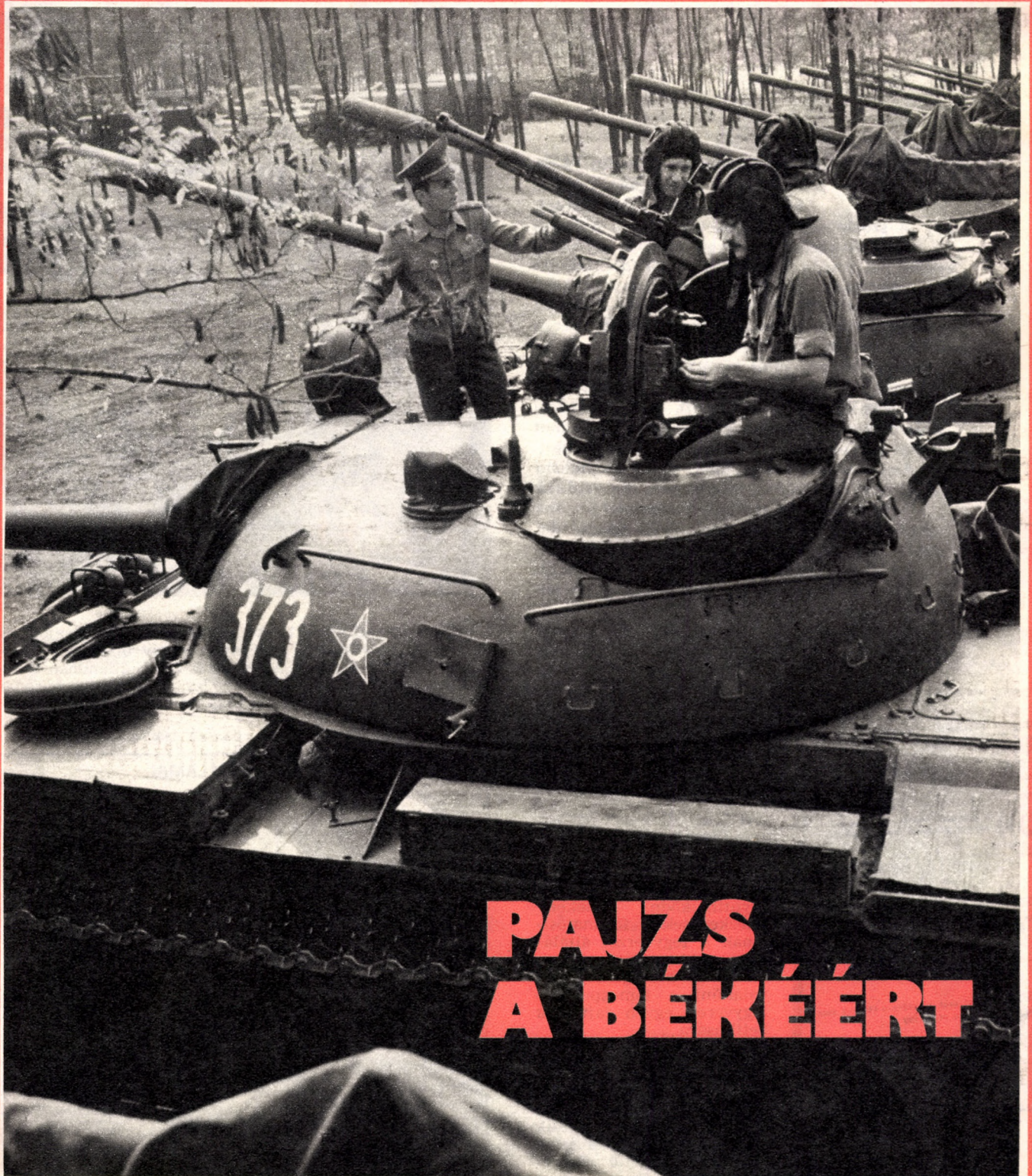
jégen

képes
melléklet
1985.
május 11.

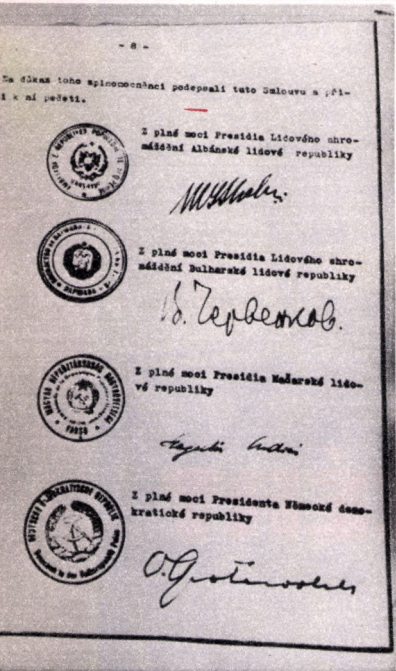
MAGYAR HÍRLAP

**PAJZS
A BÉKÉÉRT**

PAJZS A BÉKÉÉRT

Három évtizeddel ezelőtt, 1955. május 14-én a lengyel fővárosban hívták életre a Varsói Szerződés Szervezetét. A szocialista országok védelmi és politikai szervezete – melynek hatályát két héttel ezelőtt hét ország vezetőinek varsói találkozásán meghosszabbították – betöltötte hivatását. Megvédelmezte a résztvevő szocialista országok békéjét és biztonságát, s számottevő tényezővé vált a nemzetközi életben. A VSZ fennállásának három évtizede alatt következetesen fellépett a háború – különösen a nukleáris katasztrófa – veszélyének elhárításáért, a fegyverkezési hajszra megfékezéséért, s állhatatos küzdelmet vívott az európai biztonság megszilárdításáért. Ami Magyarországot illeti: a VSZ szocialista építőmunkánk szilárd, megbízható támaszának bizonyult – részvételünk megfelel hazánk alapvető nemzeti érdekeinek. A következőkben dokumentumok és fotók segítségével villantjuk fel a Varsói Szerződés 30 évének legfontosabb kezdeményzéseit, állásfoglalásait.

„A Szerződő Felek kijelentik, hogy az őszinte együttműködés szellemében készek részt venni minden nemzetközi akcióban, amelynek célja a nemzetközi béke és biztonság biztosítása, és minden erejüket e célok megvalósítására fordítják...

A Szerződő Felek egyben arra fognak törekedni, hogy más olyan államokkal való megegyezés alapján, amelyek hajlandók ebben együttműködni, hatékony intézkedéseket foganatosítsanak a fegyverzet általános csökkentésére és az atom- és hidrogénfegyver, valamint a tömegpusztító fegyverek egyéb fajtáinak betiltására...

A jelen szerződéshez társadalmi és államrendszerükre való tekintet nélkül, csatlakozhatnak olyan más államok, amelyek kifejezik készségüket, hogy a jelen szerződésben való részvétellel hajlandók elősegíteni a békeszerető államok erőfeszítéseinek egyesítését a békének és a népek biztonságának biztosítása céljából...

Ha az európai kollektív biztonsági rendszer létrejön, és ezzel a céllal általános európai kollektív biztonsági szerződést kötnek – amire a Szerződő Felek állandóan törekedni fognak –, a jelen szerződés az általános európai szerződés hatályba lépésének napján érvényét veszti.”

(A Varsói Szerződés 2., 9., 11. cikkéből, 1955. május 14.)

Az eredeti okmány aláírásai

„A Varsói Szerződés tagállamai, valamint az Észak-atlanti Szerződés tagállamai megállapítják, hogy az erőszak vagy az erőszakkal való fenyegetés alkalmazását a nemzetközi kapcsolatokban tiltja a nemzetközi jog — egyebek között az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya —, ezért ünnepélyesen kötelezik magukat, hogy e tilalmat szigorúan megtartják, s hogy egymás ellen sem kö-

Varsó, 1955. Az asztal túloldalán, bal oldalt a magyar küldöttség, élén Hegedűs Andrással, középen a szovjet delegáció: Molotov, Bulganyin, Zsukov, az előtérben Cyrankiewicz, Otto Grotewohl és Walter Ulbricht

zösen, sem egyenként fegyveres erő vagy erőszakkal való fenyegetés alkalmazásához nem folyamodnak.”

(A Varsói Szerződés tagállamai és az Észak-atlanti Szerződés tagállamai megnemtámadási szerződésének tervezete, 1958. május 24.)

★

„Az emberiség érdeke megköveteli: gátolják meg azt, hogy valaha is működésbe hozzák a hallatlan pusztító erejű nukleáris rakétafegyvert. E cél eléréséhez a legbiztosabb út valamennyi fegyverfajta, valamennyi hadviselési eszköz megsemmisítése, vagyis minden egyes állam általános és teljes leszerelése. Eppen ezért az ilyen leszerelés-

Az NDK nemzetvédelmi minisztere díszszótlót adományoz a közös hadgyakorlat magyar egységének

Krónika

1955. május 11–14.:

Az európai szocialista országok vezetőinek varsói értekezlete a kontinens békéjének és biztonságának megőrzése céljából. A konferencián Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, a Német Demokratikus Köztársaság, Románia és a Szovjetunió küldöttsége vett részt. A tanácskozás befejeztével a résztvevők aláírták a Varsói Barátsági, Együtműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási Szerződést, egyúttal megállapodtak abban, hogy létrehozzák a szerződésben résztvevő államok fegyveres erőinek egyesített parancsnokságát.

1955. június 4.:

A szerződés ratifikációs ok-

mányainak letétbe helyezésével a Lengyel Népköztársaság kormányánál életbe lépett a Varsói Szerződés.

1958. május 24.:

A VSZ Politikai Tanácskozó Testülete moszkvai ülésének javaslata: kössön egymással meg nem támadási szerződést a VSZ és a NATO.

1961. augusztus 13.:

A VSZ tagállamai kormányainak nyilatkozata a Berlin körül kialakult helyzetről, amely szerint a NATO tagállamai Nyugat-Berlint az NDK és a többi szocialista ország elleni felforgató tevékenységük központjául használják.

1962-től:

Albánia nem vesz részt a Varsói Szerződés Szervezetének tevékenységében; kilépését 1968-ban deklarálta.

1963. február 20.:

Szovjet szerződéstervezet előterjesztése a genfi 18-hatalmi leszerelési bizottságban: kössenek egymással meg nem támadási szerződést a NATO és a VSZ tagállamai, és adjanak

ki nyilatkozatot nukleáris fegyvereiknek külföldön való állomásoztatásának a tilalmáról.

1965. január 19–20.:

A VSZ Politikai Tanácskozó Testületének varsói ülése javaslatot terjeszt elő: hívják össze a kontinens államainak konferenciáját az európai kollektív biztosságot szolgáló intézkedések megvitatására.

1966. július 4–6.:

A PTT bukaresti ülése után nyilatkozatot adnak ki az európai béke és biztonság erősítéséről. A testület egyúttal javaslatot tett az európai biztonsági rendszer megerősítésére, a két ellentétes katonai szövetség egyidejű fölösztására, valamint atomfegyvermentes övezet megerősítésére.

1969. március 17.:

Budapesti ülésén a Politikai Tanácskozó Testület felhívást adott ki az európai biztonsági és együtműködési értekezlet összehívásának az előkészítésére. (Budapesti felhívás.) Egyúttal határozatot fogadtak el a tanácskozás résztvevői a

VSZ honvédelmi miniszterei bizottságának megalakítására.

1970. december 2.:

A VSZ-tagállamok berlini tanácskozása után nyilatkozatot adnak ki a nemzetközi biztonság erősítésének szükségességéről, az európai béke és biztonság megszilárdításáról és a békés együttműködés fejlesztéséről, az indokínai és a közkeleti helyzetről, valamint az NDK békepolitikája iránti szolidaritásokról. A nyilatkozat a többi között kimondja: az NDK diplomáciai elismerése a világ összes állama részéről, illetve felvétele az ENSZ-be, a kor sürgető parancsa.

1972. január 25–26.:

PTT-ülés Prágában, melynek befejeztével nyilatkozatot adnak ki az európai békéről, biztonságról, és együtműködésről, valamint egy másik dokumentumot, amely elítéli az Amerikai Egyesült Államok indokínai agresszióját. A prágai tanácskozás középpontjában egy európai konferencia előkészítésének a kérdése álltak.

Fegyverbarátság '80 – légpárnás partraszálló jármű az NDK tengerpartján

ről szóló javaslat, amelyet a Szovjetunió terjesztett elő az Egyesült Nemzetek Szervezetében, megfelel az emberiség legelőbbségesebb érdekeinek.”

(A VSZ PTT moszkvai ülésének nyilatkozata, 1960. február 4.)

„A Varsói Szerződésben részt vevő államok kormányai már évek óta a békés rendezésre törekszenek Németországgal. Abból indulnak ki, hogy e kérdés már rég érett a megoldásra, és nem tűr semmiféle további halogatást. Mint ismeretes, a Szovjetunió kormánya, a Varsói Szerződéshez tartozó valamennyi állam teljes egyetértésével és támogatásával, javasolta a hitleri Németország ellen viselt háborúban részt vett országok kormányainak, hogy kössenek békeszerződést mindkét német állammal, és ezen az alapon Nyugat-Berlin kérdését oldják meg úgy, hogy a városnak demilitarizált, szabad város státust adjanak...

A Varsói Szerződés tagállamainak kormányai azzal a javaslattal fordulnak az NDK Népi Kamarájához, kormányához és a Német Demokratikus Köztársaság minden dolgozójához, léptessenek életbe olyan rendszabályokat, amelyekkel a nyugat-berlini határon megbízhatóan elzárják a szocialista tábor országai ellen irányuló felforgató tevékenység útját, és biztosítsanak megfelelő őrséget és hatékony ellenőrzést Nyugat-Berlin egész területe körül, beleértve a demokratikus Berlinnel való határát is.”

(A VSZ tagállamai kormányainak nyilatkozata, 1961. augusztus 12.)

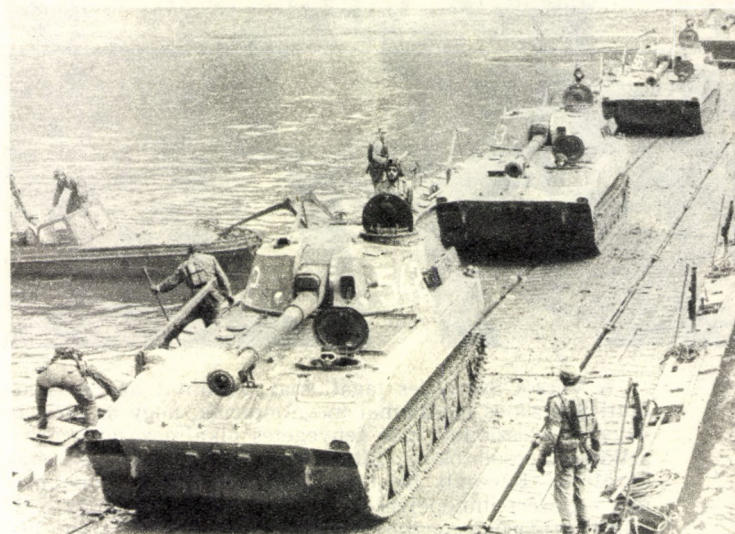
„A Varsói Szerződés tagállamai teljes határozottsággal fellépnek az ellen, hogy a nukleáris fegyverek bármilyen alakban, közvetlenül vagy — államok csoportosulása révén — közvetve, kizárólagos rendelkezésre, vagy a rendelkezésben való részvétel bármilyen formájában a Német Szövetségi Köztársaság birtokába jussanak.

A Varsói Szerződés tagállamai teljes mértékben támogatják a Német Demokratikus Köztársaság békeszerető politikáját, és úgy vélik, az NSZK részvétele a sokoldalú NATO-atomhaderőben azt jelentené, hogy az NSZK kormánya leveszi a napirendről Németország egyesítését. Csak a feszültség enyhítése, valamint Németország és Európa leszereléséről kötött hatékony egyezmények útján lehet megteremteni a fennálló két szuverén és egyenjogú német állam, a potsdami egyezmény elveinek szellemében történő egyesítésének feltételeit.”

(Közlemény a VSZ PTT varsói üléséről, 1965. január 20.)

„A szocialista államoknak a nemzetközi béke és biztonság megerősítését szolgáló politikájából kiindulva, a fenti

1976. november 25–26.:

A VSZ Politikai Tanácskozó Testületének bukaresti ülése deklarációban száll síkra a nemzetközi enyhülés folytatásáért, az európai béke és biztonság, az együttműködés eredményeinek a megőrzéséért, továbbfejlesztéséért. A helsinki záróokmányt aláírt minden államnak javaslatot juttatnak el, amelyben szerződés megkötését szorgalmazzzák: elsőként nem használják atomfegyvert egymás ellen. Bukarestben alakították meg a külügyminiszterek bizottságát és a közös titkárságot.

1978. november 22–23.:

Nyilatkozatban elemzi a PTT moszkvai értekezlete a nemzetközi politikai helyzetet, és közreadja történelmi jelentőségű javaslatát: az államok kössenek szerződést egymással arról, hogy lemondanak az országok alkalmazásáról, a nemzetközi kapcsolatokban, beleértve a nukleáris fegyverek bevetésének a tilalmát is.

1979. május 14–15.:

A VSZ külügyminiszteri bi-

zottsága konferencia megtartását javasolja az európai államok, az USA és Kanada képviselőinek a részvételével az európai katonai enyhülés és a leszerelés kérdéseinek a megbeszélésére.

1980. május 14–15.:

Fennállása 25. évfordulóján Varsóban tanácskozik a VSZ PTT, mérleget vonván a szocialista védelmi közösség tevékenységéről, ismételten kinyilvánítva készségét a békéért és az enyhülésért folytatott küzdelemre.

1983. január 4–5.:

Prágai tanácskozásán a PTT politikai nyilatkozatot fogad el békeprogramja folytatásáról. Együttal felhívással fordult az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének tagállamaihoz,

Az együttműködés hétköznapijai – a VSZ tagországai honvédelmi minisztereinek bulgáriai találkozója

országok a béke megerősítése szempontjából időszerűnek és halaszthatatlannak tekintik a nukleáris fegyverek további elterjedésének megakadályozását. Meggyőződésük, hogy a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozására vonatkozó nemzetközi szerződés megkötése kedvezőbb feltételeket teremtet a fegyverkezési — különösen a nukleáris fegyverkezési — verseny megszüntetéséért folyó

A hadgyakorlat szünetében ...

harc számára, a nukleáris fegyverek eltiltását és megsemmisítését célzó hatékony intézkedések megvalósítása számára.”

(A VSZ PTT szófiai ülésének nyilatkozatából, 1968. március 7.)

★

„Az európai helyzet elemzéséből kiindulva, a Varsói Szerződés tagállamai úgy vélik: megvan a reális lehetősége annak, hogy Európa valamennyi államának és népének érdekeit szem előtt tartva, közös erőfeszítések nyomán, megszülessen az európai biztonság ...

A Politikai Tanácskozó Testület ülésén részt vevő államok azzal a felhívással fordulnak Európa országaihoz: működjenek együtt az összeurópai értekezlet összehívásában, és azoknak a feltételeknek a megteremtésében, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az értekezlet eredményes legyen, és beváltsa a népek hozzá fűzött reményeit.”

(A VSZ tagállamainak budapesti felhívása Európa országaihoz, 1969. március 17.)

és javasolta: kössenek megállapodást a katonai erőszakról való kölcsönös lemondásról, a békés kapcsolatok megőrzéséről.

1983. június 28.:

A hét szocialista ország legmagasabb rangú párt- és állami vezetőinek moszkvai találkozója megállapítja, hogy az 1983. januári prágai politikai nyilatkozat a VSZ cselekvési programjának tekintendő. Egyúttal felhívással fordulnak a tanácskozás résztvevői a NATO-országok és a világ összes állama vezetőihez, hogy tegyenek gyakorlati lépéseket földünk békéjének a megőrzéséért.

1983. október 20.:

A honvédelmi miniszterek bizottságának rendkívüli ülése Berlinben. Napirendjén az európai katonapolitikai helyzet elemzése, különös tekintettel a tervezett nyugat-európai rakétatelepítésekre. A tanácskozás résztvevői sikraszállnak a földrészt biztonságáért, a nukleáris konfrontáció megakadályozásáért.

1984. január 11.:

A Varsói Szerződés tagállamai felhívással fordulnak a NATO-tagországokhoz: kössenek szerződést Európa vegyifegyver-mentesítéséről.

1984. március 6.:

VSZ-javaslat a NATO-hoz: kezdjenek tárgyalásokat a fegyverkezési kiadások befagyasztásáról, illetve csökkentéséről.

1984. május 7.:

A békés kapcsolatok megőrzését, a katonai erőszakról való kölcsönös lemondást javasolja a NATO-tagállamoknak a Varsói Szerződés tagországainak felhívása.

1984. december 3-4.:

A nemzetközi helyzet alapvető javulását szolgáló fordulatot kell elérni — húzza alá a külügyminiszterek berlini tanácskozása, amely egyúttal konstruktív javaslatokat is előterjeszt: a nukleáris fegyverkezés mennyiségi és minőségi befagyasztására, valamint az atomfegyver-kísérletek azonnali és teljes tilalmát kimondó megállapodás megkötésére.

PAJZS A BÉKÉÉRT

„Az élet bizonyítja, hogy napjainkban az európai béke és biztonság oszthatatlan, nincs más választási lehetőség. Az enyhülési politikának nincs ésszerű alternatívája, arra valamennyi államnak azonos mértékben szüksége van, függetlenül társadalmi rendszerétől... Az elért eredmények megőrzése és megszilárdítása érdekében arra kell törekedni, hogy a nemzetközi enyhülést visszafordíthatatlanná tegyük.”

(A VSZ PTT bukaresti ülésének nyilatkozata, 1976. november 26.)

★

„...Az ülésen képviselt államok nagy aggodalommal állapítják meg, hogy a NATO-ban folytatják, sőt erőttenik az európai fegyverkezési hajszát további fokozását, mindegyik azzal, hogy új típusú amerikai közép-hatótávolságú nukleáris rakétafegyverek nyugat-európai elhelyezésére irányuló terveket dolgoznak ki, hogy katonai fölényre tegyenek szert a szocialista országokkal szemben...”

... az ülés résztvevői kijelentették, hogy az új típusú amerikai közép-hatótávolságú nukleáris rakétafegyverek gyártására és nyugat-európai elhelyezésükre vonatkozó döntés elfogadása lerombolná a tárgyalások alapját. Ez kísérlet lenne arra, hogy a NATO az erő helyzetéből folytasson tárgyalásokat, ami elvi okok miatt elfogadhatatlan a Varsói Szerződés tagállamai számára.”

(Közlemény a VSZ külügyminiszteri bizottságának berlini üléséről, 1979. december 6.)

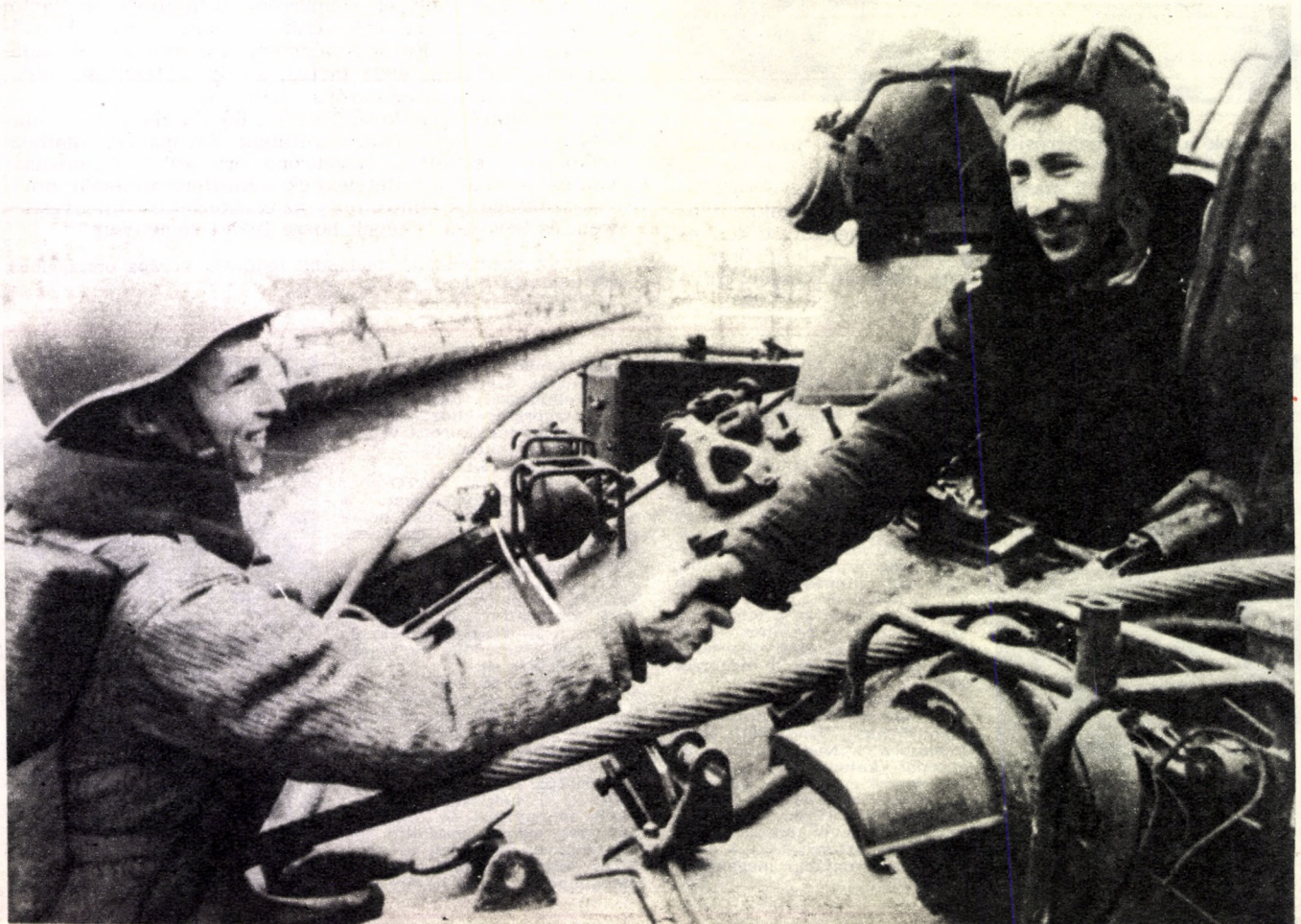

A magyar küldöttség az idei, varsói tárgyaláson

„A Varsói Szerződés tagországainak kommunista és munkáspártjai, parlamentjei és kormányai a jövőben is azért küzdenek, hogy elhárítsák a nukleáris háború veszélyét, megállítsák a Földön a fegyverkezési hajszát, mindegyik nukleáris téren, megakadályozzák a nukleáris fegyverkezési versenyt a világűrben, áttérjenek a leszerelésre, felújítsák az enyhülés és az együttműködés folyamatát a nemzetközi kapcsolatokban.”

(Közlemény a VSZ tagországai legfelső szintű párt- és állami vezetőinek varsói találkozójáról, 1985. április 26.)

Összállította: Kulcsár László és Kürti Gábor

OPEL-

TERVEK

Az Adam Opel Rt. az évszázad eleje óta azonosítható a Frankfurt am Main tözsomzedságában levő Rüsselsheimmal: az NSZK egyik leg-hatalmasabb autógyárának bejárata a városka főterén van. A környéken mindent az Opel ural: több mint 10 négyzetkilométeres területet foglalnak el az üzemsarnokok, a munkáslétszám még a vál-ságos időszakban sem esett 30 ezer alá. De vajon uralja-e a hazai piacot a jönevű — bár a General Motors részvénytöbbségében levő — vállalat, s mit kell tennie po-zíciói megőrzéséért. E kérdé-sekre Herbert Ebertstől, az Opel fejlesztési ügyekben il-letékes igazgatójától (47 éves) Rüsselsheimban kap-tunk választ.

Az Opel fejlesztőmérnökei már komputer segítségével vetítik a képernyőre elképzeléseiket: 10 százalékkal rövidebb idő alatt tervezhetnek, mert a hosszadalmas rajzolás egy része kiesik

A statisztikák sze-rint igen ellentmondásos volt a tavalyi esztendő a nyugatnémet autóipar szá-mára: világszerte nőtt a kereslet, ugyanakkor a ha-zai piac zárkózott maradt, ráadásul sztrájk bénította meg egy időre a termelést. Az Opel-cég is így érezte?
— Mindez tükröződött nálunk is, hiszen továbbra is tartjuk a nyugat-európai piac 11 százalékát — annak ellenére, hogy a héthetes

sztrájk következtében a nyugatnémet üzemeinkben 100 ezer kocsival kevesebbet tudtunk készíteni. Ezért csökkentek hazai eladásaink, no meg azért, mert a katalizátorokkal kapcsola-tos vita következtében az emberek nem tudták eldön-teni, vajon érdemes-e most autót vásárolniok.

— Ugyanakkor általános, hogy a nyugatnémet cégek — főleg a dollárelszámolá-sú piacokon — 1984-ben ki-

tűnő eredményeket értek el...

— Az exportpiacaink bő-vültek. Hollandiában és Svájcban továbbra is az Opel a leggyakrabban vá-sárolt modell. Az NSZK-ban a Volkswagen/Audi mögött tartani tudtuk má-sodik helyünket.

— Mégis szembeötlő, hogy 1983-ban a hazai piacnak még 18 százalékát uralták, 1984 júliusában — igaz a sztrájk miatt is — már csak

14,6 százalékát. Nyilván szükségük volt egy új „hú-zómodellre”, ami ismét az Opelra irányítja a figy-el-met.

— Ez volt az új Kadett, amelynek gyártásába össze-sen 1,5 milliárd márkát fektetett be a vállalat. Általá-nos a megítélés, hogy a mo-dell rendkívül sikeres, fő-leg azt becsülik a vásárlók, hogy a fogyasztását 6 liter körüli értékre sikerült szo-rítani.

Herbert Eberts,
az Opel
fejlesztési főnöke

— Az Opel hivatalos kiadványaiban az szerepel, hogy 4 ezer fejlesztőmunkás dolgozott az új kocsin. Az ön keze alatt — tehát a termeléselőkészítésben — 500-an vannak egy hatalmas teremben. Miként hat az önök munkájára az autógyártásban tapasztalható éles verseny, amelynek ütemét továbbra is a Távols-Kelet felől diktálják?

— A termelési feltételei változnak igen gyorsan, s ezt figyelembe kell venni. Régebben ugyanis még jobbra a statikus automatizáció volt a kifizető, ma azonban már magán az automatizáción belül is rugalmasnak kell lennünk. Enélkül lehetetlen volna követni a piac rezdüléseit. Úgy kellett megkonstruálni a gyártó gépsorokat, hogy egy modellen belül gyorsan átalíthatók legyenek arra a variánsra, amely éppen legjobban fut a piacon.

— Mit jelent ez a gyakorlatban?

— Mozgékonyak vagyunk a gyártási ritmuson belül. Tegyük fel, egy szalagunkon Kadett és Ascona típusú kocsikat készítünk, 75-öt óránként. A 75 az új módszerben keretszámként megmarad ugyan, de a piaci igény szerint percről percre tudjuk szabályozni, mennyi legyen belőle a Kadett és mennyi az Ascona.

— Melyek tehát azok a követelmények, amelyeket a technológiai megújulás iránt támasztanak?

— Mi úgy véljük, alapvetően két szempontnak kell érvényesülnie. Az első: gazdaságosan kell tudni olyan autót termelni, amelyre igény van. A második pedig: rugalmasan kell tudnunk követni a piac ingadozásait. Mindebből logikusan következik, hogy a modern autógyártás nem nélkülözheti az automatizációt, méghozzá a rugalmas automatizációt. Mi az utóbbi mellett vagyunk!

— Mindez természetesen nem választható el a gazdaságosság ma ugyancsak fontosnak tartott kérdésé-

től. Annál inkább nem, mert a japánok éppen ezen a területen vannak lépéselőnyben a világ többi autógyártójával szemben.

— Általánosságban igaz ugyan, hogy az automatizáció csökkenti — hosszú távon — a költségeket, egyet azonban nem hagyhatunk figyelmen kívül: magát az automatizációt is úgy kell megszervezni, hogy az gazdaságilag elviselhető legyen számunkra. Tehát nem járhatunk a fellegekben. Az új technológiának csak ott van helye, ahol az gazdaságilag megalapozott. Az új technológia egyébként olyan fontos területeken is lefaragja a költségeket, mint az üzem belüli energiafelhasználás. Az utóbbi időszakban évente általában 5 százalékkal tudtuk csökkenteni az energiaigényünket. Az új technológiával olykor 50 százaléka is elérhető!

— Milyen tényezők alapján hozzák meg a fejlesztésre — így a technológiai fejlesztésre — vonatkozó döntéseiket?

— Tisztában kell lennünk, milyen kocsikat akarunk piacra dobni, de legalább ennyire tudnunk kell, milyen technika áll rendelkezésünkre a gyártáshoz. Azaz, nem tervezhetünk lehetőségeink számba vétele

nélkül, csak úgy, a „levegőbe”. Ez magában foglalja azt is, hogy mind a konstruktőr, mind pedig a technikai tervező egymásra van utalva.

— Mennyi időt vesz igénybe az Opelnál a tervezés? Ez a kérdés már csak azért is rendkívül fontos lehet az önök számára, mert az elmúlt időszakban sokat változott az autógyártás, s aki téves irányba haladt, veszíthetett pozíciójából.

— Általában öt esztendő lehet számítani. Ennyire van szükség ahhoz, hogy egy kocsi a tervezőasztalokról az utcára gördüljön. De nemcsak a saját fejlesztési irányunkat kell látni — tehát nemcsak azt, milyen autót akarunk kihozni —, hanem azt is: milyen technikai módszerekkel tudjuk ezeket az autókat öt év múlva gyártani. Márpedig ennek helyes előrejelzése a mai változó ipari háttér mellett igen nehéz. Tehát nemcsak az új autókat, hanem a gyártási módszereket is állandóan kutatnunk kell. Mindez persze nem jelenti azt, hogy egy jól felkészült stáb és egy rugalmas üzem öt éven belül ne lenne képes az esetleg szükséges változtatások végrehajtására.

— Éppen az ön által föl-

vezetés miatt rendkívüli a felelősség is: ha rosszul választanak, a hátrány aligha hozható be.

— Kétségtelen: aki ma nem lép fel a helyes fejlesztési vonatra, az elvesztett! Számunkra tovább bonyolította a helyzetet, hogy az új technológiát a meglévő gyárainkban kellett elhelyezni — nem építhettünk fel egy teljesen új üzemet. Ezért az új technológiát csak fokozatos tudjuk bevezetni, s az csak akkor lesz gazdaságos, ha három tényező érvényesül. Tehát ha teljesen új termelés kezdődik; ha az elavult gépparkot le kell cserélni, és ha megvan az a jó termék, amit érdemes modern módszerrel gyártani.

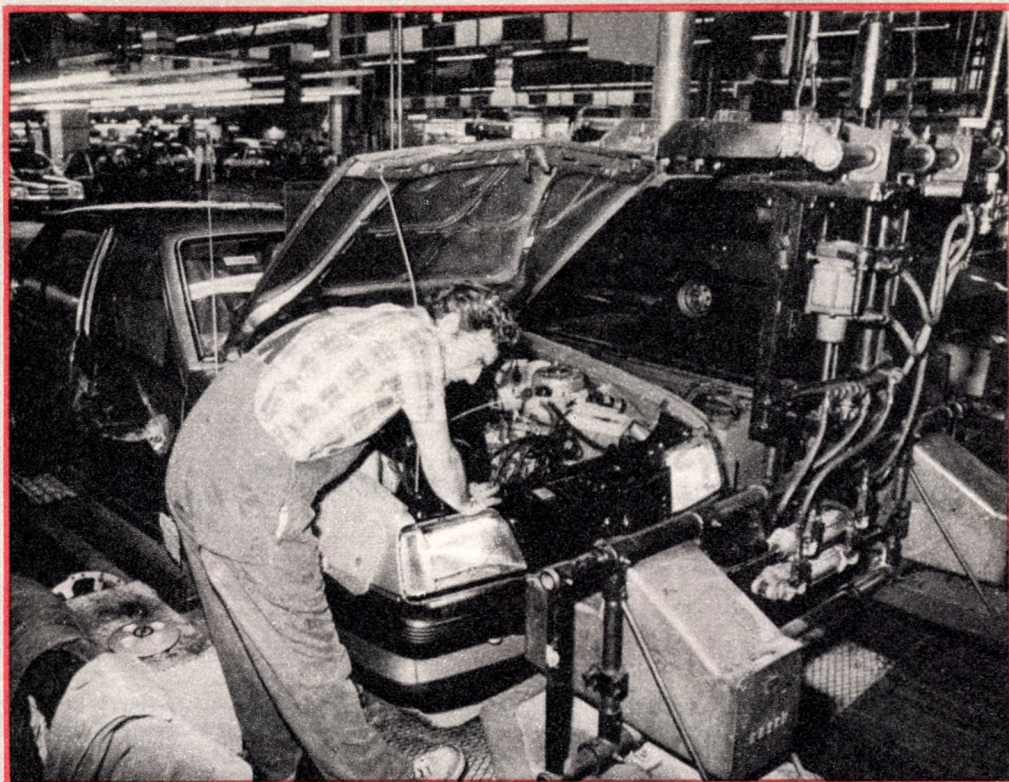
— Ha az előbbieket figyelembe vesszük, az ön véleménye szerint mi lesz az elkövetkező években a jellemző a világ autógyártására?

— Csak fokozatos változás képzelhető el. Kihaszánálatlan lehetőségek vannak még a légellenállás csökkentése vagy a motor teljesítmény növelése terén, nem is beszélve a fogyasztás további leszorításáról. Ma még nem lehet megmondani, mikor érjük el az optimumot. Mindezzel összefügg, hogy csökkenteni kell a kocsik súlyát, a mo-

Furcsa rekord:
ez a Kadett
20 kilométert,
6 métert
és 19 centimétert
tett meg — két keréken

Szerelik –
 egyelőre még
 hagyományos módon
 – az Asconát
 Rüsselsheimben.
 Az Opel 1986-tól
 minden idők legnagyobb
 beruházási programja
 keretében
 7 milliárd márkáért
 korszerűsíti
 a gyártó gépsorait

toron belüli sűrlődést. A közeljövő nagy változását azonban a készítés módjában látom. A legújabb sajátoláberendezésektől azt várjuk, hogy könnyebben összeszerelhető részeket állítanak elő, ráadásul gazdaságosabban. Azt hiszem ezt követően nyugalom áll majd be az autógyártásban, hiszen a gyártóknak először meg kell majd keresniük azt a pénzt, amit az előbb említett korszerűsítésbe fektettek.

— A modern autógyár már ma sem képzelhető el robotok nélkül. Ön szerint mely területeken fogják

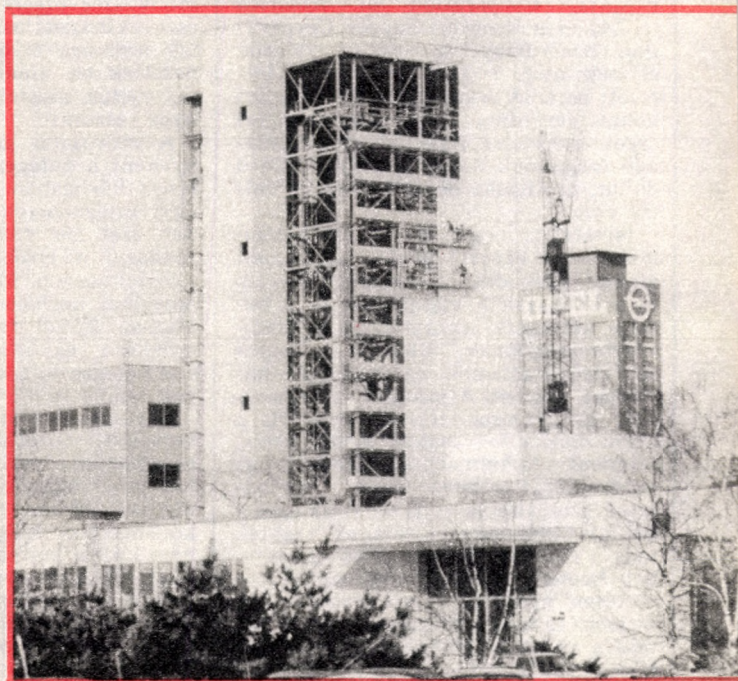
Épül a cég új tesztlaboratóriuma

leginkább felhasználni ezeket?

— A világszerte a komoly gyártók mindegyikének legkésőbb 1990-ig át kell állnia a karosszéria-összeszerelés automatikus módjára, s ez nem megy hegesztőrobotok alkalmazása nélkül. Sokat fog változni a kocsik belső felszereltsége is, s ebben különleges szerep jut a számítógépeknek. S ha az előbb azt mondtam, technikailag bizonyos területeken hamar elérhetjük az optimumot, akkor az elektronika alkalmazásával kapcsolatban úgy vélem, még csak az út elején vagyunk. Nem vitás, ez végső soron azt fogja eredményezni, hogy az autógyártásban is egyre több könnyen cserélhető modul fog alkalmazni.

— Mindez eredményezheti-e azt, hogy a jövőben gyakrabban kell majd új modellekkel megjelenniük az autógyártóknak?

— Erre nem számítok. Nem feledhető ugyanis, hogy minden új modellel óriási pénz kell befektetni. S egyébként sem hiszem, hogy mesterségesen kellene megszabadulnunk a bevált termékektől, hiszen ez

magát a vásárlót is bizonytalanságba kergetné.

— Mennyi ideig gyártja ma az Opel a „népszerű” kocsikat, s milyen időközönként tartja célszerűnek új modell piacra dobását?

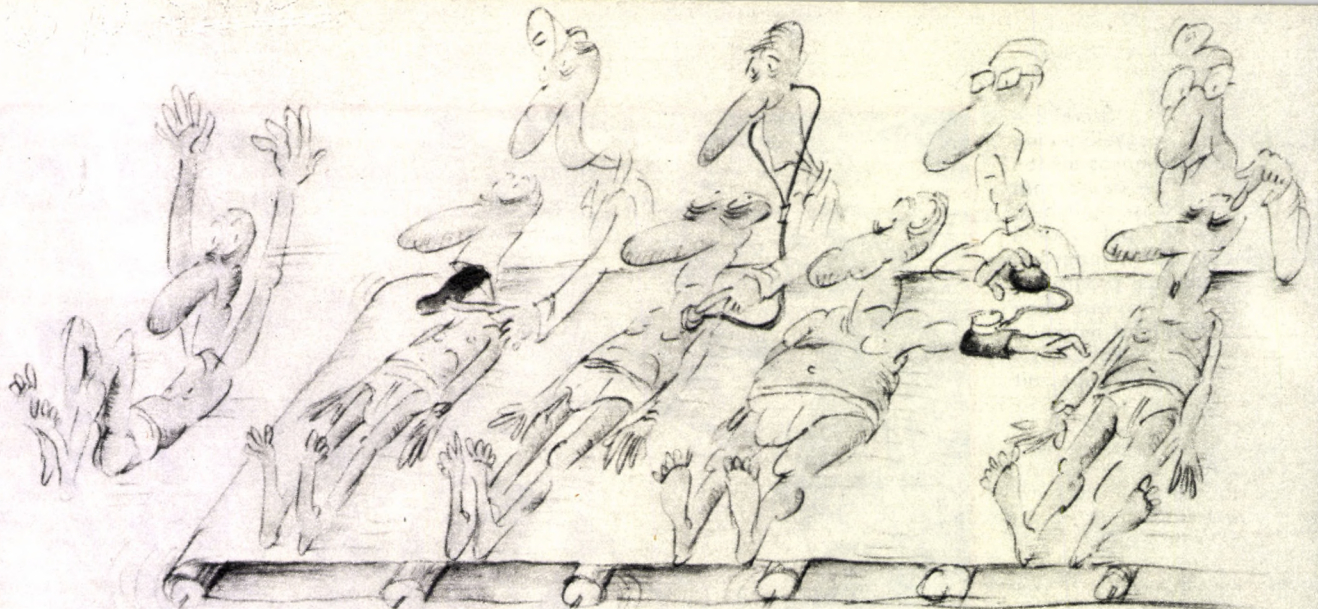
— A befutott típusokat általában 6–7 évig gyártjuk, utána le kell cserélni őket, mert a piac ezt követeli tőlünk. Alkatrészeket egyébként az utolsó autó

megvételétől számítva 10 évig készítünk. Ami pedig az új modelleket illeti: eddig általában 6 évenként jelentkeztünk vadonatúj kocsival, s azt hiszem, ez a jövőben is így lesz. De végső soron minden a kapacitás, a pénz és a verseny függvénye.

OLTVÁNYI TAMÁS

Fotók:
 OPEL Presse Informativ

Kórház - házasság

Az Egyesült Államok gazdaságtörténelmének egyik legnagyobb vállalati egyesülése zajlott le március utolsó napjaiban az egészségügyben. Két hatalmas egészségügyi vállalkozás, a Hospital Corporation of America (HCA) és a Hospital Supply Corporation (HSC) frigyét hosszas tárgyalások előzték meg, s a végeredmény: létrejött az USA legnagyobb kórházi konglomerátuma. A házasságra lépett cégek méreteire jellemző, hogy 1984-ben forgalmuk összértéke 7,6 milliárd dollár, profitjuké pedig 535 millió dollár volt.

Ismeretes, hogy az Egyesült Államokban az egészségügyi ellátás üzleti alapon működik. A rendelőintézetek és a kórházak a vizsgálatok és a kezelés költségeit leszámítva a biztosítótársaságoknak, illetve az egyes szövetségi államok egészségügyi hatóságai részére. A számlák a felhasznált gyógyszerek térítési díjaitól, a kórházban elfogyasztott ételek árától, mindent tartalmaznak. 1983-ig az egészségügyi ellátás szinte „szabadárás” szolgáltatás volt, tehát az egészségügyi intézmények maguk szabták meg a vizsgálatok és a gyógyítás fejében fizetendő árakat, amelyek természetesen profitot is tartalmaztak. Az infláció és más gazdasági tényezők hatására az orvosi költségek 1974 és 1984 között 150 százalékkal emelkedtek, s ugyanebben az időszakban a költségvetés egészségügyi rovatában a kiadások a bruttó társadalmi termék 9 százalékáról 11 százalékára növekedtek.

Az egészségügyi kiadások állandó emelkedése arra készítette a kormányt, hogy véget vessen a szabadárás világának. A kormány 1983-ban bocsátotta útjára az úgynevezett Medicare-programot, amely lényegében rögzítette a vizsgálatokért és a kezelésért felszámítható árakat. Ebben a helyzetben az egészségügyi intézmények is jobban odafigyeltek a gazdálkodásra. A szabott árak mellett korábbi profitjukat

csak úgy tudták megtartani — illetve növelni —, ha visszafogják a költség-növekedést. Az egészségügyi intézmények is jobban odafigyeltek az észszerűbb helykihasználásra, a jobb munkaszervezésre és a hatékonyabb eszközkihasználásra. Az alkalmazottak számára olyan ösztönzőrendszer vezetett be, amely költségmentekartítás esetén nagyobb bevételt eredményez részükre.

A szorosabb gazdálkodás eredményeként a betegek kevesebb időt töltenek kórházban, hiszen az egészségügyi intézmények számára nem minden eset „ér meg” kórházi kezelést. ráadásul a járóbeteg-kezelés sokszor jövedelmezőbb. Mindezek hatására az amerikai kórházak kihasználtsága az 1983-as 72-ről tavaly 66 százalékra csökkent, egyúttal kevesebb lett az egy betegre jutó kórházban töltött napok száma is.

A rögzített árak természetesen nagy versenyt váltottak ki az amerikai egészségügyi intézmények között. Az tud tehát nagyobb profitra szert tenni, aki jobban tudja csökkenteni a költségeit. S tulajdonképpen ez a tényező áll a két egészségügyi óras vállalat egyesülése mögött is.

A Hospital Corporation kórházlánc 423 kórházzal rendelkezik, ez mintegy fele az összes, magánkézben levő, és egyéb kórházláncokhoz tartozó gyógyintézeteknek. (Érdemes megjegyezni, hogy az USA-ban összesen 6800 kórház, egészségügyi intézmény működik.) A HCA emellett még 17 százalékos tulajdonnal rendelkezik az ország legjelentősebb — ugyancsak üzleti alapon működő — szociális otthon hálózatában, a Beverly Enterprises-ban. Érthető módon tehát nem mindegy a számára, hogy mekkora összeget fordít kórházi berendezésekre és egészségügyi cikkekre. A Hospital Supply az Egyesült Államok legnagyobb kórházi berendezés-gyártója, és -forgalmazója. 130 ezer féle orvosi, illetve kórházi eszközzel kereskedik, a

kötszertől a katétereken át a műtőasztalokig. A két cég egyesülése révén a HCA számára olcsóbbá válnak az eszközök, s így a költségek jelentősen csökkenthetőek, tehát növekedhet az új vállalat versenyképessége.

A cégházassággal kapcsolatban érdemes továbbra is a két vállalatról külön beszélni, hiszen az egyesülés után is mindkettő külön-külön folytatja eddigi tevékenységét. A gyakorlati munka tehát nem változott, s az összeolvadást nem kísérte pénzmozgás. A nagyobb forgalmat a jövőben is valószínűleg a HCA bonyolítja le (1984-ben 4,1 milliárdos bevétel mellett 297 millió profit keletkezett), de ugyancsak jelentős tényező a HSC 3,5 milliárdos bevétele is. Ígéretes a jövőre nézve, hogy a HSC tartja a kezében az amerikai kórházellátási biznissz több mint egynegyedét!

A két vállalat összeolvadásában fontos szerepet játszott a költségcsökkentési lehetősége mellett az is, hogy a HSC-nek alig van adóssága. Ez az amerikai üzleti életben azt jelenti, hogy kedvezőek — most már az új vállalatotíás számára is — a további hitelfelvételi kilátások. S mert a HCA a jövőben is terjeszkedni akar, újabb kórházakat és egészségügyi létesítményeket kíván bevonni hálózatába.

A két hatalmas vállalat egyesülése után tovább növekedett a tőkekoncentráció az Egyesült Államok egészségügyi ágazatában. A cégházasság minden bizonnyal növeli majd a résztvevők nyereségét, s egyúttal gazdaságosabbá teheti az egész egészségügy működését. Végül soron azt is eredményezheti, hogy valamelyest csökken az egészségügyre fordított kiadások növekedésének üteme. S mindez nem mellékes a társadalombiztosítás, a költségvetés, valamint a munkáltatók számára, hiszen az USA-ban az egészségügy évi 400 milliárd dolláros üzletágat jelent.

DREZDÁTÓL mintegy hatvan kilométerre délnyugatra, Szászország dimbes-dombos vidékén, nem messze a csehszlovák határtól és Karl-Marx-Stadtól (a valamikori Chemnitzől) búvik meg Lengefeld. Évszázadokig mészegetőjéről volt híres. A bánya is, a kemencék is rég „nyugdíjba vonultak”. Aki teheti, mégis ellátogat erre a vidékre, ha másért nem, hát azért, hogy láthassa a csodálatos föld alatti világot, a mesés jégbarlangot. És azért is, hogy emlékezzen a negyven esztendővel ezelőtti eseményekre:

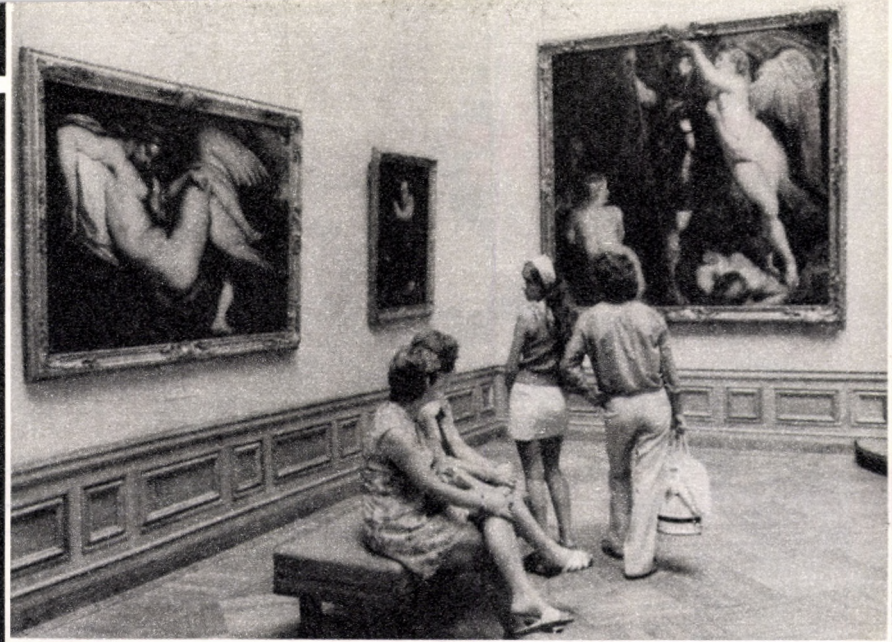
Nem sokkal a második világháború befejeződése, a győzelem napja, Európa felszabadulása előtt a német műkincsek „megmentésével” megbízott SS-különítmény a lengefeldi mészkőbányába cipelte a drezdai Zwinger kincseinek egy részét, közte 189 világhírű festményt. A lehető leggorombább módon, csúszdán juttatták le az emberiség egyetemes kultúrtörténeti értékei közé számító alkotásokat az aknába, bányajáratokba. Lent néhány fakalybát barkácsoltak, oda zsúfolták be (részben ládákból, részben mindennemű csomagolás nélkül, sok műreket csak a falhoz támasztva) a Drezdából Lengefeldbe „menekített” kincseket.

Rembrandt, Tizian, Dürer, Canaletto, Cranach, Rubens, ismert és kevésbé világhírű festők megismételhetetlen alkotásait, a német porcelánművészet leheletfinom termékeit „raktározta el” az SS „műkincsmentő” különítményének tagjai ebben a hideg, örökké nyirkos bányavágyatban.

A berlini Reichstag romjain már a felszabadítók vörös zászlaja lengett, amikor az SS-ek a mészegető három munkásának, Paul Schönherrnek, Gerhard Götzének és Alfred Baldaufnak megparancsolták, hogy fúrjanak lyukakat a bejárat körül a robbanóanyag számára. „Mihelyt megjelennek az oroszok, azonnal föl kell robbantani az egészet” — hangzott a kíméletlen rendelkezés. Minden biztonnal beláthatatlan következményei lettek volna a parancs teljesítésének, annál is inkább, mert alig húsz méterre a bejáratától, egész halom lőszer hevert. — A három szakí, persze, nem teljesítette az időközben kerekelt oldott SS-ek esztelen parancsát. A szovjet csapatok 1945. május 7-ről 8-ára virradóan vonultak át Lengefelden.

DE MI LEGYEN a bánya, a jégbarlang kincseivel? A polgármester közvetítésével értesítették Schönherrék a szovjet parancsnokságot. Ezzel egyidejűleg a Vörös Hadsereg művészettörténészekből álló különítménye hozzálátott a környéken a fasiszták által elrejtett kulturális-műkincsek alkotások fölkutatásához. A rottwern-dorfi alagútból és a weesensteini kastélyból sorra előkerültek a közvetlen háborús pusztítást túlélő műkincsek. A viszonylag épen maradt pillnítzi kastélyban részesítették őket „elsősegélyben” a szovjet művészettörténészek és restaurátorok.

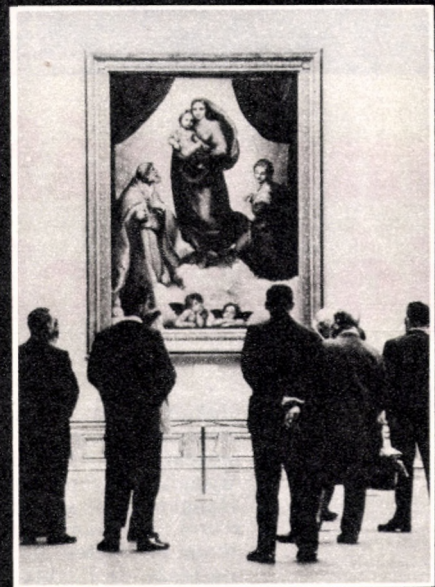
Május végén a lengefeldi bányából is fölhozhatták a nem is olyan rég még csodálatos, de addigra rendkívül

A jégbarlang kincsei

Fönt: Drezda, az NDK leglátogatottabb városa. — A Zwingerben
MTI Fotó

Rafael „Sixtusi Madonná”-ja a Zwinger képtárában

rossz állapotba került festményeket. Fölhólyagosodtak, megtakultak, a gipszmintával díszített keretek egy része elporladt. Volt közöttük olyan is — a legismertebb Tizian Adógarasa —, amelyet még az elsősegélyhelyre sem lehetett elszállítani. Az 1945 május végén fölvert orosz és német nyelvű jegyzőkönyvből: „...A fa teljesen átnedvesedett. Mély hajszálrepedések a szín- és az alapozórétegben, hólyagképződmények és pikkelyszerű festékrétegleválás...” Tizian a XV. század elején egy fából készült pénzszekrény ajtajára festette a remekművét.

„Tábori kórház” felállítását javasolták a szovjet restaurátorok a festmények további károsodásának a megakadályozására. Halenyves cigarettapapírral fedték le a sérült képrészeket, hogy elejét vegyék a festék lepergésének. Pillnitzben újabb kúrá-

nak vetették alá a műremekeket, mielőtt a sok tízezer darabból álló gyűjteményt elszállították volna a Szovjetunióba — teljes és szakszerű restaurálás céljából.

ÉPPEN EGY ÉVTIZEDIG tartott a német műkincsek rendbe hozatala: 1955. április 1-én közölte a szovjet kormány, hogy rövidesen visszatér német földre, a Német Demokratikus Köztársaságba a „kincses vonatszerelvény”. Az azóta eltelt három évtized alatt milliók gyönyörködhetnek az eredeti szépségükben és helyükön — Drezdában, Berlinben és szerte az NDK-ban — a kiállított műkincsekben. Egy részüket összegyűjtve, május végéig most a berlini Régi Múzeumban tekinthetik meg az érdeklődők. A művészet világhírű kincsei — megőrizve az emberiség számára című különkiállításon.

Makaó:

megcáfolt jóslatok

Makaó az a politika! képződmény, amelynek létezése minden logikát megcáfol — vélekedett egy amerikai újságíró a Gyöngy-folyó torkolatában, Hongkonggal szemben megbúvó várossról. Valóban, Makaó helyzetét különös ellentétek jellemzik: az ősi Kína része, de Peking egyelőre *nem sürgeti* visszaszerzését. Lisszabon igazgatása alatt áll, de *portugálul* igen kevesen beszélnek, hiszen a 400 ezer fős lakosság 97 százaléka kínai. A példák felsorolását lehetne folytatni, ám felesleges: minden egykori jóslat és számítás ellenére Makaó immár 428 éve őrzi *sajátos pozícióját*. És a jelek arra vallanak, hogy a közeljövőben nem is kell ennek elvesztésével számolnia...

Pedig jó néhány *történelmi vihar* söpört már végig az európaiak legrégebbi távol-keleti települése fölött. A makaói kikötőt 1557-ben vehették bérbe a portugálok, mert segítettek a *Ming*-császároknak a maláj kalózok támadásainak a visszaverésében. A város gyorsan gazdagodott, mert a Mennyei Birodalom megtiltotta alattvalóinak, hogy közvetlenül kereskedjenek Japánnal, s a közvetítés a portugálok monopóliuma lett. Makaó napja akkor kezdett leáldozni, amikor a britek az első ópiumháború után,

1841-ben megalapították Hongkongot, a Gyöngy-folyó túlsó partján.

Ettől fogva lassacsckán elfeledkezett Makaóról a nagyvilág, csak a politikai menekültek, a vallási fanatikuskok és persze a kalandorok tartották számon. Ők ugyanis valóságos paradicsomra lettek itt, miután a múlt század közepén, a befolyásos Fu-család nyomására, törvényesítették a szerencsejátékokat. Az 1860-as években egy brit utazó azt jegyezte fel, hogy már az utcákon is játszanak...

A mély gyarmati álomból a századunk utolsó harmadában kezdett ébredezni a város. Legújabbkori történelmének paradoxonjaihoz tartozik, hogy a hetvenes évek közepén Lisszabon önként felajánlotta: lemond Makaó igazgatásáról — de Peking hallani sem akart erről. Hogy miért? A kínai vezetők hasznosnak találták a portugál tranzitkereskedelmet, amely több vonatkozásban kiegészítette Hongkongét. Visszaszerzését annál is kevésbé érezték sürgősnek, mert a Salazar-diktatúra bukása után kidolgozott új portugál alkotmány elismerte Kína szuverenitását Makaó fölött, „portugál igazgatás alatt álló kínai területként” határozva meg státusát. Ez a megfogalmazás már nem sértette a pekingi vezetők nemzeti büszkeségét, és lehetővé tette, hogy a két ország felvegye a diplomáciai kapcsolatokat.

A pekingi politika virágnyeve a hatvanas években még a „dekadencia múzeumának” titulálta Makaót, ma viszont már aligha állná meg a helyét ez a minősítés. És nemcsak a város-

kép átalakulásáról, az ódon mediterrán hangulatot egyre több negyedben megtörő felhőkarcolókról van szó. Amíg Hongkongban még mindig csak a távlati tervek között szerepel az általános és közvetlen választások megtartása, addig itt már tavaly az urnákhoz járulhatott minden 18. évét betöltött lakos. Igaz, bizonyára nem került volna erre sor, ha Makaót 1981 óta nem a haladó eszmékkel rokonszenvező Costa e Almeida kormányozza, aki aktív szerepet játszott az 1974-es portugáliai „szegfűk forradalmában” is. A főkormányzónak csak liszszaboni kapcsolatai révén sikerült bevezetnie az általános választójogot, mert a reformokat ellenző konzervatív körök erős pártfogóval rendelkeztek: Pekinggel.

Costa e Almeida azonban nemcsak politikai jellegű kérdésekben került szembe a kínai üzletberekkel. Az utóbbi években Makaó nagyratörő fejlesztési programokba fogott, hogy utolérje vetélytársát, Hongkongot, ám a főkormányzó — szociális és környezetvédelmi szempontok miatt — leállította a beruházások egy részét. Így például meghiúsult az a terv, hogy a kínai határ közelében, egy pekingi vállalat közreműködésével, 5 ezer négyzetméternyi területet elhódítsanak a tengertől, és korszerű ipari központot építsenek fel rajta.

Összecsapott Costa e Almeida a játékkaszinókat monopolizáló „Szindikátussal” is, és arra kényszerítette, hogy 1986-tól — az eddigi 10 százalékhelyett — nyereségének 25 százalékát

fizesse be az államkasszába. Pedig még nem is olyan régen azt tartották, hogy Makaón semmi sem történhet e befolyásos szervezet hozzájárulása nélkül. Nem ok nélkül alakult ki e vélemény, hiszen a szindikátus tulajdonában vannak a kaszinók, a leg-elegánsabb szállodák és azok a szárnyashajók, amelyek naponta mintegy hatezer szenvedélyes szerencsejátékos hoznak a szomszédos Hongkongból. (A legtöbb pénz ezektől a turistáktól származik, mivel a helybeliek közül kevesen látogatják a kaszinókat: az állami tisztviselőknek — bizonyos ünnepek kivételével — a törvény tiltja, a többséget pedig a szegénység akadályozza ebben.) A *szindikátus ad munkát minden tizedik makaóinak!*

A makaói kormányzat most elsősorban az olcsó munkaerőt hasznosító könnyűipari ágazatokat (főként a textilipart) kívánja fejleszteni; az itt készített cikkek még a hongkongi termékeknél is *alacsonyabb áron* jelennek meg a nemzetközi piacon. A tervek építenek a külföldi tőke beruházásaira is, ám a nyugati és a japán cégeket aggasztja a terület bizonytalan jövője. Igaz ugyan, hogy Makaó esetében nincs egy olyan konkrét időpont, ameddig véglegesen rendezni kell a város státusát, de általában az a vélemény, mely szerint a portugálok sem maradhatnak tovább, mint a britek Hongkongban. Így aztán némi meglepetést keltett Soares portugál miniszterelnök tokiói látogatása során tett kijelentése: Makaó helyzete „egészen más”, mint Hongkongé, s ezért itt azután is megmaradhat a portugál igazgatás, hogy az angolok 1997-ben eltávoznak a „szomszédvárból”.

Úgy tűnik azonban, hogy Pekingben nem látnak lényeges különbséget a két terület perspektíváit illetően; a kínai vezetők feltételezik, hogy a nagyobbik probléma megoldása előbb-utóbb maga után vonja majd a kisebbikét is. Makaón viszont előszeretettel hangsúlyozzák, hogy kockázatos dolog jóslatokba bocsátkozni, hiszen a város történelme már jó néhány jóvendülésre rácaffolt...

Egedy Gergely

Azok a régi dalok

Egy régi koncert a Zeneakadémián

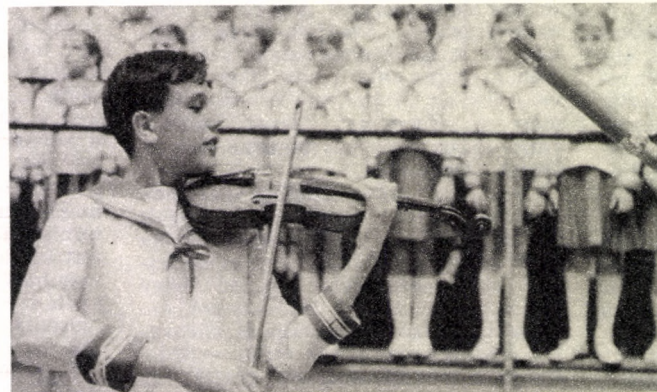
Oláh Gábor
1962-ben – és ma

„A rádión keresztül 20 percig napsugaras tavaszi hangulatot varázsoltak a tiszta csilingelő gyermekhangok. A kitűnően összehangolt szólamok, a helyes ritmusok, a betanítók és karmesterek szakavatott munkáját dicsérik.”

A fenti sorok ezelőtt harminc évvel láttak napvilágot, a Magyar Rádió Gyermekkórusának egyik első felvétele után. Az eltelt három évtized sikerei mögött azonban rengeteg munka van, s hogy idén májusban a nagyszabású májusi fellépésre sor kerülhet, mindez Csányi Lászlónak és Botka Valériának, a kórus megalapítóinak köszönhető.

— *Hogyan született az ötlet?*

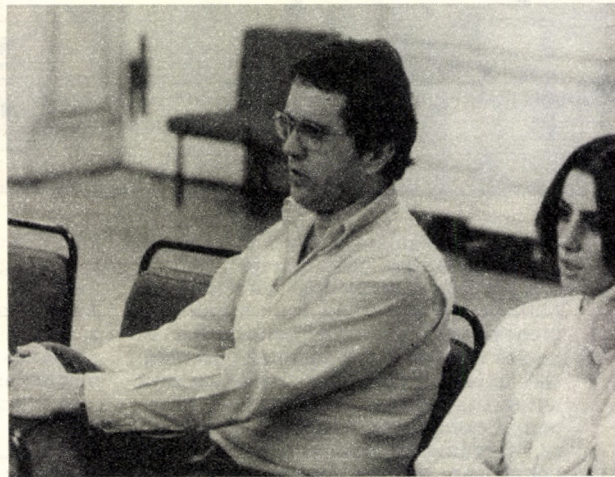
— Mindketten szerkesztőként dolgoztunk a Rádióban, s amikor az elnökséghez benyújtottuk a javaslatunkat, vállaltuk, hogy munkánk mellett foglalkozunk a gyerekekkel. Még így is sok ellenkezéssel kellett megküzdenünk. Sokan félték, mi lesz ha gyerekszíváj tölti be a folyókat. Végül is beleegyeztek, s megkezdtük a válogatást. Harmincnyelc iskolát jártunk végig, közel négy hónapig tartott míg megtaláltuk azt a száz gyereket, akikkel végre elkezdhetjük az első próbákat. Ez 1954 decemberében volt. A diákok a város legkülönbözőbb pontjairól jártak hozzánk.

Nagy volt még a szegénység, így minden próbát azzal kezdtünk, hogy villamosjegyeket osztottunk ki közöttük.

— *Mikor lett saját iskolájuk?*

— A villamosjegyek há-

Kaszás László: ma a Rádió zenei rendezője

Rökk Szilárd — utcai iskolában kezdhették a gyerekek. Mindnyájunknak könnyebbséget jelentett, hogy egy ugrásnyira lehetnek a próbák helyszínétől, a Rádiótól.

— *Szerkesztői munka a Rádióban, tanítás az iskolában, próbák, fellépések... Hogyan lehetett egyszerre ennyi mindennel foglalkozni?*

— 1970-ig mentek így a dolgok, akkor átszervezések történtek a Rádiónál. Az ifjúsági osztályhoz kerültünk, s a szerkesztői munka alól felmentést kaptunk. Be kell, hogy valljam, akkoriban nem éreztük soknak, talán azért, mert nagyon szerettük csinálni.

— Rangot jelent a kórus-hoz kerülni, de hivatásos művész csak a gyerekek kis százalékából válik. Jelent ez esetleg törést azok életében, akikből végül is nem lesz zenész, énekes?

— Mi a gyerekeket az éneklés szépségére, a zene szeretetére neveljük. Ez az, amit örök útravalóul kapnak. A többség nem is akar művészi pályára menni. Az évek alatt, amíg ide járnak eléggé megismerjük őket, tanácsot adunk nekik, hogy érdemes-e zenei pályára menniük, vagy sem. Ter-

mésztesen fenntartjuk a tévedés jogát is. Volt olyan diákunk — Oláh Gábor —, akinek azt javasoltuk, ne hagyja abba, érdemes a tehetségét kamatoztatni. Hiába, ő ragaszkodott hozzá, hogy mérnök legyen. El is végezte a gépészmérnöki szakot. Most a Rádiónál szólamvezető. Egyik régi kórustagunk kiváló opera-énekes lehetett volna, mi is erre ösztönöztük, ő azonban a könnyűzenét választotta. Ezen a téren nem lett sikere. Fábián Évának viszont mi javasoltuk, hogy táncdalénekes legyen.

— Ha már a régi nevek-nél tartunk, kik lettek azóta neves színészek, azok közül, akik itt kezdtek?

— Csak néány nevet említenék: a most érdemes művész lett *Gulyás Dénes* operaénekes, *Fischer Iván* és *Fischer Ádám* karmesterek, *Kincses Veronika* operaeénekes, *Göczey Zsuzsa*, a Rádió zenei szerkesztője, *Kovács Krisztina*, a Rock Színház színésznője...

— A kórus csak budapesti gyerekeket tud felvenni, pedig tehetségek szép számmal akadnak vidéken is. Nem gondoltak még kollégium létrehozására?

— Régen dédelgetett vágyunk ez, szeretnénk is ha még meg tudnánk valósítani, de sajnos az anyagi keret egyre szűkebb. Azért bízunk abban, hogy egyszer ebből is lesz valami.

— A dicsőség mellett —, hogy a Rádió kórusában énekelhetnek —, rengeteg plusz munkát kíván a diákoktól a próba, a fellépés.

— Cserébe ingyenes hangszeres oktatásban részesülnek, s a kórusal a fél világot bejártuk már. Emellett a Rádió minden nyáron kéthetes nyaralásra viszi a gyerekeket. És az, hogy megszerettetik velük az együtt éneklést, örök élmény marad számukra. So-

kan felnőttként is kórustagok lesznek.

— Az idén kettős évfordulóhoz érkeztek. A harmincéves fennállás alkalmával a háromszázadik fellépésüket tartják a Zeneakadémián. Erre az alkalomra meghívták az összes eddigi kórustagot. Hányat sikerült közülük elérniük?

— Az elmúlt évek során 3416-an énekeltek a kórusban, s mi mindenkinek küldtünk levelet. Sajnos nagyon soknak megváltozott azóta a címe, a lányok férjhezmentek, megváltozott a nevük is. Nézzé, itt van az asztalon ez a három paksaméta. Ezek a visszaérkezett levelek. Bemondta a Rádió is a felhívást, újsághirdetés is jelent meg, néhányan erre jelentkeztek. Mindezzel együtt háromszáz körüli a létszám.

— Mióta készülnek erre a közös hangversenyre?

— Márciusban tartottunk évfolyamonként találkozókat. Ez igen érdekes volt, sokszor mi, a kórus vezetői hamarabb felismertük őket, mint ők egymást. Bizony az első évfolyam hallgatói ma 44 évesek. Azóta már három-négy alkalommal próbáltunk velük, de szinte szükség sem lenne rá, olyan szépen énekelnek, s mindnyájan emlékeznek a régi dalokra. Májusban még lesz három próba a fellépés előtt.

— Milyen művekkel és milyen felállásban szerepelnek?

— Lesz egy női kar, egy közös női-gyermek kórus és egy vegyeskar. A műsoron szerepel *Verdi* egyik híres kórusműve, *Kodály* Esti dala, s mivel az egyik szereplésünk pont pünkösd napjára esik, előadjuk *Kodály* Pünkösdölőjét, befejezésül pedig *Balázs Árpád* Szabadság kánonját.

Érdeklődéssel várjuk a május 23-i esti és a május 26-i délelőtti hangversenyt, melyen az azóta művészérett egykori diákok közül is mindenki fellép.

Győri Anna

Fotók: Szalay Zoltán

Találkozó — pár évtized után

Próbálnak a „régiek”...

Hadsereg a borlapon

A mint ősre fordult 1911 Szingapúrban, a Táv-Kelet Gibraltárjában, az angolok tengeri támaszpontján a feszültség napról napra nőtt. A helyzetlemzések világossá tették, hogy a japánok újabb hadműveletre készülnek a Csendes-óceánon. A londoni politikusok ugyan fennen hirdették, hogy a támaszpont védelme képes felfogni minden támadást, de az otlévő katonák ebben korántsem voltak oly bizonyosak. A riasztó és baljóslatu jövőt mérlegelve a biztonsági intézkedéseket megszigorították, megszegésüket szigorúan megtorolták. Az angol kémelhárítás megfigyelése alá vont a legkisebb gyanú alapján mindenkit, mégis, éppen az angol tiszték, akiknek leginkább tisztában kellett volna lenniük a fenyegető helyzettel, követték el fecsegéseikkel a legsúlyosabb hibákat.

Egy októberi napon a szingapúri angol tisztiklub fiatal amerikai vendége, John Anderson kapitány érdeklődéssel hallgatta angol kollégája, Robert Ross őrnagy szavait:

— Tudod, ha én lennék a japán kém szervezet vezetője, feltétlenül elhelyeznék néhány ügyes kémeket ebbe a klubba. Biztosra veszem, hogy értesülnék minden fontosabb katonai és tengerészeti eseményről, ami a szingapúri objektumban történik.

— Tudod kire gyanakodnék elsősorban? — így Anderson. — Erre a stewardra, Shawanra.

De Rossnak más véleménye volt.

— Ez ki van zárva! — mondta udvariasan, de határozottan. — Shawan évek óta itt dolgozik. Ha elmenne, a klub nem működne tovább. És kínai létére nagyobb angolbarát, mint én vagyok. Nem enged becsapni senkit... Azonkívül: „becsületbeli kötelességének” tartja, nehogy kifogyjon a skót whisky.

— A kötelességtudat és a megbízhatóság két dolog. Az egyikkel leplezhető a másik... Tudod mire gondolok... — folytatta Anderson kapitány.

— Jó. Tegyük egy kísérletet — engedett Ross. — Néhány barátomat meghívom vacsorára. Csupa olyasmiről fogunk beszélni, amiről egy fegyelmezett tiszt nem beszélne. Persze, légből kapott dolgokról. Akkor majd szemmel tartjuk a felszolgálókat és meglátjuk, hogy melyik hogyan viselkedik.

Ross őrnagy „születésnapjára” kitűnő volt a hangulat. A diskurzus pedig fölöttébb érdekes. — Meg kell mondanom — mondta az egyik vendég, — hogy az a negyven szabad francia század a legjobbkor érkezik erősítésül...

— Édes öregem — kiáltotta egy tisztárs —, a magam részéről sokkal jobban fogok örülni annak, ha az a huszonkilenc szabad francia gépesített egység megérkezik. Úgy hallottam, hogy a hónap végére várhatjuk őket.

Most az asztal másik végén megszólalt egy hang:

— Mint skót, csak azt mondhatom, hogy tartsátok meg magatoknak a szabad franciáitokat. Addig nem tudok nyugodtan aludni, míg a beígért skót csapatok nem érkeznek meg.

— Márpedig hamarosan itt lesznek — kapcsolódott a beszélgetésbe az egyik őrnagy. — Az öreg Archie MacFarlene mondta, hogy hat, vagy hét zászlóaljat küldenek. Nem

tudom melyik ezredtől jönnek, de november második he-
tében itt lesznek.

Az asztal végén két tiszt a légvédelmi egységek helyze-
téről „vitakozott”.

— Csak több Boforsunk lenne — mondta az egyik. — A
tizennyolc közül csak tizenkettő működik. Remélem, hogy
a beígért húsz légvédelmi ágyút is megkapjuk.

Így csörgedezett a beszélgetés, közben Anderson kapi-
tány két szót írt le egy papírdarabkára, s eljuttatta Ross-
hoz.

A papíron ez állt: „Figyeld Shawant”.

A steward az italos asztal mellett állt. Ross észrevette,
hogy letépi a borlap egyik sarkát, majd néhány pillanatig
a nadrágtartóját babrálja. Egy másik borlapra is írt vala-
mit egy ceruzadarabbal.

Az angol őrnagy egyelőre nem tett semmit, de miután a
pincérek felszolgálták a bort, észrevétlenül üzenetet kül-
dött a vezérkar elhárító tisztjének, hogy „csatlakozzék az
emelkedett hangulatú társasághoz”.

Mikor George Plentanow őrnagy, a kémelhárítás tisztje
megérkezett, Ross őrnagy fölállt az asztaltól.

— Shawan — mondta — küldd el a pincéretet. Egyedül
is felszolgálhatsz, ha valamire szükségünk van.

Mikor az utolsó pincér is elhagyta a helyiséget, magá-
hoz hívta. A steward szolgálatkészen sietett az őrnagyhoz.
— Parancsol uram?

De nem újabb rendelés következett. Ross megragadta
Shawan nadrágtartóját. Az egyik szár belső oldalán kis
zsebet talált, s abban a borlap letépett sarkát.

Ez állt rajta: „P. W. end. Nov.” Nem volt túl nehéz ki-
találni mit jelent: „A Prince of Wales — Anglia legsebez-
hetetlenebb hajója — november végén érkezik Szinga-
púrba.”

Közben az amerikai vendég, Anderson kapitány az ita-
los asztalról felvette a borlapot, melyet Shawan babrálga-
tott. A konyak mellett halvány ceruzairással a 40 és 29
számok voltak, — amelyek megegyeztek a szabad francia
gyalogsági és gépesített századok számaival, a skót whisky
mellett a „6. vagy 7.”. Tehát skót zászlóaljak számai voltak

feljegyezve. A pálinkásüveg mellett a 18, a 12 és 20 számok voltak felírva. Tehát a 13 Bofors ágyú közül csak 12 használható, s 20 légvédelmi ágyú szállítása várható.

A vizsgálat során — jóval később — kiderült, hogy a kínai Shawan valódi neve Tsugunori Kadomatsu és a japán hírszerzés komoly kiképzést kapott ezredese. 1930-ban járt hosszabb tanulmányúton az Egyesült Államokban és West Pointban tanulmányozta mindazt, amire az amerikai hadsereg és tengeri flotta tisztjeit oktatják.

Kiváló angol nyelvtudású, megfelelő elméleti alappal rendelkező tiszt volt tehát, s mint „pincért” telepítették az angol gyarmatra. Beépülését segítette, hogy anyja valóban kínai volt, — s így a kínai nyelvismeret mellett, „kínai”-nak is látszott. Ha valaki Kínáról érdeklődött, kiváló helyi ismeretekről tett tanúbizonyságot. Egy évig élt Kínában, anyja rokonságánál, Jüanban. Végigutazta Kína nagyobb városait is, tapasztalatokat szerzett a kínai „életformáról”.

Amikor megérkezett Szingapúrba, előbb egy kisebb étteremben dolgozott pincérként, ahová az angol tengeri- és katonai bázis tisztjei, katonái jártak szórakozni. Felfigyeltek a „rokonszenves”, az angol nyelvet jól beszélő férfira, aki kiváló üzletember is volt. Gyakran fordultak hozzá kisebb kölcsönökért a bázis egyes beosztottai, sőt ha valamit eladásra kínáltak, bevették is találtak Shawanban. Különösen jó „üzleti kapcsolatot” teremtett a bázis gazdasági vezetőhelyettesével, aki a bázis raktárának értékeivel manipulált.

Mivel a tisztiklub vezetőjének és néhány alkalmazottjának erkölcsi megbízhatóságát sokan kifogásolták, a gazdasági vezetőhelyettes, Corbis őrnagy Shawant javasolta a főpincéri tisztség betöltésére. A parancsnokság egyetértett felvételével. Shawan meglepő módon feltételeket szabott: a megfelelő fizetés mellett önállóságot kért, hogy beosztottait olyan személyek közül válogathassa ki, akik erkölcsileg, s ahogy ő mondta: „politikailag” is megbízhatóak. A feltétel tetszett az angoloknak, s nem csalódtak.

Shawan rendszeresen ellenőrizte beosztottait. A legkisebb lazaság ellen fellépett. Ha számlacsallást tapasztalt, az illetőt azonnal elbocsátotta, sőt a rendőrségnek is átadta.

A tisztiklub máshoz szokott vendégei körében tehát gyorsan népszerű lett. Becsülták „korrektségét”, szorgalmát, szerénységét, s nem különben, hogy helyben igénybe vehették kölcsöneit, „baráti segítségét”. A bizalom e légköre lehetővé tette számára, hogy sok mindenbe beelásson, sokszor a beosztott tiszték és feleségek hálózata- és szerelmi titkait is megismerte.

Shawan csak olyan emberekkel vette körül magát, akiket anyagilag és erkölcsileg is a kezében tartott. A vizsgálat során kiderült, hogy a beosztott pincérek és a vezető beosztású főtiszték lakását takarító maláj és kínai takarítók és férfiak között ügynöki hálózatot szervezett, akik közvetlenül Shawannak adták át a megszerzett információt.

S hawan kihallgatása során a legkülönbözőbb magyarázatokkal állott elő. Az egyik: az elfogyasztott étel- és italfeleségek mennyiségét és árát jegyezte a borlapon, egy általa kialakított módszerrel. Nem ismerte el azt sem, hogy japán nemzetiségű; gazdag kínai nyelvi és helyi ismeretei alapján bizonygatta: Kínából került — sok viszontagság után — Szingapúrba.

Az angol kémelhárítás nehéz helyzetbe került. A sajátos jelzések csak közvetett bizonyítékként jöttek számításba.

Az első lépés az volt, hogy a vacsorán részt vevő tiszteket még egyszer részletesen kikérdezték a blöffnek szánt információ tartalmáról. Aztán összehasonlították a Shawan által készített jelzésekkel, majd mindezt jegyzőkönyvben rögzítették. Külön-külön jegyzőkönyveztek John Anderson amerikai és Robert Ross angol tiszték vallomását, amely kiterjedt a vacsora szervezését kiváltó ötlet okára, a talált gyanús jelekre, továbbá arra, hogy Shawan hogyan viselkedett a leleplezés pillanatában. Jegyzőkönyvet készítettek George Plentanownak, a kémelhárítás őrnagyának tapasztalatairól is.

Miközben erőltetett ütemben folytatták Shawan kihallgatását, az angol kémelhárítás mozgósította saját ügynöki hálózatát. Számítottak arra, hogy Shawan leleplezése serkentően hat a katonai bázis beosztottainak emlékezetére, és olyan momentumok kerülnek felszínre, amelyek mellett korábban elmentek, vagy éppen nem beszéltek, látva, hogy Shawan mennyire élvezte egyes vezetőket, tiszték bizalmát.

Megtört a jég. A Corbis őrnagy mellett dolgozó egyik őrmester arról tett említést, hogy parancsnoka megbízásából többször nagyobb tétel árut szállítottak ki a városba, ahol azt Shawan pincér vagy korábbi gazdája, a vendéglős vette át. Ezt később megerősítette a szállításokat végző tehergépkocsi vezetője is.

Beismerte, hogy nagy mennyiségű, a katonai raktárból származó szövetbálát, bőrt és készárukat, különböző élelmiszer- és italfeleségeket szállított Beandid őrmester megbízásából az egyik kikötői raktárba, amit Shawan pincér, vagy a vendéglő tulajdonosa, Chung-fen lau vett át tőle.

A gépkocsivezető vallomása alapján őrizetbe vették Beandid őrmestert, majd elrendelték az objektum raktárának tételes rovincsolását. Itt nagy hiányokat találtak, de igen sok katonai felszerelést és élelmiszert foglaltak le az illegális raktárban. Ezzel egyidőben őrizetbe vették a raktár többi alkalmazottját, majd a kisvendéglő tulajdonosát, Chung-fen laut.

Az őrizetbe vett személyek kihallgatását napokon keresztül, szinte az éjszakai órákba nyúlóan végezték. Az ötödik napon már elégséges bizonyíték állt rendelkezésükre ahhoz, hogy letartóztassák Corbis őrnagyot, az objektum gazdasági vezetőhelyettesét. Az összegyűjtött vallokások és dokumentumok szerint évek óta folytatta üzletét, amellyel jelentős károkat okozott az angol kincstárnak. Kémkedésről ekkor még nem beszéltek. Fontosabb volt Shawan társait, összeköttetéseit megtalálni.

(Folytatása következik)

IDEIGLENES PARADICSOM

Komlói Kálmán zsebrevágja a mettlevelet és füttyüreszni kezd. Meg-meglapogatja a lepusztult kis Barkas oldalát. Mintha csak a lova lenne...

— Felismerte? Na, akkor egyikőnk sem botfűlű. „Debrecenbe kéne menni, pulykakakast kéne venni”... Nekem pedig „kakaskodó pulykát” vinni. Egyik helyről a másikra. Megszökött a kislány. Előfordul az ilyesmi. Ha tudjuk a tartózkodási helyét, mi vagyunk kötelesek visszazállítani, mert a mi lányunk.

A magától értetődően használt többes szám első személy a GYIVI-t jelenti. A Komárom megyei Gyermek- és Ifjúságvédelmi Intézetet. Azt a Tatabánya külterületén levő, hófehér díszrácscs ablakú épületet, ahol nem csupán díszként szolgál a vasrács, ha mégoly lányszobába illő küllemű is. A GYIVI — lám, a rövidítés is úgy hangzik, mint egy segélykiáltás — egyszerre jelent igaz menedéket, tehetetlen bezártságérzetet, megnyugvást vagy csupán belenyugvást, örömet és dacot.

Átmeneti otthon. Itt a pedagógusok mind azon fáradoznak, hogy minél kevesebb gyermek legyen bent. Nem mintha így lenne kevesebb a munkájuk. Sőt. Csak hát az átmenetiség afféle „előszoba-hangulatot” sugall az ideérkezőknek, ezért jobb, ha gyorsabban jön a véglegesség, az intézeti elhelyezés, a nevelőszülőkhöz kihegyezés. Ha a hatvan ágyból csak húsznak-harmincnak van éjszaka gazdája, úgy érzik: „jó mulatság, férfi munka volt”.

Valóban: férfimunka. A már-már teljesen elnöiesedett iskolákhoz képest itt meglepően sok a férfi. Talán a keményebb munka, a megannyi próbatétel, a sohasem azonnali sikerélmény kiváráshoz kellő darabosabb

türelem az, ami itt tartja, ide vonzza őket.

— Nem dicsekvésképp mondom, de hoztam én már be gyereket onnan is, ahová a rendőr sem szívesen tette be a lábát. — mondja a gépkocsivezető. — Nem félek tőlük, el is jönnek velem. Már ismerős a szövegük: „*Ha megszökönk, akkor abból magának lesz baja, Kálmán bácsi, hát inkább maradunk.*” Havi hét-nyolcezer kilométert megeszik a kis Barkas, ezért voltam tavaly úgy felháborodva, amikor éves kilométerkvótát kaptunk. Szerencsére ma már túlvagyunk ezen. Itt nem lehet mást betervezni, csak azt, hogy krumpliórt megyek. Látja: most Debrecen, holnap Sopron, azután meg bármi más.

Húsz GYIVI van az országban, meg egy halom nevelőintézet. Kicsiknek, nagyobbacsáknak, még nagyobbaknak. Aki Komárom megyében állami gondozásba kerül — 1000—1200 gyerek —, az a haza másik sarkában köthet ki, ha nincs hely a közelben.

Magdolna nem bűnbánó. Nincs is mit. Túl van már a 18. évén, mégis az átmeneti otthon lakója. Szellemi fogyatékos. Vézna kis alakja mindenütt feltűnik az intézetben, segít, ahol tud. Egészségügyi otthonban lenne a helye, szociális foglalkoztatóban, de hát a kislány néhány centivel hosszabb, mint az ott levő egyetlen szabad ágy.

„*Gallérijához varrták a szerencsétlenséget*” — idézte Zsom Lajos, az intézet volt igazgatója egyszer Kemény Zsigmondot, a „Zord időket”, gyermekeire gondolva. Mások vér szerinti, de az ő gyámságára bízott gyerekeire.

— Tudja, ránk előszeretettel alkalmazzák a „személtáda”-elvet. Azt, hogy ide a nevelhetetlen kölykök, a másra már nem jó pedagógusok kerülnek. Akik „összeillenek”. Pedig

szívet-lelket beleadunk, s nem rajtunk múlik, hogy periférikus furcsaságként, zsebkendővel kezelik a világunkat. Gyermekvédelmünknek épp az a rákfenéje, hogy a megelőzés, a lényegi családgondozás elmarad. Sokan úgy veszik, hogy az igazi feladat az állami gondozásba vétellel kezdődik, holott a GYIVI már a „kórház”, ahol a gyerek a beteg. Itt találkozunk először az intézményesített neveléssel, már a procedura is megbélyegzés számára, hát legalább mi megpróbálunk némi bizakodást kelteni benne. Elhelyezzük, hogyne helyeznénk el. De a megyék közti átirányítás esetleges, szerencsétlen, többnyire a személyes kapcsolaton múlik. A megyében ma már kétszázötven nevelőszülő van: ez a jobbik megoldás. Mi vagyunk a munkáltatójuk, ismerjük őket. Szegény gyerekekben otthon — ha egyáltalán volt nekik — nem alakultak ki azok a szocializációs normák, amelyek a belső tartáshoz szükségesek. Viselkedési és életminta kell nekik — közösségben. Elvégre a primást is a banda — a környezet — teszi naggyá!

Közösség szeme előtt felnőni — ez az, ami — legalábbis folytonosságban — nem adatik meg e gyermekeknek. A család erővonalai megszakadtak, az „állam gyermekeiként” pedig gyakorlat a testvérek sem tartozhatnak egyútté, mert az intézményrendszer nehezebb a kicsikhez alakítani, mint fordítva. Zsom Lajosnak majd talán a battonyai S.O.S. gyermekfaluban, amelynek vezetője lett, sikerül új erővonalat kiépíteni. Munkatársai Tatabányán igyekeznek maximumot nyújtani.

— „Ebbe belefekhetek? Én, egyedül?” — Öt gyönyörű aranyszőke testvér egyike kérdezte ezt a ropogós ágy-nemű láttán. Alultáplált húgai-öcsei kórházban vannak. Egy másik szőszke, Sanyi, pucér kis fenekén még mindig látszanak a fagyásnyomok. Szilveszter éjszakáján találták rá a hóban. Kétéves már elmúlt, de járni alig tud. Járókához — ketrechez? — szoktatott. Nappal csendes, négykézláb követi az

óvónót, Szabó Gyulánét. Mint egy hűséges kiskutyája. Csak az éjszakai rettentések. Dobálja magát, kiabál.

Krisztián keresztje a haemofilia, a vérékenység, tetézve gyógyszerérzékenységgel. Mindig a nyomában kell lenni. Még egy kishercegnek is sok ez a betegség, akire szolgál hada vigyáz! S hogy hol vannak a szülők? A „csavargyárban”. Itt csak így emlegetik

ilyen házasságoknak, mert nem tudni, megalapozottak-e, vagy pedig csak eszköz a meneküléshez, a nagykorúság, a függetlenség megszerzéséhez. — Bartha László, a megbízott új igazgató szavai ezek. Fial ember, harmincon innen. A régi igazgató nevelése. Egyike azoknak, akik szociális érdeklődésből, képzés nélkül jöttek ide dolgozni. Azóta elvégezte a tanító-

melegségsziget a GYIVI, maga az átmeneti állandóság. Ide visszatérhetnek a munkásszállásról vagy az otthontól is. S ha az adható önálló életkezdesi segély lakásszerzéshez édeskeves is, az itt szerzett érzelmi tőke talán elég a családalapításhoz. Sándor, aki már dolgozik, de szerelme még a szomszéd intézet lakója, szándéka szerint nem „termeli majd újra” állami gondozott önmagát. Verses naplójának, meg-megbicsakló sorai:

„Békéscsabán születtem, itt szült meg anyám
Ide viszem kedvesem drága Icu-kám.
Itt lesz nekünk szép házunk, kicsiny palotánk
Itt neveljük míg csak élünk, a két szép babát.”

Takács G. Mónika

a fellelhetetlen, csavargó anyákat, apákat.

Vannak itt persze „jobb” családból valók is. Mint Zsuzsi, aki verések sorozata után nem akart otthon megmaradni „kiscselédnek” a testvérei mellett, inkább hivatásos gyermekgondozónak tanul. Amikor a lakásukból elhozták a holmijait, bőröndnyi butik-elegancia tárult társnői elé a négyágyas lányszobában. Vagy Gábor, akinek saját képmagnója volt, „undorodott a téli szalámitól. Ide vezetett az útja néhány napos csavargás után. Otthon talán észre sem vették, hogy üres a gyerekszoba.

Nekik nem szűk a „bent”. Leköti őket a társaság, a rendszeres tanulás, a segítség, a szervezett szabadidő-program. A barkácsszoba, a sportlővészeti — mert itt puskát is mernek a kezükbe adni —, a kertészkedés. Tavaly úszómedencét építettek az intézetet támogató megyei vállalatok segítségével. Saját kezűleg: tanárok, gyerekek. No meg zöldség- és gyümölcsstárolót — mert a nyersanyag-normából aligha lehetne ennyi éhes szájat betömní. Szabó Endre Attila gazdasági igazgatóhelyettes úgy véli, a nevelők és a gyerekek összefogása nélkül aligha jönnének ki az évi 29 millió forintos költségvetésből. Nem egy gyerek van, akinek itt ülnek meg életében először a születésnapját, itt tudja meg, mi az a zsebpénz.

— Akad, aki rácsot reszel, mint a szép nevű Nikolett, s úgy próbál a fiújához szökni. Nemegyszer előfordul, hogy a menyasszonyi ruhát is mi kölcsönözzük ki, gyámi „áldást” osztva a túl korai frigyre. Nem örülünk az

képzőt, s két évet a jogon, de most gyógypedagógiát tanul. Zsom Lajos mondta — volt — munkatársairól: „kalóriagazdagok” — olyanok, hogy a kicsik melegedhetnek mellettük, s akkor is nevelnek, ha egy szót sem szólnak.”

Az emeleti „Lordok Háza”, a már kereső, dolgozó nagyfiúk szobája, frissen van lambériázva. Lőrincz Gyula, a „barkácsfőnök” nevelő vezetésével maguk készítették. De sokszor elhangzik itt: „maradni szeretnék”... Az intézetről intézetre vándorlás közepette

F

ényképek. Villásbajszú emberek, lekvárosbukta alakú focicsukában, térdeostromló gatyában. No, meg hősies pózban. Bajnokok, akiknek kiválóságát már por lepi, s már valamelyik égi csapatban rúgják a labdát. A róluk készült fotó mégis árulkodó: valamit sejtet a kor levegőjéből, valamit visszaad atmoszférájából. Am, hogy maguk a főszereplők miként éltek, miről álmodtak és — a rúgott gólon kívül — minék örültek, nem tudhatjuk.

Mint ahogy egy jóval frissebb bajnokcsapat felvételét nézegetve sem láthatunk bele a gondolatokba. Pedig aligha lenne érdektelen. Bizonyára cifra dolgok derülnének ki. A második kapusról, *Leskó Lászlóról* például megtudhatnánk, hogy nagyon büszke, de kicsit szomorú is. Szomorú, mert igazából vajmi keveset tett hozzá a bajnoki címhez.

De túlzottan visszamentünk az időben. Mégis, meglehet, túl előre szaladtunk, mert a Leskó-ügy, ha egyáltalán létezik, csak 1984 nyarán kezdődött. Nem, nem robbant ki, csak szépen, csendesen kezdődött. Ekkor döntött úgy az egyszerű magyar bajnok, és egyszerű ezüstérmes labdarúgó, hogy huszonnyolc évesen a magyar futball legelső osztályában, a körzeti bajnokságban folytatja tovább.

Verebes József, a győriek — őszinteségéről is — ismert edzője azt mondja, ez nem ügy. Bár Leskó jó képességű kapuvédő, az ETO másként nem is igazolta volna le, de önmagát tüntette el az élvonalból. Senki nem küldte el, maga döntött sorsáról.

A mester érvei meggyőzőek: — Amikor védett, elégedett voltam vele. A tévén mindenki láthatta, milyen jól ment a dolog Leskónak Minszkben. A Zalaegerszeg ellen már nem. Hogy miért ment el? Nem tudta megemészteni, hogy Kovács mögött csak második kapus lehet. A kapusok különben hosszú életűek, de ez verseny. Ebből élünk.

Aztán előkerültek az anyagiak. Már mint az ETO négyszázézeres követelese, amely a mai játékosbörzén egy bajnokcsapat tagiért méltányos összegnek számít. Verebes pénz dolgában is szokimondó: — Tőlünk másodosztályú játékosokért ötszázézeret sem szégyellnek elkérni, hát mi is tartjuk magunkat a megállapított eszmei értékhez. Különben a kapust minden további nélkül elengedtük volna, de neki nem jelentkezett érte.

Az edző szavait *Horváth Béla* technikai vezető is megerősíti. Annyit tesz hozzá, hogy Leskó már tavaly tavasszal jelezte távozási szándékát. Akkor a Vasasról beszélt a játékos, s mit ad isten, pont tőlük kapott hat gólt az emlékezetes győri mérkőzésen. Azt is bizonygatja a vezető, hogy senki nem kérte az ETO-tól a kapust. Így aztán nyáron fogta magát, és hazaköltözött szüleihez, Nagykőrösre.

Igen, a kapus hazaköltözött. Ott hagyott mindent, pénzt, hírnevet,

dicsőségét. Bár a két utóbbiból — saját bevallása szerint — sokkal kevesebb jutott, mint a sokak számára egyedül üdvözítő anyagiakból. És a legtöbben nem értették, sőt, a szemébe is mondták, hogy hülyeséget csinált. Leskó mindenkinek azt felelte, hogy pados emberért aligha fizetnek négyszázézeret, közepes NB II-es csapathoz meg nem vágyott, mert a szürkeségnél még mindig sokkal jobb a teljes feketeség.

A nagykőrösi sportköri elnök, *Bodroghalmi János* mindenestre Leskó dicsőretét zengi. Azt mondja, valóban fényt hozott a városba. Szerénységével, emberi tartásával, egyéniségével megpezsdítette a futballéletet. Nemcsak a felnőttek állnak a feljutás közelében, hanem három serdülő csapatot is szervezett a kapus, s most azon fáradozik, hogy az utánpótlás-nevelésben Nagykőrösön is vezessék be a korosztályos képzést.

A csúcsról alászállt játékos nagy lendülettel látott hozzá szülővárosa futballjának fellendítéséhez. Lelkesen beszél a gyerekekről, szorgalmukról, tehetségükről. És azt mondja, a pályán is más örömeik érik, mint az ETO-nál. Itt ő az irányító, minden szavát lesik. És hálásak a társak, ha valami sikerül. Az egyik mérkőzésen például az utolsó percekben gyűrték be a győztes gólt az ellenfél kapujába, s meccs után az öltözőben többen sírtak a boldogságtól.

A játékos-edzővé öregedett Leskó akkor sem szükszavú, amikor a győri búcsúzás kerül szóba. Azzal kezdi, hogy roppant hálás a Rábának, és személy szerint Verebes Józsefnek. Bizonygatja, hogy mennyi mindent kapott a várostól és az egyesülettől, bajnoki aranyat és ezüstöt. Pro Urbe kitüntetést, no meg a mindig vágyott NB I-et. Hangja nem tetszik mesterkéntnek. Egyáltalán nem úgy tűnik, mintha utólag szeretne jó pontot kapni volt klubjától.

Majd elkalandozunk. Leskó a Fradi ifinél jár, a Nyilasi-féle csapatnál, ahol a kapus még arról álmodozott, hogy egyszer majd róla beszél az Üllői út törzsközönsége. Majd Budafokon folytatjuk a kalandozást, ott másfél évig szerepelt Mészöly Kálmán csapatában, mégpedig jól. Olyannyira jól, hogy csaknem teljesült álmanak egyik fele, az NB I. Kaposvárra hívták, helyette a katonaság és a Kossuth KFSE következik. Ott is többnyire a kispad, mert éppen a mostani honvédos Menyhárt az első számú kapus.

Hogy Győrbe érkezünk, előtte megállunk egy sikeres porcműtételnél, majd egy kecskeméti találkozásnál. Ahol a kapust úgy hívják, hogy Leskó László, az edzőt pedig Verebes Józsefnek. Nem, még nem az ETO következik, hanem a DÉLÉP.

— Elmentem pénzt keresni — emlékezik Leskó, majd azzal folytatja, hogy mennyire örült, amikor volt edzője a Rábához hívták. Hívták, és ő gondolkodás nélkül ment. De ki gondolkodott volna a helyében?

Leskó is csak utólag gondolkodik, s most úgy tartja, hogy elsősorban olyan kapusra volt szükség Győrött,

A LESKÓ- ÜGY

aki elüldögél a kispadon. Nem tüntet, nem vonul ellenzékbe, ha nem vele kezdődik az összeállítás. Aki beletörődik, ha versenynélküliségre kárhoztatják.

— Ha verseny van, szívesen maradok, ülök a padon, ha kell. De egyszer s mindenkorra el volt döntve, hogy csak második lehetek.

A kapusban — különösen így visszatekintve — gyúlt a keserűség. Apróbb sérelmek is érték, amelyeket a közismerten érzékeny kapuslélek még fel is nagyított.

— Mindenki szerint nagyszerűen védtem egy teremtorán. A mérkőzés után Verebes Szepesit megcsókolta, Vágival kezét fogott, a fiatalokat megsimogatta, megveregette. Hozzám pedig egy árva szava sem volt. Fájt. Majd lassan, folyamatosan kezdtem érezni — és talán éreztették is velem

—, hogy örüljek, ha ott lehetek a csapatnál.

Tulajdonképpen örült is, csak az volt a borzasztó számára, hogy erre állandóan gondolnia kellett. Hát még akkor, amikor Kovács eltiltása miatt két mérkőzésre neki jutott az egyes számú mez, s vele a felelősség is.

— Transzban voltam már napokkal a meccs előtt. A Vasas ellen az ötödik percben kaptam egy nudli gölt, s utána már nem tértem magamhoz. Hát ilyen az én formám, ilyen az én szerencsém.

Kesereg egy sort a pályáját végigkísérő balszerencsén és a soha el nem maradó önbizalomhiányon, majd arra vált át, hogy nemrég megkereste az NB II egyik élvosa. Megkeresték, de ő nemet mondott. Mégpedig napjainkban egyáltalán nem szokványos okok miatt:

— Nem akartam csalódást okozni

sok embernek. Azoknak, akik bíztak és bíznak bennem Nagykőrösön. Legjobban a gyerekektől fájt volna elválnom, hiszen én vezetgettem őket a foci szépségeibe. Ha a Real Madrid hívna, az idény vége előtt akkor sem mennék el.

Leskó László tehát egyelőre marad Nagykőrösön. Nem érzi magát kitaszítottnak, elveszettnek, megkeseredettnek. Száműzetését önként vállalta, ráadásul új, másfajta örömökre lelt. S nyáros bizonyára ismét gyarapodik fényképgyűjteménye, egy kiscsapat, egy bajnokcsapat fotójával.

Régen az ilyen képeken a kapus többnyire keresztben feküdt a többiek előtt a labdával. Ott hasalt, és büszkén nézett a lepel alatt kuksoló fotográfus ördögös masinájába. Leskó aligha fog hasalni. De vajon büszke lesz-e?

Kiss László

Fotó: Bánkuti András

Meglepődve láttam barátom floridai lakásában a szép kivitelű, fémből készült teniszszobrocskákat. Bár magam is tapasztaltam, hogy nem bánik rosszul a teniszütővel, de tudása messze van McEnroe-étől. Tréfásan megemlíttem neki, furcsa és költséges hobbi lehet ilyen szobrok vásárlása.

„Ne sérteges — válaszolta —, bármilyen hihetetlennek is tűnik, ezeket én nyertem. Néhányat közülük feleségemmel, Sandyval együtt, az üzemi bajnokságon”.

Üzemi bajnokság az Egyesült Államokban? Bevallom, meglepődtem, s kedvet kaptam utána járni a dolognak.

A floridai Fort Lauderdale-ben a 4000 főt foglalkoztató Motorola gyárat kerestem föl. A dolgozók hét sportágban sportolhatnak: flagball (az amerikai futball amatőrök között elterjedt változata), kosárlabda, labdarúgás, bowling, tenisz, sakk, röplabda. De mi van akkor, ha valaki más sportágat szeretne választani? Az érdeklődő felkeresi a recreation menedzsert (szabadidősport-felelősnek nevezhetném, aki a nagyobb vállalatoknál főállásban dolgozik) és elmondja szándékát. Az megkezdi a propagandamunkát, plakátokat készít, jelentkezőket toboroz a javaslattevő bevonásával. A jelentkezők létszámától függően ad pénzt a rendelkezésre álló keretből, megalakítják a ligát (nálunk ez a szakosztálynak felel meg), megválasztják a vezetőséget és kiírják a házi bajnokságot. A különböző sportágakban rendezett házi bajnokságok időpontját, eredményét a gyári hirdetőtáblán és a kéthavonta megjelenő üzemi újságban közlik.

A csapatokat úgy alakítják ki, hogy jó, közepes, de gyenge képességű „sportoló” is legyen egy-egy csapatban. Nemcsak csapat-, egyéni sportágakban is (például tenisznél, sakknál) ilyen összetételű együttesek indulnak a versenyeken. Így a gyengébb tanulhat a jobbtól és sikerélménye is lehet, mivel a másik csapat hozzá hasonló gyenge játékosával izgalmas mérkőzést vívhat. Szigorúan betartják azt az elvet is, hogy fizikai és szellemi dolgozó egyaránt kerüljön egy csapatba. A házi versenyek után a legjobb játékosokból kialakítják a gyár válogatottját. Ez a csapat megmérkőzik a város többi üzemi válogatottjával, illetve a gyár központjához tartozó, más amerikai városban található gyári csapatokkal.

A tagdíj évente 8–10 dollár, ebből, de főleg a vállalati költségvetésből biztosított összegből fedezik a győztesek és helyezettek díjait, a bankettek, a pályaépítés és -fenntartás költségeit. A gyár pályáit az igényeknek megfelelően alakítják ki, illetve át. Ezt nagyon fontosnak tartják, mert Fort Lauderdale-ben például figyelembe vették a flagballpálya építésénél az európai tocit kedvelő dolgozók kívánságát: a méretek megfelelő kialakításával mindkét sportág üozhető. (Másutt is tapasztaltam, hogy

Pályák és

az amerikai futballkapu alsó részére felszerelik a hálót és máris kész az „európai” kapu).

Elmondták a gyárban azt is, hogy az amerikai sportolók sikerei nagymértékben befolyásolják egy-egy gyári liga létszámát. Bobby Fischer népszerűsége idején megháromszorozódott a sakkozók létszáma, az amerikai női röplabda-válogatott sikerei után jöttek létre a röplabdacsapatok a Motorola gyárban.

Barátaim révén némi betekintést

nyerhettem a lakótelepi sportolás területére is. Ők háromemeletes lakótelepi házban laknak, a százötven lakashoz két szabadtéri úszómedence (a nagyobbik a gyerekeké, a kisebb a felnőtteké), két villanyvilágításos teniszpálya és egy kosárlabdapálya tartozik. Az uszoda- és pályafenntartás a lakbérben benne van. Nemcsak fehérek, hanem dél-amerikaiak és feketék is laknak a telepen. Egyik alkalommal, a kosárlabdapályáról játszani hívott egy fekete fiú. A

csúszdák

meccs után velük tartottam a „közele” kocsmába (autóval negyedóra). Megtudtam, hogy az ő lakótelepükön nincs ilyen kosárlabdapálya, ezért gyakran jönnek ide (sem a fürdőmedencék, sem a kosárpálya körül nincs kerítés, csak a teniszpályák mellett). Sam, aki kosarazni hívott, elmondta, hogy az iskola atlétacsapatában fut, ha érdekel, nézzem meg a pályájukat. Az iskola sporttelepén néhány idősebb férfi rózta a köröket (nyitott a pálya, bárki fölkeresheti).

három karcsúnak éppen nem nevezhető hölgy egy rajzos tábla előtt tornázott. Az amatőröket a pálya több pontján elhelyezett táblák tájékoztatják a gyakorlatok elvégzésének módjáról, mennyiségéről.

Noha 1980-ban gyakran olvastam arról, hogy a kocogás és az aerobic sokat veszített népszerűségéből, én azt tapasztaltam, divat helyett a mozgás vált az amerikaiak természetes, magától érthetődő szórakozási tevékenységévé; New York-nak például megszokott színtöltje a zsúfolt utcán kerékpározó, a parkokban kocogó ember.

Északon, Kanadában, még pontosabban Torontóban a York egyetem a viktoriánus korabeli angol egyetemekre hasonlít. Gótikus boltívek alatt, zárt udvarokon át jutottam az egyetem sportparadisomába. Mivel a zord tél miatt az egyetemisták többnyire a fedett létesítményekbe szorultak, főleg ezekre voltam kíváncsi. Az épület kívülről nem különbözik a többitől. Több terem, kosárlabdapályák, kondicionáló termek várják az érdeklődőket. (Szándékosan nem egyetemistákat írtam, mert semmiféle igazolványhoz nem kötik a termek látogatását.) Az egyik kosárlabdapálya fölötti kör alakú futópályosó, esztétikailag is érdekes látvány. Eredetileg csak nézelődni jöttem, de kedvet kaptam a számomra ismeretlen erőgépek kipróbálására. Az egyik gyakorlatozó segített: elvitt a közeli öltözőbe és odaadta egyik nadrágját, trikóját, így testközelből is megismerkedhettem néhány modern kínzóeszközzel.

Torontói vendéglátóm, egy nagybank kistisztviselője — másfél szobás lakásban, egy harmincemeletes ház 24. emeletén lakik. Sem a házat, sem a lakást nem irigyeltem, de annál inkább a 25x12 méteres uszodát, a hozzátartozó két szaunával (női és férfi) és kondicionáló teremmel. Az uszoda fedett, az alagsorban található, tartozik hozzá még egy terasz a napozni vágyók számára.

Toronto Margitszigetén, a Centrál Islandon egy kerékpározó csoportra lettem figyelmes. A legfiatalabb is közelebb járt a hetvenhez, mint a hatvanhoz. Egyikük, egy kedves öreg hölgy elmondta, hogy minden csütörtökön ide jönnek biciklizni barátaikkal. A kölcsönző már ismeri őket, s ha megoldható, mindig ugyanazt a kerékpárt adja nekik. „De ha már ennyire kíváncsi, jöjjön holnap délután az Ontario Place-re (Toronto másik, mesterséges szigete).” Többet nem mond, felpattan a kerékpárra, és társai után kerekedik.

Másnap, a 100 méteres szintkülönbségű kanyargó csúszdán látom viszont örökifjú ismerősömet. „A jó kedély és sport összetartozó fogalmak” — mondja a hölgy társaságához tartozó idősebb úr s hóna alatt a „csúszó szőnyeggel” elindul fölfelé, hogy ismét lecsússzon.

Skultéty Tamás
A szerző felvételei

